SLUŽBA BOŽJA
LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST
GODINA IV MAKARSKA 1964. BROJ 4—5

DR DRAGUTIN KNIEWALD

ZNAČENJE LITURGIJSKE KONSTITUCIJE II VATIKANSKOG KONCILA

Ako je tko očekivao da će II Vatikanski koncil donijeti neke senzacionalne ili »spektakularne« zaključke o liturgiji taj je ostao razočaran. Ništa od toga. Liturgijska konstitucija ne mijenja liturgijskih vanjskih oblika ni rubrika, ne uvodi živi narodni jezih u liturgiju napuštajući latinštinu, ne izjednačuje dionicu svećenika i vjernika u liturgiji, ne vraća se na općenitu koncelebraciju i pričest pod objema prilikama, ne izdaje novih liturgijskih knjiga, ne dopušta pjevanje pučkih pobožnih popijevaka u pjevanoj misi mjesto pjevanja liturgijskog teksta, ne propisuje novi kroj ili broj paramenata, ne određuje ništa konkretno o crkvenoj zgradi, žrtveniku i svetohraništu, ne mijenja sustav liturgijskog kalendara, ne premješta svetkovinu Uskrsa, ne dokida nijednog blagdana.

Pa ipak, razmotrivši sva ta pitanja, koncil je stvorio odluke od najveće važnosti. Ako liturgijska konstitucija i ne predstavlja potpuni problem s prošlošću, ona je velika i odlična prekretnica na području liturgije i liturgijskog života episkopata, klera i vjernika, cijele Crkve. Prekretnica tako izvanredna i — za mnoge — iznenađujuća, da ni najoduševljeniji poznavaoci liturgije, još pred samih nekoliko godina, do početka pontifikata Ivana XXIII, nisu mogli ni pomišljati na to da bi realizacija liturgijske reforme i obnove liturgijskog života, kako ju je zamislio i zacrtao sv. Pijo X, bila tako blizu. Ona je danas stvarnost. Ne, doduše, još u svakidašnjoj praksi. Ali to je spoznaja, odluka i želja pape Ivana XXIII, Pavla VI i čitavog katoličkog episkopata, kako se to ističe već u naslovu liturgijske konstitucije: »Paulus Episcopus servus servorum Dei, una cum Concilii Patribus, ad perpetuam rei memoriam«.

Ta odluka i želja izraz je prilagođavanja Crkve potrebama novog vremena u kome živi čovjek današnjice i u kojem će živjeti nova pokoljenja sutrašnjice. Uzimajući u obzir nove okolnosti i sigurne rezultate liturgijske nauke liturgijska konstitucija ide ususret više ili manje svijesnim težnjama klera i vjernika čitavog svijeta: da liturgija ne bude rubrika, da liturgijske funkcije ne budu prazna formalnost, da vjernici kod liturgijskih čina što ih vrši kler ne budu nijemi i pasivni gledaoci i slušaoci, već da zajedno s klerom, na svoj način, aktivno sudjeluju u svetim činima po kojima se izvršuje i primjenjuje djelo našega spasenja. **Obnova liturgijskog života cijele Crkve i svih njezinih članova,** to je polazna tačka, to je osnovna misao, to je svrha koju želi postići liturgijska konstitucija II Vatikanskog sabora. Uz to se na svakom koraku, u svakoj odredbi, vidi i realistički duh koji ne lomi nego obnavlja i liječi, ne osuđuje nego uočuje i obrazlaže, ne nagli i ne upušta se u sitne pojedinosti, nego prepušta provedbu usvojenih načela i direktiva Papi, regionalnom episkopatu, mjesnom Ordinariju i stručnjacima. U smislu Motuproprija Pavla VI »Sacram liturgiam« od 25. I 1964. i shodno čl. 25 liturgijske konstitucije imenovao je Sv. Otac koncilsku komisiju »Concilium ad exsequendam Constitutionem de Sacra Liturgia« koja će se brinuti da se koncilski zaključci u duhu koncila provedu u život. Članovi su tog savjeta kardinali, biskupi i redovnički generali iz cijeloga svijeta. Među njima se nalazi i mons. Alfred Pichler, biskup banjalučki.

U uvodu (čl. 1—4) i I glavi (čl. 5—46) sadrži liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila opća načela o liturgiji, liturgijskom životu klera i vjernika i o obnovi liturgije koja je postala potrebnom u naše doba. Ovaj se dio liturgijske konstitucije uglavnom odnosi na sve katoličke obrede. Drugi, veći dio (čl. 46—130) donosi načelne norme i praktične propise i direktive o obnovi rimskog obreda i o reviziji rimskih liturgijskih knjiga. Zapravo već počevši od 31. čl. sve je više riječ o rimskom obredu, odnosno o »latinskoj crkvi«. A i kasnije, kad je riječ samo o rimskom obredu, imade stavaka koji važe za opću crkvu, kao na pr. čl. 102—106 (o liturgijskoj godini). Zbog naročitih razloga tehničke i taktičke prirode nisu ova dva dijela konstitucije strogo razlučena. Htjelo se izbjeći svakom prejudiciranju. Nigdje nije dana formalna definicija liturgije. Uvijek samo opisi koje mogu prihvatiti i katolici i nesjedinjeni kršćani. I među samim katolicima postoje još uvijek različita

shvatanja o pojmu i vlastitostima liturgije kao javnog crkvenog bogoslužja. U vezi s pojmom Crkve, o kome se toliko raspravljalo na koncilu. O značenju — inače opće prihvaćene formulacije — »u ime Crkve« i o tome da li je za oblikovanje liturgije **principijelno** potrebita intervencija ili aprobacija vrhovne crkvene vlasti (Sv. Stolice). U čl. 4 koncil izjavljuje da smatra ravnopravnima i jednakog poštovanja vrijednima sve zakonito priznate obrede koji treba da se i dalje čuvaju i razvijaju. Uz to izriče želju da se, prema potrebi, i kod ostalih obreda, poput rimskog, pristupi opreznoj obnovi koja će suditi duh zdrave predaje sjediniti s prilikama i potrebama novoga doba.

Izričito se u konstituciji spominje rimski obred u čl. 3/2, 36, 38, 58, 63, 66, 77, 80, 87, 101 §1, 116, 117. Osim rimskog obreda postoje u »latinskoj Crkvi« (čl. 120) i drugi obredi koje čl. 36 § 1 naziva »latinskim obredima«. Za ove obrede koji su se sačuvali u jednom dijelu Italije, Španije i Francuske vrijedi što je rečeno u čl. 3 i 4 konstatacije. Prema čl. 38 ostaje rimski obred, kome pripada gotovo 99% svih današnjih katolika, **bitno** nepromijenjen i jedinstven na čitavom prostranstvu »latinske Crkve«. Uz to je dopuštena mogućnost da rimski obred u pojedinostima koje nisu bitne bude prilagođen različitim narodima, krajevima i skupovima, osobito u misijskim područjima. Ovim se načelom imadu rukovoditi oni kojima je povjerena revizija i nova redakcija liturgijskih knjiga rimskog obreda. U strukturi obreda i rubrikama novih izdanja rimskih obrednih knjiga ima da dođu do izražaja oba ova elementa. U okviru ovih novih propisa u novim liturgijskim knjigama regionalni su zborovi biskupa po čl. 22 § 2, 39 i 40 ovlašteni da odrede opseg i način prilagođenja rimskog obreda prilikama i potrebama odnosnog kraja i naroda. Rimski, dakle, obred ostaje u svojoj biti rimskim, ali u pojedinostima postaje i narodnim. Osobito u podjeli sakramenata i blagoslovina, ophodima, liturgijskom jeziku, crkvenoj glazbi i crkvenoj umjetnosti. Uvijek u smislu osnovnih načela proglašenih u konstituciji. To je velika prekretnica, veliki i odlučni korak n a p r i j e d prema stanju kakovo je nastalo iza Tridentinuma obvezatnim uvođenjem rimskog brevijara 1568, rimskog misala 1570, rimskog pontifikata 1596 i 1614 najprije fakultativnim, a zatim sve više obvezatnim rimskim obrednikom. Dosta velika raznolikost u sporednim pojedinostima, uz bitno jedinstvo s rimskim obredom, koja je dotad vladala, bila je zamijenjena krutom jed-

noličnošću u najmanjim i sasvim sporednim situacijama. Na pr. kojim redom treba paliti i gasiti svijeće na oltaru prije i poslije liturgijskih funkcija. Preoteo je mah krajnji formalizam, uniformizam i centralizam. Jedinstvene rubrike i ceremonije, uz jedinstveni, vjernicima nerazumljivi liturgijski jezik, to je bila cijela liturgija u praksi. Posljedica je bila potpuno otuđenje vjernika i klera liturgijskom duhu.

Zaslugom rimskih biskupa od sv. Pija X do Ivana XXIII i Pavla VI bogoslovlje je obogaćeno »novom« (u stvari kroz stoljeća zapostavljanom) disciplinom: liturgijskom. Otkako je sredinom prošlog stoljeća Dom Prosper Guéranger pobudio zanimanje za istočne i zapadne liturgijske obrede, sve se više, svestranije i dublje proučavalo sveto obredoslovlje među klerom: hstorijski, etnografski, literarno, teološki, pastoralno. Rezultati toga studija pokazali su potrebu liturgijske obnove koja uključuje obnovu liturgije s jedne strane i obnovu liturgijskog života klera i vjernika s druge strane. Sv. Pijo X uočio je oba elementa i njihovu međusobnu uzročnu vezu. Svojim je autoritetom legalizirao nastojanje oko liturgijske obnove. To je nastojanje kojiput išto i krivudavim putom. Ali bilo je uvijek dobronamjerno, kako to danas vidimo prosuđujući ono što je prošlo. Dobronamjernost se ne može poreći ni onima koji su s autoritativne crkvene strane bili kojiput nevoljko gledani, nepravilno ili nedovoljno shvaćeni, pa i osuđivani. Kao što je među zagovornicima nove crkvene orijentacije uopće bilo tragičnih likova, tako i »liturgijski pokret« — još onamo iz 16/17 stoljeća — obiluje tragičnim obratima. Dublja i teža je tragika u sukobu istine i istine, prava i prava, nego u sukobu istine i očite laži, pravde i očite krivde.

U svojoj poslanici od 4. XII 1963, na dan kad je svečano proglašena liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila, biskupi njemačkog jezičnog područja (Njemačke, Austrije i Švicarske), sakupljeni u Rimu, ponizno priznaju da je i među njima bilo takvih koji su, iz različitih razloga što su ih smatrali opravdanima, zauzeli pasivni, pa i skeptički stav prema nastojanju oko liturgijske obnove što je u velikom zamahu zahvatilo i katolike njemačkog jezičnog područja. Bilo je — zašto da to prešućujemo? — i drugdje biskupa koji su zauzeli otvoreno protivni i neprijateljski stav. Sukob je bio neizbježan. A opet — i jedna je i druga strana imala i pravo i krivo. Ta se situacija, u svoj oštrini, ponovila i na samom koncilu, među biskupima i kardinalima. Nakon dugih, ponajčešće stvar-

nih rasprava, situacija se pročistila i 22. XI 1963. liturgijska je konstitucija prihvaćena s 2158 glasova koji su glasali **placet** protiv samo 19 glasova koji su glasali **non placet.** Jedan je od tih glasova bio nevaljan. Kad je 4. XII 1963 pridošao **placet** Pavla VI iznosio je omjer glasova 2159 »za« prema 4 »protiv«. Takvoj se jednodušnosti u prvoj fazi koncila nitko nije mogao nadati. Sa svojih često vrlo visokih i čvrstih pozicija ekstremni su tradicionaliste uporno branili svoj stav koji bi se najbolje mogao izraziti riječima **nihil innovetur.** Ukazujući na činjenicu da se svijet kroz tisućljeće znatno izmijenio i da se još mijenja, tražili su drugi crkveni dostojanstvenici, u skladu s predloženom shemom, da liturgija zahvati i život klera i vjernika, da ne ostane okamina tuđa životu, da svojom vrhunaravskom moću i umjetničkom ljepotom obuhvati čitavu Crkvu. Suočeni sa životnom stvarnošću ekstremiste su s jedne i s druge strane postajali sve malobrojniji i popustljiviji. Velik je dio koncilskih otaca šuteći pratio ovo rvanje davne prošlosti i budućnosti, čekajući kakav će biti svršetak. Snaga argumenata konačno je, uz stanovite kompromise, oko teksta liturgijske konstitucije, kako je prihvaćena i objelodanjena, okupila ne samo potrebitu dvotrećinsku većinu, nego 99,16% svih glasova.

Papa Pavao VI nije bio stavljen u položaj u kome se nalazio Fogazzarov rimski biskup kad je Pieru Maironi odgovorio da se s njime u mnogome slaže, ali da imade u Crkvi i onih koji drugačije misle, pa da mora razborito postupati da ih ne odgurne i ne povrijedi. Ivan XXIII i Pavao VI imaju pred sobom episkopat cijeloga svijeta koji je u potpuno slobodnoj izmjeni mišljenja prihvatio liturgijsku konstituciju i zatražio obnovu liturgije i liturgijskog života sjedinivši u harmoničnu cjelinu, bez preunagljenih skokova i prekida, časnu tradiciju i opravdani razvitak liturgije i crkvenog života. Zato nije prazna svečana fraza, nego realna zbilja, kad je na čelo konstitucije stavljen natpis: »Paulus Episcopus servus servorum Dei, una cum Concilii Patribus«.

Na prvom su Vatikanskom koncilu, nakon što je brojčano mala opozicija, zajedno s biskupim Strossmayerom, napustila Rim, 18. VII 1870 533 koncilska oca glasalo za predloženu konstituciju »Pastor aeternus«. Dvojica su glasala protiv. Kad je Pijo IX **sacro approbante Concilio** prihvatio i proglasio tu konstituciju, kleknula su ta dvojica pred papu i izjavila »Nunc credo, beatissime pater!«. Pretežna većina opozicije nije bila načelno, dogmatski, nego samo taktički protiv, da ne bi za

Crkvu nastali još teži dani i da se ne bi još više produbio jaz između nesjedinjene braće. Svi su se — i biskup Strossmayer — unaprijed, ili naknadno, podvrgli koncilskom zaključku. Biskup Strossmayer svake je godine iza toga slao papi u svilu uvezene svoje poslanice s iskrenim i dirljivim vlastoručnim posvetama. Danas se ta poslanica nalazi u hrvatskom odjelu knjižnice Germanikuma u Rimu.

Možda će neznatna opozicija na II Vatikanskom koncilu i dalje nastojati da na ostalim područjima crkvenog života prodre sa svojim više ili manje ekstremno-tradicionalnim stanovištem. To je njezino pravo. Ima to i svoju dobru stranu. Tako će zaključci koncila biti još bolje prilagođeni životnoj stvarnosti, kao što to vidimo u liturgijskoj konstituciji. Liturgijska je konstitucija rezultat dugotrajnog rada najboljih liturgijskih stručnjaka cijeloga svijeta, nastojanja sv. Pija X, Pija XI, Pija XII, Ivana XIII i Pavla VI, prihvaćen od čitavog katoličkog episkopata. Uzrečica **Roma locuta est** dobiva u ovom slučaju nov i dublji smisao: u Rimu je progovorila cijela Crkva. U povijesti Crkve, u ovom opsegu i na ovaj način, rijedak i uzbudljiv događaj.

Da, **Roma locuta, causa finita est** — ali samo u tom smislu da je sada na nama svima, koji smo do sada ovako ili onako mislili, jer smo se ovako ili onako razvili, da iz sve duše prihvatimo liturgijsku konstituciju kao **polaznu tačku** obnove našeg vlastitog liturgijskog života, obnove liturgijskog života katoličkih vjerenika, obnove čitavog kršćanskog života uopće. Polaznu, ali ne završnu tačku. Liturgijska je konstitucija u svojoj suštini samo prijelaz iz staroga u novo. Ona ne stavlja tačku ni na obnovu liturgije ni na oblike liturgijskog života Crkve u njihovu daljnjem razvitku. Za taj su razvitak dane opće načelne smjernice po kojima liturgiju ne vrši samo svećenik »u ime vjernika«, nego, zajedno sa svećenikom i na svoj način, i svi prisutni vjernici svojim djelotvornim učestvovanjem. Liturgija opet ulazi kao bitni elemenat u život svakog kršćanina. Po sv. misi i ostalim sakramentima, po blagoslovinama tijekom čitavog života. U pobožnim vježbama i ličnim pobožnostima koje treba da budu nadahnute liturgijom i pri lagođene svetim vremenima i blagdanima liturgijske godine (čl. 13).

Liturgijska se godina sastoji od dva različita kruga, t. zv. temporala **(Proprium de tempore)** i sanktorala **(Proprium sanctorum).** Temporal je stariji od sanktorala i predstavlja

prvotni niz kršćanskih svetkovina. Polazna mu je i središna tačka uskrsna nedjelja. Temporal se razvija u okviru od 52 sedmice u godini. Svake se sedmice u nedjelju obnavlja spomen na Isusovo uskrsnuće. Zato je nedjelja kat' eksohén kršćanska svetkovina. Santkoral je mlađi i razvija se u okviru 12 mjeseci u godini. Liturgija je po svojoj prirodi teocentrična. U temporalu je povezana sa spomenom na Isusa Krista, Sina Božjega i Spasitelja ljudskoga roda. U sanktoralu pridolazi uspomena na mučenike i ostale Božje ugodnike. Unutar sunčane godine koja se ne dijeli na sedmice, nego na mjesece, nedjelja pada u različite dane u mjesecu. Zato se temporal sastoji poglavito od t. zv. pomičnih svetkovina. Dies natalis mučenika i svetaca, kao i ostali blagdani u sanktoralu, vezani su uvijek uz isti dan u mjesecu tijekom godine. U srednjem vijeku sanktoral se sve više razvijao na štetu temporala. Liturgijski je nedjelja sve više gubila na značenju, jer su se svetački blagdani slavili i u nedjelju. Kult svetaca praktički je potisnuo u pozadinu svetkovanje nedjelje kao dana Gospodnjega u koji je Isus uskrsnuo, kao i uopće temporal. Redukcijom zapovijedanih svetačkih blagdana i različitim kalendarsko-rubricističkim mjerama nastojala je Sv. Stolica, osobito od sv. Pija X na ovamo, ponovno uspostaviti liturgijski značaj nedjelje i temporala u liturgijskoj godini. Liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila nadovezuje na dosadašnja nastojanja u tom pravcu u duhu enciklike Pija XII »Mediator Dei et hominum«, pa u glavi V »o liturgijskoj godini« određuje kako slijedi:

Crkva slavi tijekom liturgijske godine život i spasonosno djelo našega Spasitelja od Blagovijesti i rođenja do smrti, uskrsnuća, uzašašća i poslanja Duha Svetoga, očekujući u blaženoj nadi drugi dolazak Gospodinov (čl. 102). Spomen uskrsnuća Gospodinova slavi Crkva ne samo na godišnjicu dana kad je Isus uskrsnuo, nego i svake sedmice u nedjelju. Nedjelja je dan Gospodnji, osnovica i jezgro čitave liturgijske godine. Zato imade nedjelja u liturgijskom kalendaru i svetkovanju prednost pred svim ostalim svetkovinama, osim u nekim izuzetno važnim slučajevima (čl. 106). Koncil želi da se nedjelja opet svetkuje kao blagdan Gospodnji, da temporal liturgijske godine sa svojim krugom otajstava našega spasenja opet dođe do zražaja i da ima prednost pred sanktoralom (čl. 108). U opći liturgijski kalendar, koji važi za cijelu Crkvu ima biti uvršten samo spomen onih svetaca koji su zaista od općeg značenja za cijelu Crkvu. Pojedine crkve, biskupije,

pokrajine i redovi mogu, uz to, svetkovati i svoje posebne svece (čl. 111). Time se pojednostavljuje kalendar opće Crkve, ne gubeći ni rimski ni univerzalni značaj.

S reformom liturgijskog kalendara povezano je i pitanje reforme današnjeg građanskog kalendara uopće i pitanje reforme današnjeg građanskog kalendara uopće i pitanje uskrsnog termina.

U dodatku liturgijskoj konstituciji koncil je pod t. 1. izjavio da se ne protivi nastojanju da se blagdan Uskrsa slavi u stalnu nedjelju unutar Gregorijanskog kalendara, ukoliko se s time slože oni na koje to spada, osobito kršćani koji nisu sjedinjeni sa Sv. Stolicom. Ova oprezna i puna takta izjava i ne želi nikoga staviti pred gotov čin niti bilo čemu prejudicirati.

U t. 2. dodatka obazire se koncil na težnju da se Uskrs premjesti nesamo na određenu nedjelju unutar Gregorijanskog kalendara, nego i da se provede reforma kalendara uopće. O toj se reformi već pola stoljeća mnogo raspravlja. Predloženo je mnogo različitih sistema. Najviše pristaša imade projekt t. zv. svjetskog kalendara. Godina bi imala 12 mjeseci po 30 ili 31 dan, 4 tromjesečja po 91 dan, 52 sedmice, ukupno 364 dana. Tomu bi se dodao još jedan dan izvan sedmica i mjeseci i bio bi proglašen svjetskim praznikom. Kod glasanja u bivšoj Ligi naroda nije taj projekt dobio potrebitu većinu. Sada se reformom kalendara bavi socijalno i ekonomsko vijeće UNO. Prema nacrtu svjetskog kalendara svaki bi datum padao u isti dan u sedmici. Svaka bi godina i svako tromjesečje počelo nedjeljom i završavalo subotom. Nedjelja bi bila 1, 8, 15, 22, 29 siječnja, travnja, srpnja i listopada — 5, 12, 19, 26 veljače, svibnja, kolovoza, studenoga — 2, 10, 17, 24 ožujka, lipnja, rujna, prosinca.

U Geografskoj čitanci »Naš svijet 1« za VI razred osnovne škole (u redakciji Alfonsa Cvitanovića izdala »Školska knjiga« u Zagrebu 1963.) čitamo u članku »Nacrt novog kalendara«, prema časopisu »Otkrića« sastavljenom po I. Šivatu, na str. 46: »Mnogi se odupiru tom novom kalendarskom sistemu, u prvom redu crkva, jer bi takva kalendarska reforma unijela silnu pometnju u kalendar svetaca, a neki bi sveci ostali čak »kratkih rukava«. Međutim, bez obzira na vjerske organizacije i na druge okolnosti, do reforme kalendara će sigurno doći jer to traže praktični interesi današnjice«. Ustvari, katolička se crkva nije nikad protivila reformi kalendara, niti bi ovakova ili sli-

čna reforma unijela pometnju u kalendar svetaca, niti bi koji svetac »ostao kratkih rukava«. »Kalendar svetaca« tu uopće ne dolazi u pitanje, jer se sve to dade sasvim lijepo i lako urediti.

Koncil je u pitanju uvođenja svjetskog kalendara naglasio da se ne protivi uvođenju vječnog kalendara za svjetovno društvo, ukoliko ostane sačuvana sedmica s nedjeljom, bez umetka nekog dana izvan sedmice, tako da ostane netaknut redosljed sedmica u godini. Ipak koncil nije odbacio ni takvu reformu svjetskog kalendara prema kojoj bi se redosljed sedmica prekinuo umetkom nekog dana izvan sedmice. Koncil je prepustio Sv. Stolici da li će i u takvom slučaju, poradi veoma važnih razloga, i u liturgijskom kalendaru primijeniti poredak tako preudešenog svjetskog kalendara. Takav bi slučaj nastupio kad bi u UNO kvalificirana većina zatražila i provela neki kalendarski sistem s umetkom nekog dana izvan sedmice ili na osnovi dekada mjesto sedmica. Vjerojatno bi Sv. Stolica na osnovi ovog ovlaštenja, i u takvom slučaju, primorana pometnjom koja bi inače neminovno nastala, prilagodila liturgijski kalendar i ovakvom sistemu. Razlog rezervi koju je koncil naveo, nije »kalendar svetaca«, nego poremetnja sedmičnog poretka na kojem se osniva kršćanski, židovski i islamski kalendar.

Uostalom, i s katoličke je strane predloženo više nacrta novog svjetskog vječnoga kalendara, na osnovi podjele godine na sedmice. Spominjemo, primjera radi, samo prijedlog Otta Stevensa, iznesen u **Ephemerides Liturgicae** 1962/VI, 418-422. Prema tom nacrtu obična se godina sastoji od 52 sedmice, t. j. 364 dana, bez umetanja nekog dana izvan sedmice. Svako tromjesečje imade 13 sedmica, odnosno 91 dan. Godina počinje s 1. siječnja koji pada uvijek u nedjelju. Razlika između ovog i tropskog ili sunčanog kalendara iznosi godišnje 1,242 dana. Ta se razlika ne ispravlja, kao do sada, umetanjem pojedinog dana, nego, prema vrlo jednostavnom računu, umetanjem čitave sedmice svake godine koja je djeliva sa 7 ili s 25. Bile bi to godine 1967, 1974 itd. Kroz narednih 175 godina bila bi, na taj način, umetnuta (možda ljeti između prvog i drugog polugodišta) 31 sedmica (217 dana). Razlika prema sunčanom kalendaru iznosila bi nakon 500 godina 1 dan, a nakon 3500 godina jednu sedmicu koja bi se tada mogla umetnuti kao zimska prestupna sedmica, osim one redovite ljetne koja je prije spomenuta.

Načelni pristanak koncila da se, uz određene uvjete, promijeni termin Uskrsa i da se izmijeni današnji građanski kalendar razumljiva je koncesija novim prilikama u svijetu o kojima Crkva treba da vodi računa. Ipak, ni jedno ni drugo ništa ne mijenja u samoj liturgiji. Liturgijska konstitucija i reforme koje ona uvodi nisu neki novi Codex rubricarum kojim se mijenjaju dosadašnje rubrike. Koncil je liturgijskom konstitucijom zahvatio mnogo dublje u život episkopata, klera i vjernika. Premda liturgijom nije iscrpljena čitava djelatnost Crkva, ipak je liturgija vrhunac prema kojemu teži sva djelatnost Crkve, i ujedno izvod sve njezine moći (čl. 9). Liturgija je, a osobito euharistija, izvor milosti, našeg posvećenja i Božjeg proslavljenja. Zato treba da vjernici svjesno, djelatno i plodonosno sudjeluju u liturgiji (čl. 11). Biskupi, svećenici, redovnici treba da velikom pomnjom njeguju liturgijski život, svaki lično, u sjemeništima i samostanima, u porodici, župi i biskupiji (čl. 17, 18, 41, 42). Uz liturgijsku potrebita je i hvalevrijedna i izvanliturgijska, lična ili zajednička, pobožnost, pod uslovom da odgovara liturgijskom vremenu, da je u skladu s liturgijom, da iz nje izvire i da k njoj dovodi. Liturgija po svojoj prirodi ne isključuje, ali daleko nadvisuje privatne pobožnosti (čl. 13). Čitav život svakog kršćanina, svakog vjernika, redovnika, redovnice, klerika, svećenika i biskupa, treba da bude potpuno prožet liturgijskim duhom. Prvi svečani poziv što ga je II Vatikanski koncil upravio čitavom svećenstvu glasi: »Sacerdotes. . . vitam liturgicam vivant, eamque cum fidelibus sibi commissis communicent« (čl. 18).

NEKOLIKO MISLI O KONCILU I UZ KONCIL

Meni nikako nije bilo pravo, da se je naše svećenstvo, — mislim: ono »niže«, pastoralno, ispod biskupskog reda, — držalo, barem u javnosti, u ovolikoj rezervi prema stvarima, što bi imale doći, ili su već došle, pred II. vatikanski koncil. Osim u pitanju liturgije, ja ne znam, da je itko od naših svećenika iznio i jedan konkretan prijedlog ili zauzeo stanovište prema nekoj od stvari, o kojima se je vodila debata na koncilu ili u javnosti, u vezi sa koncilom. Ja sam u tom pogledu očekivao više inicijative odzodol. Dobronamjerne, razumije se. Razborite. Disciplinirane. Odmjerene.

Načelni pristanak koncila da se, uz određene uvjete, promijeni termin Uskrsa i da se izmijeni današnji građanski kalendar razumljiva je koncesija novim prilikama u svijetu o kojima Crkva treba da vodi računa. Ipak, ni jedno ni drugo ništa ne mijenja u samoj liturgiji. Liturgijska konstitucija i reforme koje ona uvodi nisu neki novi Codex rubricarum kojim se mijenjaju dosadašnje rubrike. Koncil je liturgijskom konstitucijom zahvatio mnogo dublje u život episkopata, klera i vjernika. Premda liturgijom nije iscrpljena čitava djelatnost Crkva, ipak je liturgija vrhunac prema kojemu teži sva djelatnost Crkve, i ujedno izvod sve njezine moći (čl. 9). Liturgija je, a osobito euharistija, izvor milosti, našeg posvećenja i Božjeg proslavljenja. Zato treba da vjernici svjesno, djelatno i plodonosno sudjeluju u liturgiji (čl. 11). Biskupi, svećenici, redovnici treba da velikom pomnjom njeguju liturgijski život, svaki lično, u sjemeništima i samostanima, u porodici, župi i biskupiji (čl. 17, 18, 41, 42). Uz liturgijsku potrebita je i hvalevrijedna i izvanliturgijska, lična ili zajednička, pobožnost, pod uslovom da odgovara liturgijskom vremenu, da je u skladu s liturgijom, da iz nje izvire i da k njoj dovodi. Liturgija po svojoj prirodi ne isključuje, ali daleko nadvisuje privatne pobožnosti (čl. 13). Čitav život svakog kršćanina, svakog vjernika, redovnika, redovnice, klerika, svećenika i biskupa, treba da bude potpuno prožet liturgijskim duhom. Prvi svečani poziv što ga je II Vatikanski koncil upravio čitavom svećenstvu glasi: »Sacerdotes... vitam liturgicam vivant, eamque cum fidelibus sibi commissis communicent« (čl. 18).

NEKOLIKO MISLI O KONCILU I UZ KONCIL

Meni nikako nije bilo pravo, da se je naše svećenstvo, — mislim: ono »niže«, pastoralno, ispod biskupskog reda, — držalo, barem u javnosti, u ovolikoj rezervi prema stvarima, što bi imale doći, ili su već došle, pred II. vatikanski koncil. Osim u pitanju liturgije, ja ne znam, da je itko od naših svećenika iznio i jedan konkretan prijedlog ili zauzeo stanovište prema nekoj od stvari, o kojima se je vodila debata na koncilu ili u javnosti, u vezi sa koncilom. Ja sam u tom pogledu očekivao više inicijative odzodol. Dobronamjerne, razumije se. Razborite. Disciplinirane. Odmjerene.

A čini mi se, da je i odviše jasno, da smo na takvu inicijativu bili ne samo ovlašteni, nego i da je ona bila u eminentnu interesu dobre stvari. I, ako u donesenim dekretima, na primjer onim liturgijskim, ima možda i pokoja stvar, kojoj bi se moglo, prvotno baš sa pastoralno-praktičnog stanovišta, prigovoriti, — ja osobno ovdje mislim na odredbe o propovijedanju, — bit će tomu razlog baš činjenica, da oni sa terena, koji se sa problemima susreću u svagdanjem životu i s njima muku muče, nijesu davali nikakvih sugestija: sve je bilo ostavljeno teoretičarima, profesorima, kurijalcima.

A ne može se reći, da nas nitko nije ni pitao, ili da nam je to bilo onemogućeno. U drugim katoličkim zemljama iznosili su svećenici, otvoreno, u javnosti, po crkvenim i katoličkim časopisima, — pogdjegdje i vrlo smione, — želje, prijedloge, a da im nitko od kompetentnih nije to u načelu ni branio ni zamjerao. Koliko je meni poznato, u prvim službenim notifikacijama i korespondenciji o koncilu, Rim je sam tražio od biskupa, da, na oportun način, prikupe mišljenja i prijedloge crkvenih ljudi, svećenika, iz svoje okoline iz svojih dijeceza.

Stvar je to, uostalom, jasna »a priori«. I iz stoljetne prakse Crkve i prijašnjih sabora, i iz sama pojma mističnog tijela Kristova, Crkve u kojoj nitko od njezinih udova ne može biti ni nezainteresovan ni posve nekompetentan za njezin razvitak, bilo nutarnji, bilo vanjski. Svi članovi i djeca Crkve pozvani su da izgrađuju otajstvenoga Krista u sebi i oko sebe: svi imaju i pravo i dužnost da, na zakonit način, u dužnoj koordinaciji i subordinaciji sa hijerarhijom, i govore i rade. I svjetovnjaci vjernici, — dosta ih se je, po drugim katoličkim zemljama, i u javnosti, poslužilo tim svojim pravom, — a kamo li istom svećenici: »sacerdotes secundi ordinis«, »pomoćnici biskupa«, pastiri i učitelji vjernika, dio ,makar i manje oficiozan i auktoritativan, »učeće Crkve« (kon. 108., 83.).

Što se mene tiče, ja sam i dosada nalazio načina, da ponekomu od naših biskupa, o ovome ili onom aktualnom pitanju, usmeno ili pismeno, iznesem svoje mišljenje.

U ovom ću članku to učiniti i javno. Razumije se: samo u svoje ime; bez pretenzija, da interpretiram bilo neki kolektiv ili skupinu, bilo, još manje, želje našega klera u cjelini. Ali, svakako, s namjerom, da i drugi svećenici razmišljaju o problemima, kojih ću se dotaknuti, i da prema njima formiraju stanovište, pa ga, eventualno ,i iznesu, u kojojgod formi, na

kompetentnim mjestima. Uvijek, dakako, spremni, — kao i ja, — da u svemu poslušaju Crkvu, ako se ona, na saboru, drukčije opredijeli. Po svojoj višoj mudrosti. Po diktatu Duha Svetoga.

A radi se, sve, o stvarima, koje su i onako odavna na tapetu i sabora i svjetske crkvene i katoličke javnosti, pa prema tomu i neposredno aktuelne.

Nastojat ću da budem kratak i da svoje mišljenje formuliram uzdržljivo i oprezno. U formi teza.

Problem *kolegijalnosti biskupske službe i vlasti* u Crkvi nije, čini mi se, još teološki toliko raščišćen, da bi bio zreo za definiciju. A nije ni praktično puno aktualan za nutarnji život Crkve. Ako on ima i praktičnoga značenja, ima ga prvotno za »ekumenizam«, sa stanovišta taktike prema nekatoličkim kršćanskim zajednicama, kojima je episkopalno uređenje i historijski i psihološki bliže od onoga papinskoga. Međutim, ispalo s biskupskom kolegijalnošću na saboru ovako ili onako, katolička će Crkva u svojim osnovnim konstitucionalnim i organizacijskim shemama ostati, kao i dosada, uvijek više, — i treba da ostane, — izrazito papinska i izrazito univerzalistička Crkva, ne samo u dogmatskoj teoriji, nego i u institucionalnoj praksi: pod jakim i neposrednim utjecajem Rima; u svim krajevima i u svim stvarima (kan. 218. § 2., kan. 219.). Papinstvo je uvijek katoličkoj Crkvi bilo i izvor, princip, jakosti i vitalnosti i garancija jedinstva i monolitnosti: prva njezina prednost pred drugim kršćanskim konfesijama. Prednost i nadnaravna i naravna (selekcija, široki horizonti, kontinuitet odgovornosti i tradicije). Ne može katolička Crkva natrag u svojoj logičnoj razvojnoj liniji: najmanje danas, kad se i profani svijet sve više zbija, ujedinjuje, internacionalizira, veže, traži jedinstvo i ideja i akcija na svim poljima. Ni u jednoj, načelnoj i važnoj, stvari ne bi, po mome mišljenju, trebalo praviti novih *koncesija regionalizmu i autonomiji.* Dosta je ostaviti autonomiju onima koji su je i dosada imali i koji na njoj insistiraju kao na svojoj vjekovnoj tradiciji i na svom stečenom, historijskom, pravu. Ne treba nikoga od nesjedinjenih latinizirati, ali ne treba ni zapadne Crkve silom i neprirodno, decentralizirati. Ono, što je u tom pogledu potrebno i korisno, imamo već u uzualnoj formi nacionalnih »biskupskih konferencija«: treba ih samo uzakoniti i pravno sistematizirati.

No zato, i po mome mišljenju, *valja Crkvu još dosljednije internacionalizirati.* Za reforme u tom smjeru, — i u centralnim institucijama Crkve, administrativnim i financijskim, i u crkvenoj diplomaciji, — stoji, izgleda, s pravom, čitav katolički

svijet. Nijedan narod, nijedna zemlja, nijedan živi jezik, ne treba da bude ni u čemu privilegiran. I za papinski savjet, senat, iz redova biskupa, elitan i iz svih krajeva svijeta, bit će, sigurno, svi. Valja i na tom području dosljedno aplicirati katolički i papinski univerzalizam. Dakako, bez pretjerivanja: ne smijemo ignorirati činjenice, da je papa i po božanskom pravu rimski biskup, a Rim da je, danas, na talijanskom nacionalnom teritoriju.

I *saborska deklaracija o slobodi savjesti*, za koju mnogi plediraju, sigurno bi bila općenito i s radošću pozdravljena. Na svim stranama. I u krilu Crkve. Sloboda je savjesti aksiom, ne samo po shvaćanjima i mentalitetu današnjega svijeta, nego i po prirodnom, božanskom, zakonu, i po čitavu duhu Evanđelja. Potegne li sabor, i formalnom deklaracijom, iz toga filozofskog i evanđeoskog aksioma sve logične i opravdane konsekvencije, to će samo i iznutra osvježiti i ojačati Crkvu i kod sviju joj dobronamjernih i lojalnih vanjskih faktora podići autoritet. Ne mora se Crkva bojati praktičnog idejno-kulturnog pluralizma ni sistema jednakih mogućnosti: istini je dosta sloboda.

Samo, dakako, nikomu za volju ne smije Crkva prihvatiti apsurdnih teza, da je sloboda isto što i idejna i moralna anarhija. U svojim redovima ne će Crkva nikada trpjeti revolucije ni protiv božanskih i evanđeoskih dogmi, ni protiv prirodnih moralnih zakona. Uvijek će ona naučavati jednu i »svu istinu« (Iv. 16, 13.), ispravljati, osuđivati, imati svoje cenzure i indekse. Relativizmu i pragmatizmu nema mjesta ni u jednoj pozitivnoj religiji, a najmanje ga ima u onoj kršćanskoj, evanđeoskoj i apostolskoj (Mat. 5, 19.; 18, 17.; 24, 35.; Gal. 1, 8.). Zadaća je koncila, po mom mišljenju, da to svakomu jasno kaže i da na svim stranama razbije iluzije, da bi katolička Crkva ikada mogla prihvatiti ili sankcionirati vjeru slobodne ocjene, vjerski subjektivizam, vjersko »doživljavanje«.

Današnji je, moderni, svijet pun tendencija za *novim »savremenim«, moralnim*, osobito na seksualno-bračnom području. On je za »olakšanje« tereta, za otvaranje »brana«, za napuštanje »prevelikih« i »nemogućih« zahtjeva. Mnogoštošta u kršćanstvu, u praksi, pa i teoriji, Crkve, proglasio je on anahronizmom. Traži i od Crkve revizije. Nerazrješivost je braka jedna od glavnih meta njegovih napadaja. Seksualna uzdržljivost izvan braka isto tako. Mogućnost i opravdanost celibata. Zabranjivanje umjetnog, protunaravnog, sprječavanja poroda. A s tim u vezi i »teror« obligatne, aurikularne ispovijedi. I »intra-

sigentnost« u tretiranju vjerski mješovitih brakova. Ima dosta i katolika, i crkvenih ljudi, koji u pokojoj od tih stvari, stidljivo i izdaleka, sekundiraju ovoj modernoj kritici katoličke Crkve, pa plediraju za revizije i kompromise, kako su ih, »realistički« i »znanstveno«, usvojile neke druge kršćanske konfesije, u svojim, dakako uvijek jalovim i bezuspješnim, nastojanjima, da popuštanjem ljudskim slaboćama održe uza se mase. Razumije se, da se sabor na sve to mora osvrnuti. Aktualno je. Tiče se savjesti milijuna. Ali on se mora na to osvrnuti samo sa stanovišta objave i Evanđelja, a ne sa naturalističkog i racionalističkog stanovišta. On mora pobiti zablude, obrazložiti i objasniti ljudske i kršćanske moralne ideale i svetinje, upozoriti na lijekove i protusredstva, ali i odlučno otkloniti i osuditi sve, što nije u skladu sa prirodom, ljudskim dostojanstvom i objavom. Obračuna li koncil definitivno sa svim tim novim formama moralnog kompenzacionalizma i konformizma, bit će to jedan od njegovih najrealnijih i najprovidencijalnijih rezultata. Moraju, na saboru i od sabora, i katolici i nekatolici jasno čuti, kako Crkva gleda na te probleme i šta ona, apodiktično, traži od svih svojih vjernika. »Non impossibilia, sed perfecta«. Danas, kao i u Pavlovo, i u Augustinovo doba. »Christus heri et hodie: ipse et in saecula!« (Hebr. 13, 8). Crkva na saboru ažurira svoje metode, ali ne svoje principe i učenja. Ona na saboru samu sebe objašnjava i predstavlja, ali ne mijenja i ne dementira. I ovaj koncil, kao i svi drugi prije njega, prvotno i jest i mora biti koncil nutarnje reforme: »in capite et in membris«. Modernizmu je Crkva zauvijek zatvorila svoja vrata.

Dosta je publiciteta dano i prijedlogu, da se u Crkvi oživi *đakonat,* kao stalna, doživotna, profesija i specifična podvrsta svetoga Reda, za koju ne bi više vrijedila dosadašnja obaveza na celibat. Motivira se to manjkom svećenstva, osobito u nekim krajevima i misijama, i krizom svećeničkih zvanja kao posljedicom straha mladih ljudi pred obvezom pune i doživotne uzdržljivosti. Meni ta ideja nije simpatična. Načinje disciplinu celibata i na zapadu. A izgleda mi vrlo problematična i za pastoralnu praksu. Imali bismo odmah na terenu dva klera: viši i niži, neoženjeni i oženjeni, sa neizbježivim trvenjima, rivalitetom i zelotipijom, da ne govorimo o materijalnoj strani i o poteškoćama uzdržavanja duhovničkih (u tom slučaju đakonskih) obitelji, s kojim sve istočne crkve muku muče, ni o reakciji vjerničkih masa na takovu senzacionalnu novost. Funkcije tih zamišljenih đakona vrlo lako mogu na sebe preuzeti: u misijama katehisti-svjetovnjaci, a u starim katoličkim zem-

ljama školovani ljudi od Katoličke Akcije ili sekularnih instituta, redovnička braća-lajici, časne sestre.

Vrlo oprezno valja, po mome mišljenju, pristupati i zahtjevu iz židovskih krugova, da koncil formalno skine sa *židovskog naroda ljagu* »bogoubojstva«. Posve je drugo otklanjati i osuđivati antisemitizam i uporno isticati, da Židovi-pojedinci ne mogu nositi osobne odgovornosti ni za čije tuđe grijehe, pa ni za grijehe svojih otaca, i da nijedan narod, pa ni židovski, nije isključen ni od članstva u Crkvi ni od vječnoga spasenja, — tko na to zaboravlja, nije razumio ni duha kršćanstva, ni pravde i dobrote Božje, — a drugo je ulaziti u komplikovani problem »narodnoga grijeha« i nijekati u principu mogućnost njegova postojanja. Ideja »narodnih grijeha« bila je uvijek prezentna i kršćanskom osjećaju i filozofiji historije, i svijesti svih naroda. Nijesu Židovi jedini narod, koji je sebi naprtio na leđa takav grijeh: puna ih je historija. A ni mi ne možemo biti ni liberalniji ni veći prijatelji Židovima od Gospodina (Mat. 8, 11. 12.; 21, 43.; 27, 25.; Luk. 13, 28. - 30.) i od sv. Pavla (Rim. 11, 5. - 27.; Dj. Ap. 7, 51. - 53.; 13, 46.; 28, 25. - 29.). Tko bi bez toga uopće mogao razumjeti tisućljetnu tragičnu historiju židovstva: taj zagonetni fenomen povijesti, to »živo proroštvo« i dokumenat objave?

Narodni jezik u liturgiji postao je odlukom sabora činjenicom i uz zapadnoj Crkvi. Razvoj je Crkve to donio sa sobom: među ostalom i njezino izlaženje u vanevropske i vanzapadne nacionalne i kulturne sfere i ambijente. Možda će to još, u ruci Providnosti, postati providencijalnim uvodom u velika obraćenja naroda, u viši i puniji kršćanski univerzalizam. Raison ta historijska odluka svakako ima. Ima ga za puk i za vjerničke mase. No posve je, po mom mišljenju, drukčija situacija, kad se radi o moltivenom jeziku klera. Taj i može i mora, — u interesu jedinstva: i liturgijskog, a pogotovu doktrinarnoga, disciplinarnog i komunikacijskog, — zadržati latinski kao svoj zajednički, sakralni, crkveni i obredni jezik. Trebalo bi takav jezik za kler stvoriti kad ga već ne bismo imali. Ja sam stoga, odlučno, za to, da crkveni oficij i misa, gdje se god tiho mole, ostanu, u čitavoj zapadnoj Crkvi, i dalje, obligatno i isključivo na latinskom. Ondje, razumije se, gdje je to i dosada bilo: u zakonite privilegije, kakav je na pr. glagoljica, ne bi imalo smisla dirati. Dispenzu bi, eventualno, trebalo davati samo obraćenicima i kasnim zvanjima: ljudima, koji uopće nijesu prošli kroz redovito crkveno školovanje, s učenjem latinskoga. A paralelno s tim moralo bi se, dakako, opet bezuvjetno, i for-

sirati i, uz pomoć crkvenog školstva, provesti, da svaki svećenik nauči fluidno latinski. Razlog je jasan. Pusti li se i svećenike, da se služe narodnim jezikom, i u tihoj liturgijskoj molitvi, ne će ih ništa praktično podržavati u kultiviranju latinskoga, i oni će stvarno izgubiti svaku vezu ne samo sa latinskim jezikom, nego i sa latinskom tradicijom, i sa teološko-kulturnom baštinom tolikih ,najvećih, kršćanskih stoljeća. A to bi, čini mi se, za crkveni život bilo fatalno. Niti bi bila moguća liturgijska komunikacija između klera, pa konsekventno i vjernika, raznih nacija(na putovanjima, na internacionalnim katoličkim kongresima, slavama, saborima, sastancima), niti skladan i paralelizovan, na patristiku i skolastiku oslonjen, razvoj teološke znanosti, niti korespondencija u širemu, međunarodnomu i svenarodnomu, crkvenom uredovanju i znanstveno-društveno-kulturnom kontaktiranju. A i za vjernike će valjda, u nacionalno izmiješanim krajevima, morati liturgija ostati latinska, — osim da se odlučimo i za sistem lokalne liturgijske jezične separacije i nacionalnih župa, sa svim i načelnim i praktičnim neprilikama, koje bi to uzrokovalo; — inače će sitnije manjinske skupine dospjeti u nemoguć položaj (asimilacija uz pomoć Crkve).

Kad sam već kod liturgije: i amalgamiranje *partikularnih, barem onih lijepih, liturgijskih običaja,* — toliko ih ima i po našim krajevima, — s novim liturgijskim sistemom, problem je, koji, po mom mišljenju, valja vrlo oprezno rješavati. Treba ga dobro proučiti, — među ostalim anketiranjem i konzultiranjem klera u pastvi, — prije nego bi se donijele ikakve konačne odluke: ne smijemo ni u tom nagliti. A ne bi se smio, držim, paušalno, bez diskrecije i potrebnih ograničenja, provoditi ni princip *propovijedanja na svakoj nedjeljnoj i blagdanskoj misi,* kojoj prisustvuju vjernici. Bude li se, — na svim misama, — propovijedalo, a dugo, šuplje, bez prave priprave, bit će, bojim se, — a boje se i mnogi drugi, — od toga više štete nego koristi. Odbijat će to vjernike ,osobito one izbirljivije i slabije vjere, od mise i od pohoda crkve, a škodit će i auktoritetu evanđeoskog propovijedanja. Trebalo bi, mislim, sve propovijedi pod misom, — osim onih na glavnim misama, na kojima se je i dosada uvijek propovijedalo, — vremenski ograničiti, na 5 minuta. A uporedo s tim valjalo bi za te, — kratke, a obligatne, — propovijedi slati svećenstvu gotove, aktualne i pažljivo obrađene, tekstove: da ih ili izgovore, ili prerade, ili pročitaju. Tim bi se propovijedanju osigurao barem minimum sadržajnosti i vrjednosti i bile bi onemogućene sve teže zlorabe.

O *pastoralno-disciplinarnim stvarima* iz crkvenoga života dosada se je relativno malo čulo na koncilu. Saborski su ih oci više nabacivali ,nego izlagali i o njima meritorno raspravljali. Navodno, to će rješavati budući novi crkveni zakonik, prema direktivama sabora. Samo te direktive i jesu ono, što široke krugove i svećenstva i vjernika najviše zanima. Mnogi od njih u tome i gledaju glavnu zadaću sabora. Nije ovo prvotno dogmatski sabor, — toliko se je to isticalo, — nego, prije svega, sabor organizacijsko-pastoralno-disciplinarne adaptacije crkvenoga života novim potrebama i prilikama.

A neke stvari s toga područja upravo viču i vape za novim rješenjima. Mjesto i uloga lajika u Crkvi (lajički apostolat, Katolička Akcija), dužnosti katolika u javnom životu, problemi katoličkog školstva i odgoja (omladine), katoličke štampe i knjige, katoličkih komunikacijskih sredstava, problem socijalnih i društvenih odnosa, rada i kapitala, rasne jednakosti, ljudskih prava, problem moderne nevjere i moderne bračne krize, pitanje duhovnih zvanja i svećeničkih studija, reorganizacija i reorijentacija redova, osobito ženskih, sekularni instituti, likvidacija danas već anahroničnog beneficijalnog sistema u organizaciji Crkve i uvođenje jednoga novoga, pokretnijeg i elastičnijeg, sa što više elemenata solidarnosti, pa možda i skupnog života klera, prema kriterijima duhovne pastve i potrebama Crkve i duša, definitivno rješenje toliko prijepornog problema redovničke eksempcije i privilegija, posavremenjenje crkvene reprezentacije i raznih crkvenih običaja i tradicija, itd.

Možda svi ti problemi nijesu još zreli za meritorne i auktoritativne intervencije. Ali ima ih, pa su i zreli. Svi osjećamo njihovu urgentnost. Osobito onih iz internog života Crkve. Tako bi, na pr., čini mi se, bezuvjetno trebalo kodificirati *prava i dužnosti lajika* i dati tomu, barem opću, pravno-organizacijsku osnovu. Trebalo bi i *sekularnim institutima* odrediti njihovo specifično mjesto i ulogu u crkvenom životu. Trebalo bi ženske redove i kongregacije više apostolski aktivirati i mobilizirati: otvoriti im s te strane nove perspektive i nove radne mogućnosti. Trebalo bi udariti prve temelje *specifikaciji i specijalizaciji u duhovnoj pastvi* i u odgojno-socijalnom radu Crkve. Trebalo bi jasno fiksirati principe iz *odnosa Crkve prema državi* i prema svjetskom društvu: stare su šablone iz konstantinskih i karolinških vremena već odavna svoje odživjele, baš kao što su svoje odživjele i koncepcije Bonifacija VIII. o »dva mača« i metode inkvizicije iz dana Filipa II. i »katoličkih«, »kršćanskih« i »apostolskih« kraljeva. Trebalo bi pastoralni kler učiniti mo-

bilnijim i sve *crkvene službe osloboditi veze sa beneficijima*, od kojih i onako, — i neovisno od njihove i odviše feudalne inspiracije, — skoro nitko više ni ne živi, pa imenovanja i premještaje vršiti isključivo u interesu duhovne pastve, bez puno obzira na zasluge i godine, ali zato personalna pitanja klera tretirati s mnogo savjesnosti i diskrecije, po mogućnosti uz suradnju nekog kolegijalnoga foruma, a njegovo materijalno uzdržavanje, s uključenjem bolesničkog osiguranja i mirovine, predati na, organizovanu, brigu vjernicima, i kleru i pravno zagarantirati neku vrst sudjelovanja u odlukama o lokalnom crkvenom životu, dakako u skladu sa bitnim crkvenim hijerarhijskim ustavom: ne tako, da ga se mora u svemu poslušati (»de consensu«), ali da ga se mora čuti i saslušati (»de consilio« - »eo audito«); bio bi to, čini mi se, samo dalji logičan razvoj dosadašnje prakse (kan. 105., 385. - 388., 391. § 1., 423., 427., 428., 1520. § 1.). Trebalo bi iz crkvenoga života zauvijek ukloniti animoznost između dijecezanskog i redovničkog klera i između biskupa i redovničkih zajednica, a uporedo s tim i svaku bifurkaciju i dualitet duhovne pastve i javnog crkvenog života na toj bazi: točno i taksativno odrediti opseg *redovničke eksempcije* i eventualne redovničke privilegije, ali uvijek tako, da u ime Crkve u javnosti i prema svjetovnim forumima govori i nastupa samo hijerahija, a duhovna pastva da bude jedinstvena i harmonizovana, pod isključivom kompetencijom biskupa, dok bi duhovne i sakramentalne ovlasti bile jednake za čitav kler i koncentrirane prvotno u nositeljima pastoralne jurisdikcije. Trebalo bi što više pojednostaviti, a djelomično i ukinuti, *titulature i reprezentativne počasti* i u civilnom i u liturgijskom životu: tuđe su duhu Evanđelja; smetaju modernim ljudima; treba im dati savremenije crte i osloboditi ih feudalnog balasta. Trebalo bi u tom duhu pročistiti i razne druge tradicije i običaje iz crkvenoga života. I *oproste* bi trebalo već jednom purgirati, unificirati i kodificirati.

Naivno bi, sigurno, bilo i u tim stvarima izlaziti s gotovim receptima i shemama. Glavno je, da se uoči problematika i naglase principi i smjernice. Aplikacija i razrada stvar je studija i stručnjaka: trebat će za to godine. Koncilske ili pokoncilske, svejedno. Bit će uvijek oko sabora ljudi, koji se tim problemima »ex professo« i s uspjehom bave.

U konkretnosti i detalje i s toga područja malo se je dosada ulazilo i na saboru. A gdje se je i ulazilo, stanovišta su se i među kompetentnima razilazila. Morat će se tražiti srednja rješenja.

Tako će biti i sa *starosnom granicom za crkvene službe.* Ne će to lako, ja mislim, unići u pozitivno pravno zakonodavstvo. Ali može se stvoriti uzualna praksa, koja će vršiti jak moralan utjecaj na pojedince pred odlukom. Na koncu, nitko pametan ne će smatrati idealom ono, što se je pred godinu dana dogodilo u Australiji. Umro je aktivan nadbiskup u 100. godini života, i ako je, preko trideset godina, imao koadjutora, ali — bez vlasti. Pripadao je, očito, jednom vremenu i jednoj generaciji, koja odavna nije više oko njega živjela. A s onom, koja je oko njega živjela, nije više, ni psihološki ni fizički, mogao imati pravoga kontakta: bio joj je stranac. A župi je i župnik od 60 godina pomalo na teret. I njemu župa. Čim čovjek stane obilaziti doktore, provoditi dijetu, mjeriti krvni tlak, pogledati u svoje noge, da mu ne otiču, on je odmah samo pola od radne snage. Ili nije ni pola.

A tako će nekako biit i sa nastojanjima, da se hijerarhijski nosioci crkvene vlasti, u svim instancijama, okruže nekim senatom, auktoritativnim i stalnim, koji bi im pomagao u poslu i s kojim bi dijelili i brigu i odgovornost. U Rimu su to odavna bili kardinali i rimske kongregacije (kan. 230.), u biskupijama *kaptoli*, odnosno zborovi *dijecezanskih konzultora* (kan. 391. § 1., kan. 427.). Organizacijska se forma tih institucija može danas i promijeniti, i modificirati, ali institucija senata ili neki njezin ekvivalent treba, po mom mišljenju, da ostane: dakako modernizirana i usavršena; možda s nekom vrsti »vitae communis« Previše su danas mnogostruke i komplicirane zadaće upravljanja Crkvom, da bi samo jedna glava i jedne ruke mogle sve, s uspjehom, svršavati. Više je glava uvijek pametnije nego jedna. Agende danas valja granati, raščlanjivati, specificirati, a valja što češće izlaziti na teren. Ideja je to, koja je zapravo, još od početka, unišla u praksu Crkve i u crkveno pravo, i postala u Crkvi tradicionalnom. A i iskustveno se prokušala i pokazala pozitivnom. Njom se je u Crkvi čuvao kontinuitet upravnih metoda i tradicija; ona smanjuje i ublažuje tenzije u crkvenoj administraciji; unosi u crkveni život elemente kolektivnosti i demokracije, elasticiteta i širine. Ne bi je ni danas bilo pametno ignorirati. I zahtjevima duhovne pastve i duhu vremena ona je danas još bliža i potrebnija nego nekada. Ako se danas, i na saboru, princip decentralizacije, kolektivnosti i dijeljenja legislative od eksekutive toliko naglašuje, kad se govori o središnjoj crkvenoj upravi, logično je, »a pari«, a možda i »a fortiori«, da ga se primijeni i u nižim instancijama. I konzultacijama klera, — spomenuo sam to već, — u ovoj ili u onoj

formi. Bude li na saboru donesena konstitucija o Crkvi, morat će svakako u njoj biti riječi i o pravima i dužnostima nižega, pastoralnoga, klera.

A tako će biti i sa problemom *skolastike*, i sa problemom *crkvene nošnje*. Sve to valja zadržati, — Crkva ne može mijenjati svojih vjekovnih tradicija i svojih iskušanih stoljetnih tečevina za volju modi od danas do sutra, niti provoditi reformi bezglavim tempom jednoga nesređenog i nervoznog vremena, kakvo je ovo današnje, — ali u svemu tome treba ići i za zdravim prinovama i savršenijim formama: stvarnim i metodološkim.

Na kraju, još nešto! Duh Sveti živi u Crkvi: moramo mu se puno moliti za prosvjetljenje Crkvi i njezinim vođama. U zadnjoj instanciji molitva najviše odlučuje. A nijesmo se ni dosada badava molili. Jedan je veliki uspjeh sabor već polučio: otvorio nam je oči. I za probleme, i za realnu situaciju, i u Crkvi i oko Crkve. Bit ćemo odsele realniji u svemu!

Eto, ja sam iznio nekoliko refleksija i nekoliko sugestija. Tko misli, da sam rekao previše, neka mi oprosti! Napisao sam sve to u dobroj vjeri. Tko misli, da sam rekao premalo, neka me, što se mene tiče, slobodno ili ispravi ili dopuni!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

LITURGIJA NAS POSVEĆUJE

(4. članak uz saborsku liturgijsku Uredbu)

Obećano ćemo potanje raspravljanje o sudjelovanju vjernika u bogoslužju prema saborskoj Uredbi nastaviti, kad budu odobreni i objavljeni zaključci naših natpastira o opsegu uvođenja narodnog jezika u sve liturgijske čine. Međutim pogledajmo bitan preduvjet za sav naš, pa i liturgijski rad. Riječ je o našem osobnom posvećenju koje je uz slavu Bogu glavna svrha liturgije, pa i liturgijske Uredbe, kako proizlazi iz nebrojeno njezinih mjesta, a izričito u čl. 10. i 12.

Prošla su vremena kad se je liturgistima znao općenito predbacivati estetizam i nekakav larpurlartizam. Ako je toga i bilo kod pojedinaca, sve je morala izliječiti enciklika Pija XII o svetoj liturgiji. Izvršivanje Kristova svećeništva i naše uključenje u njegovu žrtvu, a to je liturgija, nužno traži nasljedo-

formi. Bude li na saboru donesena konstitucija o Crkvi, morat će svakako u njoj biti riječi i o pravima i dužnostima nižega, pastoralnoga, klera.

A tako će biti i sa problemom *skolastike,* i sa problemom *crkvene nošnje.* Sve to valja zadržati, — Crkva ne može mijenjati svojih vjekovnih tradicija i svojih iskušanih stoljetnih tečevina za volju modi od danas do sutra, niti provoditi reformi bezglavim tempom jednoga nesređenog i nervoznog vremena, kakvo je ovo današnje, — ali u svemu tome treba ići i za zdravim prinovama i savršenijim formama: stvarnim i metodološkim.

Na kraju, još nešto! Duh Sveti živi u Crkvi: moramo mu se puno moliti za prosvjetljenje Crkvi i njezinim vođama. U zadnjoj instanciji molitva najviše odlučuje. A nijesmo se ni dosada badava molili. Jedan je veliki uspjeh sabor već polučio: otvorio nam je oči. I za probleme, i za realnu situaciju, i u Crkvi i oko Crkve. Bit ćemo odsele realniji u svemu!

Eto, ja sam iznio nekoliko refleksija i nekoliko sugestija. Tko misli, da sam rekao previše, neka mi oprosti! Napisao sam sve to u dobroj vjeri. Tko misli, da sam rekao premalo, neka me, što se mene tiče, slobodno ili ispravi ili dopuni!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

LITURGIJA NAS POSVEĆUJE

(4. članak uz saborsku liturgijsku Uredbu)

Obećano ćemo potanje raspravljanje o sudjelovanju vjernika u bogoslužju prema saborskoj Uredbi nastaviti, kad budu odobreni i objavljeni zaključci naših natpastira o opsegu uvođenja narodnog jezika u sve liturgijske čine. Međutim pogledajmo bitan preduvjet za sav naš, pa i liturgijski rad. Riječ je o našem osobnom posvećenju koje je uz slavu Bogu glavna svrha liturgije, pa i liturgijske Uredbe, kako proizlazi iz nebrojeno njezinih mjesta, a izričito u čl. 10. i 12.

Prošla su vremena kad se je liturgistima znao općenito predbacivati estetizam i nekakav larpurlartizam. Ako je toga i bilo kod pojedinaca, sve je morala izliječiti enciklika Pija XII o svetoj liturgiji. Izvršivanje Kristova svećeništva i naše uključenje u njegovu žrtvu, a to je liturgija, nužno traži nasljedo-

vanje Svećenika-Žrtve, a u tome je sva naša svetost. Naš veliki i jedini liturg »na muci je naučio, što je poslušnost, te, postignuvši savršenstvo, postade svima koji mu se pokoravaju uzrokom vječnog spasenja« (Hebr 5, 8-9). »Uistinu, takav nam je veliki svećenik i trebao: svet, nevin, neokaljan, odijeljen od grešnika i uzvišeniji od nebesa« (8, 26). Bez ozbiljnog i ustrajnog nasljedovanja Krista i najljepše izvađana liturgija, kako reče Pijo XII, jest — gluma.

U vezi je liturgije i duhovnog života mnogo rečeno i napisano prije, a još više poslije te enciklike. Neka je spomenuto veliko poglavlje u knjizi P. Vagaggini-a »Il senso teologico della liturgia« i 69., 72. i 73. svezak revije »La Maison-Dieu« sa svim referatima liturgijsko-pastoralnog kongresa u Angersa o tom predmetu. Još je uvijek u tom pogledu vrlo korisna Chautardova knjiga koju imamo u prijevodu M. Alaupovića pod naslovom »Duša apostolskog djelovanja«. Preporuča se osobito mlađem kleru.

Saborska je Uredba i obzirom na problematiku »liturgija — duhovni život« posve pozitivna, pa ne ponavlja kritike već obilato i konkretno uči kako liturgija traži (I) i promiče (II) osobno posvećenje svakoga koji u njoj sudjeluje i od nje živi. Može dakle biti korisno pod tim dvostrukim vidikom pregledati neke pasuse Uredbe i konačno s njom u vezi naglasiti jedan poseban aspekt askeze bez kojega nema u Crkvi, pa ni u liturgiji a ma baš ništa.

I

Liturgijsku Uredbu neće shvatiti tko se ne udubi u njezine početne, temeljne članove. Osim teksta same Sheme o svetom bogoslužju liturgijska je pripravna Komisija predložila Saboru i brojne Deklaracije, iz kojih možemo najbolje spoznati »mentem legislatoris«. Evo što veli Deklaracija k sadanjim čl. 11. i 12. Uredbe: »Opća je nakana ovog dijela da svečano potvrdi nauk enciklike »Mediator Dei« o odnosu između liturgije i duhovnog života pojedinaca. A posebna: ako se hoće da liturgija donese potrebne plodove, onda je ne samo savršeno moguća već je i potpuno nužna — isključivši bilo kakvo protivljenje — veza između učestvovanja kod liturgijskih obreda i iskrene nutarnje pobožnosti pojedinih osoba. Upravo se dakle nameće shvaćanje o jedinstvu duhovnog života, i stoga se kaže da puno učešće kod liturgije nužno traži i pretpostavlja u čita-

vom životu pojedinca opće vježbanje u pobožnosti i u kršćanskim krepostima, i to, dakako, i izvan liturgije. Iz toga jasno proizlazi da preporučivanje liturgije ništa ne ometa već, naprotiv, silno traži intezivnu brigu oko duhovnog života, i izvan liturgijskih čina, po svim običajnim i u kršćanskoj predaji poznatim asketskim sredstvima«.

Ova je opća i posebna nakana Uredbe vidna na svakoj njezinoj stranici. Tim je duhom prožeta sva Uredba, ali o radu na posvećenju pojedinca ne govori teoretično nego sasvim konkretno: kako se po liturgiji ima sudjelovati s Božjom milošću. U Kristovu je nadnaravnom kraljevstvu sve milost, ali nam je on milost zaslužio i u Crkvi je dijeli, da svatko za se s njom najozbiljnije sudjeluje. Ta se dva čimbenika duhovnog života, Božja milost i ljudska suradnja, ne dadu izraziti procentualno, ali tko bi s Augustinom bio sklon da svakom dobrom djelu pripiše samo 1 procenat, ipak mora priznati da je bez tog 1 procenta bezuspješno svih ostalih 99. To nekako znači, kad Uredba (2) veli da se u Crkvi »upravlja i podređuje . . . rad molitvi (quod actionis ad contemplationem«).

Stoga naš duhovni život ništa toliko ne pomaže koliko liturgija. Crkva želi i moli, da vjernici u životu vrše ono što su prihvatili vjerom (10), a za »Kristovo posvećenje ljudi i slavljenje Boga« Uredba odmah čitavim čl. 11. traži osobna raspoloženja pravo usmjerenog duha. Bez toga vršenje obreda neće i ne može biti »plodno«. A da ne bi tko mislio da je dosta moliti, pa čak i bez prestanka, Uredba (12) traži sa sv. Pavlom »da Isusove patnje uvijek nosimo na našem smrtnom tijelu«. Nema dakle ni najmanje mjesta liturgijskom kvijetizmu.

Uredbe te ne gubi s vida. Ne samo da Crkva »mora propovijedati pokoru« (39) nego hoće da vjernici sa sv. Misom »nauče prinositi sami sebe, pa da po Kristu posredniku iz dana u dan usavršuju jedinstvo s Bogom i među sobom« (48). Iskustvo svakome govori koliko to svakodnevne askeze traži. To je konačno i najdublji smisao, a ne kakva liturgijska moda, kad Uredba (55) preporučuje da vjernici primaju sv. pričest kao plod žrtve i to po mogućnosti od iste Mise kod koje su oni prinijeli sebe i svoje patnje. K tome nekako smjera i dozvola da se opet, zasad u vrlo ograničenim slučajevima, može pričest primiti pod obje prilike. Nestao je taj običaj, kad je prevladalo shvaćanje da je kod Mise glavno klanjanje (pa i izloženom Svetotajstvu), a pričest da je posjet Isusove osobe našem srcu. Jest i to, ali će biti korisnije ako opet dođe što

više do izražaja staro gledanje: pričest je blagovanje Žrtve, da se možemo i mi neprestano žrtvovati. Potrebu bi za međusobne žrtve imala izraziti pričest pod obje prilike zaručnika kod vjenčanja, kako mnogi žele da budu izjednačeni novo zaređenima i novozavjetovanima na dan njihova novog života. Vjerojatno će im to biti i dozvoljeno, jer tu i drugdje Uredba ne navodi slučajeve taksativno već samo kao neke primjere.

U patrističnoj je teologiji bila vrlo naglašena veza između sakramenata i našeg rada oko posvećenja. Iza kako su skolastika i katekizam posve odijelili nauk o kršćanskom životu i nauk o sakramentima (tako npr. većina asketskih udžbenika malo spominje sakramente), novija se teologija sve više vraća na staro shvaćanje. To hoće da naglasi i početak čl. 59.: »Sakramenti imaju za svrhu da posvećuju ljude«. Tako II vatikanski sabor nastavlja tridentski koji je inspirirao Rimski obrednik (str. 1): »Nema u Crkvi Božjoj ništa svetije ni korisnije ni izvrsnije ni božanstvenije od sakramenata, što ih je Krist Gospodin naredio za spasenje ljudskome rodu«. Može se dakle očekivati, da će prema Uredbi (67, 71, 77 i 78) preuređeni obredi sakramenata dovoljno istaknuti dužnosti onih koji ih primaju.

Do »djelatnog, nutarnjeg i vanjskog, sudjelovanja vjernika« (19) doći će u liturgiji samo, »ako se prije sami pastiri duša posve prožmu duhom i snagom liturgije« (14). Stoga je Sv. Otac naredio, da se već na jesen počnu provoditi tako važni čl. 15, 16 i 17 Uredbe. A tu nije dosta uvesti koji sat liturgike više, nego će se u sjemeništima i bogoslovijama, a tako i u novicijatima, morati dosta toga promijeniti, ako se želi »jedinstvo svećeničkog odgoja« (16). Na Saboru je bilo o tome dosta govora, pa je u vezi s činjenicom da sada svećenicima časoslov malo pomaže za duhovni život saborska liturgijska komisija u svojoj relaciji Saboru nabrojila za to četiri uzroka, od kojih je prvi ovako formulirala: »Certe, ut optime notat Pater quidam, res ex eo partim provenit quod vita spiritualis cleri, male (!) efformata et nutrita, dualismum inducit inter propriam spiritualitatem et illam biblicam necnon liturgicam quae in breviario patet et sacerdoti connaturalis (!) fieri debet«. Videant rectores seminariorum eorumque directores spiritus!

Svaka je reforma dvosjekli mač, pa će od skraćenog časoslova biti više štete nego koristi, ako se preuređenjem časoslova i naročito promijenjenim osobnim stavom molioca prema

njemu ne postigne svrha oficija koja je prema Uredbi (88, 94) posvećenje dana. Sve će to ostati na papiru, ako svećenici ne poslušamo, kako nas saborski Oci zaklinju u Gospodinu, da nam »božanski časoslov . . . (bude) izvor pobožnosti i hrana za osobnu molitvu« (90). »Ovo će to bolje postići što steknu obilatije liturgijsko i biblijsko znanje, osobito psalama«. To nam nitko ne može uliti, a problem ne bi riješio ni narodni jezik časoslova.

Amo spadaju i svetački primjeri 104 i 111) kao i pokornički značaj korizme (109 i 110), pa će trebati ozbiljnije uzeti, barem nutarnjom pokorom, sve one macerationes što ih spominju molitve korizmenih Misa ili te molitve promijeniti. Našlo bi se u Uredbi još toga, ali i ovo spomenuto svjedoči, da je »liturgija zaista prva škola našeg duhovnog života« (Pavao VI dne 4. XII 1963).

II

Isus nije samo put i istina nego i život. Takva je i njegova liturgija. U tome je bitna razlika između starojavjetne objave i između novozavjetne objave i liturgije: ova sadrži i promiče život milosti. »Liturgija . . . u najvećoj mjeri pridonosi da vjernici životom odraze i drugima očituju Kristovo otajstvo i istinsku narav prave Crkve« (2). »S pravom se drži da nastojanje oko promicanja i obnove svete liturgije . . . na poseban način očituje njezin (Crkve) život« (43).

Ima ih koji previše naturalistički shvaćaju kršćansku i svećeničku svetost, a ona nije i ne može biti drugo nego učestvovanje u Božjoj svetosti. Ta nam je postala pristupačnom Isusovim utjelovljenjem i otkupljenjem, a ontološki nam je udijeljena sakramentom krštenja i reda. Jednom riječju, otkupljenje nam se primjenjuje liturgijom (6). Stoga je prema Uredbi (7) bogoslužje »tako veliko djelo koje savršeno slavi Boga i posvećuje ljude . . . S pravom se dakle liturgija smatra kao vršenje Kristove svećeničke službe, koja pomoću vidljivih znakova očituje i, na način svojstven pojedincima, ostvaruje čovjekovo posvećenje . . . Stoga je svaki liturgijski čin, koliko je djelo Krista Svećenika i njegova Tijela, koje je Crkva, u najpotpunijem smislu svet čin, i s njim se po djelotvornosti ne može, istim pravom i istom mjerom, izjednačiti ni jedan drugi čin Crkve«. U tim je riječima mnogo rečeno, a Saboru

još nije bilo dosta. Iza kako spominje (9) da »sveta liturgija ne iscrpljuje čitavu djelatnost Crkve« proti svima onima koji na razne načine i s raznih vidika minimaliziraju važnost i zadaću liturgije, Uredba (9) kategorično tvrdi: »Liturgija je ipak vrhunac ka kojem teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga« (10). A što vrijedi za čitavu Crkvu, vrijedi i za svaku pojedinu dušu.

Uredba ne ostaje ni tu samo kod općeg načela, nego nam pruža i sredstva da živimo liturgijski i da se po liturgiji posvetimo. Osobito se u Uredbi ističe (24) da »u liturgijskoj službi ima najveću važnost Sveto pismo. Stoga... treba njegovati onaj ugodan i živi osjećaj Svetog pisma o kojemu svjedoči časna predaja istočnih i zapadnih obreda«. Nije bez upliva Duha Svetoga, što je u Crkvi uporedo s liturgijskom obnovom poraslo zanimanje za Sveto pismo kao životvornu riječ Božju. »Nasljeduj Krista« još govori da su u svetištu Crkve pripravljena dva stola (Kristovo tijelo i Sveto pismo), ali kroz stoljeća se na njihovu vezu prilično zaboravljalo. Mjesto Božje riječi u bogoslužje se je uvukla, koliko je god bilo moguće, molitvama i pjesmama ljudska riječ sa svim svojim slabostima i nastranostima. Mislilo se time obogatiti naš repertoar razgovora s Bogom, a zapravo ga se vrlo osiromašilo. Bujica je ljudske riječi sposobna da izrazi sve nijanse ljudskih čuvstava, ali ne može predvoditi našu vezu s Bogom. Ta je moguća samo kad Bog nama govori. »Uistinu je živa i djelotvorna riječ Božja. Ona je oštrija od svakoga dvosjeklog mača i prodire do rastavljanja duše i duha, zglobova i moždine, i može suditi nakane i misli srdaca« (Hebr 4, 12). I tu nam je božanski Spasitelj ostavio primjer za naše vježbanje (askezu): sve je tri napasti sotone odbio riječima Sv. pisma. Znak je duhovne neuravnoteženosti ili barem površnosti, kad tko misli ili reče da su se npr. psalmi »preživjeli«. Ali ih treba poznavati i zaista moliti!

Kad bi i nama svima Duh Sveti ovim Saborom, a posebno prvom njegovom Uredbom prosvijetlio razum, da razumijemo Pisma (Lk 24, 45)! Svaka je Božja riječ sakramental, a još je djelotvornija ona u samim sakramentima. »Oni ne samo pretpostavljaju vjeru (a ta znači pristanak na Božju riječ) nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju« (59). I da ne bi tko rekao da se tu misli na sami sakramentalni učinak, Uredba naglašava i njihovo obredno vršenje, a u to treba uključiti pripravu, daljnju i bližnju, djelitelja i primaoca

sakramenata kao i osobno i komunitarno učestvovanje, jer će samo tada k opus operatum dolično pristupiti i opus operantis Ecclesiae. A onda evo i plodova: »Sakramenti zaista dijele milosti, ali njihovo obredno vršenje vjernike najbolje i sprema da tu milost plodonosno prme, da Boga pravilno štuju i gaje ljubav«.

Često se s pravom ističe, da je u nastojanju oko svetosti s naše strane najvažnije dobro upotrijebiti i posvetiti svaki trenutak. Daleko je još važnije da Bog to naše siromašno nastojanje primi, pročisti i zaista posveti, a to on i čini sakramentima i sakramentalima (60 i 61). Uredba još naglašava da nam se tim obredima »gotovo svaka zgoda života posvećuje božanskom milošću koja proističe iz pashalnog otajstva muke, smrti i uskrsnuća Krista«, a tu smo zaista na izvoru sve svetosti. Veliki bi uspjeh Sabora i njegove liturgijske Uredbe bio, kad bi se zaista svim vjernicima približio Obrednik sa svim njegovim bogatstvom! Da to hoće Duh Sveti preko ovog Sabora, vidi se i po odredbi 79. koja predviđa da odsad mogu neke blagoslovine dijeliti i prikladni svjetovnjaci.

Uz Misu i sakramente najviše nas može još posvećivati časoslov. »Od stare je kršćanske predaje božanski oficij tako uređen da se slavljenjem Boga posveti čitav tok dana i noći« (84). Često se opetuje da Crkva svećenicima kod subđakonata, a redovnicima kod zavjetovanja uz velike obaveze daje u ruke i najjače sredstvo za njihovo vršenje: časoslov. Kako to izgleda u praksi, neka svatko odgovori za se, pred Bogom. Sabor je svojim odlukama o preuređenju oficija učinio mnogo, da časoslov uvelike posluži posvećenju ne samo svećenika i redovnika nego i vjernika (100). Sigurno će u istom duhu biti sastavljene i odredbe koje će pripraviti posaborska liturgijska komisija, a sve drugo je ovisno od svakoga.

Ako Misa, proživljavana Obrednikom i časoslovom, može posvetiti čitav naš život, još više se i lakše to može postići liturgijskim slavljenjem blagdana. »Otvarajući vjernicima riznice kreposti i zasluga svojega Gospodina, Crkva tako slavi otajstva otkupljenja da budu na neki način u svako doba prisutna, kako bi vjernici mogli doći s njima u doticaj i napuniti se milošću spasenja« (102). Nije Crkvi ni prigodom blagdana do sentimentalnosti nego »pobožnim vježbama duše i tijela vrši obuku, molitvu i djela pokore i milosrđa« (105), »da se sačuva njihovo prvotno značenje (blagdana) koje će na

zgodan način hraniti pobožnost vjernika u slavljenju otajstava kršćanskog spasenja« (107). Svaka bi nova liturgijska godina mogla biti svakome od nas nova stepenica na putu k Bogu, novi »god« u rastu stabalca naše duše do Kristove punine. Pogotovo kad nas toliko pomažu primjeri, zasluge i zagovor nebeske Majke Marije (103) i svih nebesnika (104).

Da ne bi sve ovo skupa ostalo preopćenito i nekako u zraku, neka je na koncu — zadnje, ali ne kao zadnje — spomenuta krepost koja je temelj svoj našoj duhovnoj zgradi. Koliko naime poniznosti traži npr. čl. 41. od pojedinca i pojedinih krugova, neka iskreno prizna i u djelo provede svatko od nas. Ne malo požrtvovnosti i svladavanja prepostavljaju i čl. 28. i 42. Uredbe. A poniznost se konkretno sastoji u poslušnosti, pa Uredba nije smjela ni nju zaboraviti, poslušnost u totalnom prihvaćanju kao i u strpljivom i ustrajnom provađanja svih njenih naređenja i preporuka kako ih bude proglasila i tumačila zakonita crkvena vlast. Tu je čl. 22 § 3 posve jasan: »Stoga neka nitko drugi, pa ni svećenik, u liturgiji po svom nahođenju bilo što ne doda, ukine ili mijenja«. A isto s još više riječi naglašuje Sv. Otac u svojem govoru prigodom proglašenja liturgijske Uredbe i u XI tački apostolskog pisma »Sacram liturgiam« (na str. 4 i 47. hrvatskog izdanja Uredbe). Ne zaboravimo: ta za naš svećenički život i rad tako važna poslušnost ima dva sukladna elementa. Jednim ćemo okom paziti da se ni u čemu ne udaljimo od Uredbe, a drugim još budnije gledati da je zaista provedemo na posvećenje sebe i svojih. Jer i ovo drugo spada na poslušnost Duhu Svetomu.

Poznato je, kako je o svetosti mnogo lakše govoriti i pisati negoli se oko nje truditi. Teško je to početnicima, a još teže onima koji smo po milostima i godinama morali barem nekoliko odmaknuti od početka. Neuspjeh često dolazi i odatle što možda previše računamo na svoje godine i na sve što smo u njima poduzeli svojim ljudskim silama. Neka nas sve liturgija i ova od Boga nama darovana liturgijska Uredba nauči, da se još više nego dosad obraćamo i računamo na onoga kome tako često punim uvjerenjem i oduševljenjem kličemo: Tu solus sanctus!

o. MARTIN Dr KIRIGIN OSB

Liturgijska zajednica ne smije biti samo slučajni skup pobožnih ljudi koji se međusobno ne poznaju niti se žele upoznati.

E. Maier

SVETO PISMO V BOGOSLUŽJU

Ko naroča liturgična konstitucija, naj se v bogoslužju vernikom »bolj bogato pripravi miza božje besede« (čl. 51), ne zapoveduje nič novega, ampak samo naglaša to, kar je v Cerkvi vedno bilo, pa se ni vedno dovolj skrbno izvajalo. Branje in razlaga svetega pisma je bilo v Cerkvi vedno sestavni del bogoslužja; v predkrščanski dobi pa celo edinstveni element. Kar je sveti zakrament pri evharistični daritvi, to je branje svetega pisma pri besednem bogoslužju. Preden se moremo udeležiti evharistične skrivnosti, mora božja beseda napolniti naša srca in jih pripraviti na sprejem novozavezne skrivnosti. Ljudi je treba poklicati k veri in spreobrnjenju. »Kako naj ga vendar kličejo, v kogar niso verovali? Kako pa naj verujejo v tistega, o komer niso slišali? In kako naj slišijo, če niso poslani?« (Rimlj 10, 14, 15).

Pouk je pred daritvijo. Z daritvijo priznamo Boga za svojega Stvarnika in svojo odvisnost od njega. Brez vere v Boga in brez vere, da je Bog tistim, ki ga iščejo, plačnik (Hebr 11, 6), daritve sploh ni. »Zato Cerkev nevernim razglaša oznanilo odrešenja, da bi vsi ljudje spoznali edinega pravega Boga in katerega je poslal, Jezusa Kristusa, ter da bi se spreobrnili s svojih potov in se spokorili. Vernim pa mora vedno oznanjati vero in pokoro ter jih pripravljati na zakramente, jih učiti spolnjevati vse, kar je Kristus zapovedal, in jih pridobivati za vsa dela ljubezni, pobožnosti in apostolata. Po teh delih naj postane očitno, da kristjani sicer niso od sveta, pa so vendar luč sveta in svojega Očeta proslavljajo pred ljudmi« (čl. 9). Potrebna je torej misijonska pridiga, ki neverne šele pripravlja na dej vere in parenetična, ki verne drami iz mlačnosti in jih nagiba k daritvi.

Oznanjevanje evangelija mora v poslušajočem zbuditi reakcijo vere. Vera ni človekova naravna zmožnost, ni isto kot naravno spoznanje. Preden človek obudi nadnaravno vero, se mora srečati z živim Kristusom, ki je v oznanjevanju Cerkve trajno navzoč. »Navzoč je v svoji besedi tako, da on sam govori, kadar se v Cerkvi bere sveto pismo« (čl. 7). Človek mora zvedeti za Krstusovo zgodovinsko poslanstvo in dogodke iz Jezusovega življenja zaznati kot individualno srečanje s Kristusom. Evangeljsko oznanilo je govor živega Kristusa; beseda, na katero pričakuje odmev vere. Vera je pritrdilni odgovor na evangeljsko oznanilo. V človekovem

odgovoru na evangelij je inkarnirana božja beseda in uresničena božja skrivnost. Kar teologi imenujejo sodelovanje človeka, ni nič drugega kot znamenje deležnosti na božjem življenju. To deleženje pa ustvarja poslušanje božje besede. Bog je stopil v odnos s svetom po razodetju. Človeku je razkril svoje notranje življenje. Sredstvo, po katerem se je Bog razodel, je božja beseda. V skrivnosti božje besede spoznavamo Boga, v božji odrešitveni zgodovini pa uresničenje božjega delovanja navzven. Božja mudrost se je vknjižila v svetem pismu, zato je zavzemalo sveto pismo v bogoslužju vedno odlično mesto, ne samo zato, ker je dajalo stari zavezi natančna kultna navodla, ampak ker daje »modrost za zveličanje po veri v Kristusa Jezusa« (2 Tim 3, 15). »Sveto pismo je pri bogoslužnih obredih največje važnosti. Iz njega se bero berila, ki se v homiliji razlagajo; iz njega se pojejo psalmi; po njegovem navdihu in spodbudi so nastale prošnje, molitve in liturgični spevi; iz njega dobivajo svojo pomenljivost dejanja in znamenja. Zato je treba za obnovo, napredek in prilagoditev svetega bogoslužja pospeševati tisto prisrčno in živo zavzetost za sveto pismo, ki jo izpričuje častitljivo izročilo vzhodnih in zahodnih obredov« (čl. 24).

V grški cerkvi je sveto pismo med bogoslužjem na oltarju kot simbol pričujočega Kristusa; mi, zapadnjaki, pa komaj vemo, da sta pri maši dve mizi: miza božje besede in miza posvečenega kruha. Obe sta medseboj tesno povezani, ena kot druga je za vernika srečanje z živim Kristusom. V prvi Cerkvi je imelo bogoslužje božje besede izrazit poudarek. Udeležiti so se ga smeli vsi, tudi katehumeni, medtem ko je bilo evharistično bogoslužje namenjeno samo krščenim. Kasneje, zlasti po tridentinskem cerkvenem zboru, so bogoslovci, zaradi krivovercev, bolj naglašali daritveni značaj maše. Moralisti so cerkveno zakonodajo o nedeljski in prazniški maši razlagali navadno tako, da zadošča priti k darovanju, če noče smrtno grešiti. Poudarek se je prenesel na evharistično bogoslužje, kar je sčasoma oslabilo bogoslužje božje besede. Namesto obilnega branja svetega pisma v nadaljevanju (lectio continua) nastanejo kratke perikope, namesto homilije po evangeliju, se uveljavlja pridiga izven maše. Mnogi so prihajali samo k daritvi in nič več k pouku. Sinode so take razvade grajale in vernike učile, da zadosti zapovedi samo tisti, ki je navzoč pri celi maši. Cerkev danek ne stavlja več evharistično bogoslužje pred besedno, ampak uči, da sta oba

dela, ki sestavljata mašo, »namreč bogoslužje božje besede in evharistično bogoslužje, tako tesno povezana, da tvorita eno samo bogoslužno dejanje« (čl. 56). Obnovljeno bogoslužje bo spet »bolj na široko odprlo zaklade svetega pisma« (čl. 51). Verniki morajo ob branju in razlagi svetega pisma čutiti, da jih poučuje tisti, ki se bo kasneje skrivnostno daroval.

Če hočemo razumeti današnje bogoslužje božje besede, moramo nazaj do njegovega nastanka, do sinagoge. Zarodek besednega bogoslužja tiči v sinagogi, ne v templju. Bistvo bogoslužja v sinagogi je bilo branje in razlaganje svetega pisma, brez daritve. Če je tempelj predhodnik daritvenega bogoslužja, potem je sinagoga predhodnica besednega bogoslužja. Ker se je besedno bogoslužje razvilo iz sinagoge, si oglejmo sinagogo in njeno bogoslužje. V njem najdemo vse gradbene elemente besednega bogoslužja.

Kako je nastala sinagoga? Iz odpora do templja? Da in ne. Ves judovski kult in postava nista drugega kot spomin na izhod iz egiptovske sužnosti (2 Mojz 12, 14, 24—27; 3 Mojz 23, 41—43). Judovski kult je obnavljanje spomina na zavezo med Bogom in ljudstvom. Kri daritvenih živali potrjuje to zavezo. Medsebojna zaveza se kaže v tem, da Bog daje ljudstvu postavo, ljudstvo pa njej iskazuje pokorščino. Bog bo pričujoč samo, če ga bo Izrael poslušal. V trenutku, ko ljudstvo ne bo več izpolnjevalo njegove zapovedi, bo kult ostal brez vsebine in zato tudi brez učinka. Izrael se more zanašati na kri daritvenih živali samo, če spolnjuje postavo. Brez poslušnosti postavi tudi kri ne zaleže nič. Izrael je pozabil, da ga kultna dejanja notranje povezujejo z Bogom, zato postaja kult gola zunanjost. Ko preroki zavračajo kult, to delajo zato, ker mu manjka najvišja vrednota, vdanost Bogu. »Mrzim vaše praznike, odklanjam vaše shode! Ako mi darujete žgalne daritve, ne maram njih vonja; vaše jedilne daritve mi niso prijetne, na vaše tolste mirovne daritve se ne ozrem. Spravite izpred mene vrišč svojih pesmi, zvoka vaših strun ne maram poslušati, temveč pravica naj teče ko voda, pravičnost kakor vedno tekoč potok!« (Am 5, 21—24; prim. še Jer 7; Iz 1, 11—17; Oz 6, 6; Mih 6, 6—8; Ps 49).

Po vrnitvi iz babilonske sužnosti (l. 538 pred Kr.) se uveljavi nov tip bogoslužja, ki obstaja v preprostem branju svetega pisma. Tako branje ni več samo sestavni del bogoslužja, ampak njegov bistveni element. Ker je bil tempelj porušen, so se ljudje zbirali na primernem kraju (na trgu,

pri mestnih vratih) in poslušali branje ter razlago svetega pisma nato pa skupno molili. Oblika takega bogoslužja je ohranjena v Nehemijevi knjigi: »Ko je prišel sedmi mesec in so Izraelovi sinovi že bili v svojih mestih, se je ljudstvo enodušno zbralo na trgu pred Vodnimi vrati. Rekli so pismouku Ezdru, naj prinese knjigo Mojzesove postave, ki jo je Gospod zapovedal Izraelu. Duhovnik Ezdra je prinesel postavo pred zbor, pred može in žene in vse, ki so jo mogli z razumevanjem poslušati, prvi dan sedmega meseca. Od jutarnjega svita do poldne je bral iz nje na trgu pred Vodnimi vrati pred možmi, ženami in tistimi, ki so mogli razumeti; ušesa vsega ljudstva so bila obranjena h knjigi postave. Pismouk Ezdra je stal na lesenem govorniškem odru, ki so ga zato naredili... Ezdra je odprl knjigo pred očmi vsega ljudstva, ker je stal više nego vse ljudstvo; ko jo je odprl, je vse ljudstvo vstalo. Ezdra je hvalil Gospoda, velikega Boga, in vse ljudstvo je s povzdignjenimi rokami odgovarjalo: »Amen, amen!« Potem so se pripognili in poklonili Gospodu z obrazom do tal. Leviti Jozue, Bani, Serebija, Jamin, Akub, Septaj, Odija, Maasija, Kelita, Azarija, Jozabed, Hanan in Falaja so razlagali ljudstvu postavo, ljudstvo pa je stalo na svojem mestu. Brali pa so po odstavkih iz knjige božje postave in razlagali smisel, tako da so razumeli, kar se je bralo« (Neh 8, 1—8).

V judovskem bralnem bogoslužju tiče gradbeni elementi besednega dela maše. Kakor je Ezdra bral pred versko občino iz knjige postave, tako je tudi branje svetega pisma najvažnejši del besednega bogoslužja. Ezdra je bral postavo na lesenem odru, obrnjen proti ljudem, mi beremo berilo in evangelij na vzvišenem prostoru, izpred oltarja, na ambonu, prižnici, tudi obrnjeni proti ljudem. Ko je odprl knjigo, je ljudstvo vstalo in stoje poslušalo, tudi evangelij poslušajo verniki stoje. Po končanem branju je Ezdra hvalil Boga. Navdihnjena božja beseda nagiba človeka k molitvi in hvali. Tudi pri maši povzame duhovnik v glavni mašni molitvi (kolekti) misli in želje zbranih vernikov in prosi v njihovem imenu. Vse ljudstvo je s povzdignjenimi rokami odgovarjalo: amen, amen, s čimer je podana svetopisemska osnova za dejavno sodelovanje ljudstva pri maši (prim. ps 105, 48). »Da bo dejavno sodelovanje vedno boljše, je treba pospeševati množične vzklike, odgovore, petje psalmov, antifone, pesmi ter tudi kretnje in držo telesa« (čl. 30). Po končanem branju so leviti razla-

gali postavo, po evangeliju sledi pridiga, ki v svojem jedru ni drugega kot amplifikacija, aktualizacija svetega besedila. Homilija naj postane sestavni del bogoslužja; »vsaj pri mašah, ki se ob nedeljah in praznikih zapovedanih opravijo ob udeležbi ljudstva, naj se brez važnega vzroka ne opusti« (čl. 52). Daritve ni. Namesto daritve se uveljavi molitev; namesto spomina preteklih dogodkov stopi pričakovanje napovedanih obljub, katere je slišalo ljudstvo pri branju in razlagi postave.

Po večjih mestih v Palestini in izven nje, so gradili shodnice ali molilnice (proseuhé). To so bile pravokotne dvorane, namenjene izključno bogoslužju. Najvažnejši predmet v shodnici je bila skrinja ('aron) v kateri so bili zvitki svetega pisma. Stala je v kapeli, ki je bila zagrnjena z zaveso, pred njo pa je gorela luč. V dvorani je bila prižnica, pritrjena ali premakljiva, na katero je stopil najprej bralec, za njim pa govornik. Judje so se zbirali v sinagogi ob sobotah in praznikih, navadno v času, ko so se v obnovljenem templju opravljale daritve. Bogoslužje se je pričelo tako, da je nekdo prebral odlomek iz svetega pisma, katerega so po začetni besedi imenovali 'šema (Poslušaj . . .!). Besedilo je bilo sestavljeno iz treh sestavkov pentatevha: prvi zapoveduje ljubezen do Boga (5 Mojz 6, 4-9); drugi, izpolnjevanje božjih zapovedi (5 Mojz 11, 13, 14); tretji, naj te še resice na obleki spominjajo na božjo postavo (4 Mojz 15, 37-41). To je bila nekaka izpoved vere in za Izraelca najvažnejše versko dejanje.

K shodu je spadala tudi molitev. Takoj po šemaju so molili šemone'esre (Osemnajst), to je 18 kratkih molitvic, ki so izražale češčenje, pokorščino in upanje v Izraelovega Boga. Predstojnik je začel molitev s pozdravom: hvalite Gospoda. Besede spominjajo na refren, »ker vekomaj traja njegovo usmiljenje«, v 135 psalmu, katerega je očividno izgovarjala množica.

Po šemone'esre so začeli brati sveto pismo. Najprej so prebrali daljši odlomek iz pentatevha. Ves pentatevh so razdelili na odlomke (paraše) tako, da so vsako soboto prebrali po eno parašo. Babilonski Judje so prebrali pentatevh v enem letu. Razdelili so ga na 54 paraš. Palestinski pa v treh letih, imeli so 154 paraš. Obstoja še tretja delitev, na 175 paraš, s triinpolletnim ciklom. Paraše so citirali z začetno besedo tistega odstavka ali s kakšno važno besedo, ki označuje vsebino odstavka (1 Mojz 6, 9 paraša Noe). Po palestinskih shodnicah se je branje ločilo tudi po tem, da paraš ni bral en sam

bralec, ampak več, najmanj sedem. Vsak je prebral samo nekaj vrstic. Brali so v hebrejskem jeziku. Če je bilo zaradi razumevanja odlomek treba prevesti v živ aramejski jezik, je to storil bralec takoj; nato je sledil pouk, ki je obravnaval kako misel iz berila. Govoriti je smel vsakdo od navzočih, dejansko pa so govorili samo možje, ki so poznali sveto pismo (Apd 13, 15; Lk 4, 16).

Nato je sledilo drugo branje, vzeto iz knjig, katere so Judje imenovali s skupnim imenom preroki. To je izbor knjig od Jozueta do malih prerokov. Pri izbiri odlomkov so bili bolj svobodni kot pri branju pentatevha in tudi dolžina ni bila natačno določena. S prebranim odlomkom so zaključili bogoslužje, zato so odlomek imenovali haftare (odpust). Po branju iz prerokov je sledila homilija (Lk 4, 16 sl.; Apd 13, 15), čeprav se zdi, da je bila homilija po običajnem redu takoj po prvem berilu (Prim.: Franz Zehrer, Synoptischer Kommentar I. Wien 1962, 158).

Sestanek so zaključili z duhovniškim blagoslovom (4 Mojz 6, 22-27). Če je bil duhovnik navzoč, je dal blagoslov, ljudstvo pa je reklo amen; drugače so samo zmolili prošnjo molitev.

Elemente tega bogoslužja najdemo tudi pri prvih kristjanih. Ko so se kristjani ločili od shodnice, so prevzeli od nje red besednega bogoslužja, ga preželi z novim duhom in združili z evharistično daritvijo. Tako so elementi judovskega bogoslužja postali gradbeni kamni, na katerih je zraslo novo krščansko bogoslužje. S sinagogo se je ujemalo v tem, da so pri bogoslužju brali samo sveto pismo in da sta bili redno vsaj dve berili, od katerih je bilo zadnje vedno vzeto iz evangelijev. Seveda prvi kristjani niso vedno brali nove zaveze, ta je šele nastajala. Cerkve je sprva uporabljala staro zavezo, kakor so jo uporabljali Kristus in apostoli. Kadar je Jezus govoril o svojem mesijanskem poslanstvu, se je vedno skliceval na staro zavezo (Lk 4, 16-21; 24, 27; Jan 5, 39). Stara zaveza je bila od začetka vir krščanske vere in življenja po njej. Kristjani so jo pravilno razlagali, ko so jo naobračali na Kristusa, medtem ko je Judom ostal pravi smisel prikrit. »Njih misli pa so otopele; kajti do današnjega dne ostaja na branju stare zaveze prav tisto zagrinjalo, ne da bi se odgrinjalo, da se v Kristusu odpravlja. Ampak, do danes leži, kadar se bere Mojzes, zagrinjalo na njih srcu« (2 Kor 3, 14. 15).

Poleg starozaveznih knjih se v bogoslužju kmalu uveljavijo novozavezni spisi. Najprej so brali Pavlova pisma po ka-

terih ureja apostol verske razmere v občinah. Pavel naroča, naj se pisma bero vsem bratom (1 Tes 5, 27), »in ko se pismo pri vas prebere, poskrbite, da se prebere tudi v laodicejski cerkvi« (Kol 4, 16). Pisma apostolov so krožila od cerkve do cerkve in bila norma vere in življenja po veri. Pismom so se kmalu pridružili pismeni evangeliji. Tako so se ljudje, ki niso več prišli v osebni stik z apostoli, po branju poučili o tem, kar so apostoli na svoje uho slišali, s svojimi očmi videli in z rokami otipali, o Besedi Življenja (1 Jan 1, 1). Počasi je nastajala zbirka novozaveznih knjig, čeprav spočetka še ni bilo povsem jasno, kateri spisi so navdihnjeni. Med navdihnjene so šteli tudi Barnabovo pismo, apokalipso sv. Petra, Klemenovo pismo Korinčanom itd. Posamezne sinode se že ukvarjajo s tem vprašanjem in razlikujejo med kanoničnimi in nekanoničnimi knjigami. Kanonične je dovoljeno brati v cerkvi, nekanoničnih pa ne. Tako zavrača 59 kanon koncila v Laodiceji (l. 360 ali 363) privatne psalme (idiôtikoi) kot nepristne in prepoveduje tako branje pri bogoslužju. Do popolne jasnosti glede navdihnjenja novozaveznih knjig je prišlo šele na cekvenem zboru v Kartagini l. 397. Novozavezni kanon je bil določen. Če so pri maši še brali poročila o trpljenju mučencev, kar dovoljuje cerkveni zbor v Kartagini, so navzoči vedeli, da po njih ne govori Sveti Duh, ampak jih bero zato, da se na zgledih prepričajo o moči Kristusove vere.

Glede izbora in števila beril je vladala pri prvih kristjanih precejšna svoboda. Znano je, da so v prvi krščanski dobi brali sveto pismo v nadaljevanju (in continuo). To dokazujejo obsežni komentarji k vsem staro in novozaveznim knjigam, ki so jih sestavili cerkveni očetje in niso v svojem jedru nič drugega kot pismene homilije, katere so imeli očetje po končanem branju pri bogoslužju. Branje v nadaljevanju so najprej prekinili za večje praznike. Branje se je za posamezne primere omejevalo na eno perikopo in tako je v izrazito neliturgični dobi nastal izbor odlomkov iz evangelijev, kar so današnje perikope. Za cerkev v Galiji je že v 5. stoletju dokazan sistem perikop. V Antiohiji so v 4. stoletju v tednih pred veliko nočjo brali iz Mojzesovih knjig, na veliki teden pa predvsem Joba in Jona s posebnim ozirom na Jezusovo trpljenje. Po veliki noči so brali v nadaljevanju Apostolska dela. Cerkve je izbrala tak odlomek, da je osvetljeval praznično skrivnost. Kadar tega ni bilo mogoče doseči s enim odlomkom, so v perikopo združili dva, miselno sorodna od-

lomka, čeprav so vmes nekaj vrstic ali poglavij preskočili. (Primerjaj berilo na prvo predpostno nedeljo 1 Kor 9, 24-27; in na sredo po tihi nedelji 3 Mojz 19, 1. 2; 25, 11-19). V galikanski liturgiji je bilo tako združevanje perikop nekaj rednega. Od tam je znano tudi harmoniziranje evangeljskih poročil. Iz vseh štirih evangelijev je sestavljeno poročilo za veliki četrtek, popis Jezusovega trpljenja za veliki petek.

V rimskem misalu je izbor perikop, če odmislimo glavne praznike, malo posrečen. Perikope so ljudem, ki redno prihajajo v cerkev, znane. Poznanje vsebine zapre uho poslušalcem takoj po prvih besedah, medtem ko večji del svetega pisma ostane neizrabljen. Starozavezne preroške napovedi manjkajo skoraj v celoti, pa tudi evangeljski odlomki še zdaleč ne predstavijo celotnega evangelija. Če bi brali evangelije v nadaljevanju, bi jih v treh letih prebrali. Potrebo po reformi so čutili že pred 300 leti. Tridentinski zbor je poveril to nalogo komisiji škofov, toda do reforme evangeljskih perikop kljub temu ni prišlo. V dobi liturgične obnove je problem spet oživel. Vatikanski cerkveni zbor je že izdal načelno odločno, »naj se bolj na široko odpro zakladi svetega pisma tako, da se bodo v določenem številu let ljudem prebrali odličnejši deli svetega pisma« (čl. 51). Kako in kdaj se bo to uresničilo, zdaj še ni znano. Iz številnih predlogov lahko sklepamo, da obstoja resnična volja da pride do reforme.

Današnje bogoslužje ima dva berili, apostolsko in evangeljsko. Za berilo moremo vzeti odlomek iz vsake knjige svetega pisma, razen psalmov in evangelijev. Med berilom verniki sede, kar je vpliv stare prakse, ko so z držo telesa in glasom dali poudarek samo evangeliju. Na koncu berila rečemo Deo gratias (v mozarabski in milanski liturgiji reko amen). Čeprav se z izrazom Deo gratias zahvaljujemo, tukaj izraz ne pomeni toliko zahvalo, ampak pristanek na vsebino, dokaz, da smo to, kar smo slišali, razumeli.

Med berili so vpleteni vmesni spevi: stopniški spev, aleluja verz, nadaljevalni spev, slednica. Tudi ti imajo svoj začetek v prvi cerkvi. Apostolske konstitucije iz 4. stoletja naročajo, naj po prvem berilu pevec poje Davidove psalme, ljudstvo pa naj odgovarja. Prvi molilec je psalm začel z alelujo, množica je to za njim ponovila in potem na vsake pol vrstice vpadala z alelujo. Podobno je Atanazij za posamezne primere določil diakona, da je bral pred verniki psalm in ljudstvo je za njim ponavljalo refren. Za 4. stoletje je že

izpričano petje psalmov pri besednem bogoslužju in sicer na način responzorijev. Tako branje svetega pisma in molitev, kar je danes osnova besednega bogoslužja, koreninita v prvi cerkvi, ta pa ju je prevzela iz sinagoge.

V vseh liturgijah velja zakon, da se zadnje berilo vzame iz evangelija. Če bi vpoštevali zaporednost svetopisemskih dogodkov ali zapovrstnost novozaveznih knjig, potem bi morali nazadnje brati iz Apostolskih del ali iz Razodetja sv. Janeza. Ker pa odloča vzvišenost, beremo nazadnje iz evangelijev. Kakor se duhovniki v sprevodu zvrste tako, da pride tisti, ki je po redu najvišji, zadnji, tako so tudi evangeliji po vzvišenosti vsebine med vsemi svetopisemskimi knjigami prvi, zato jih beremo nazadnje. Samo evangeljska knjiga je smela biti na oltarju med bogoslužjem, čeprav je bil oltar postavljen samo za najsvetjši zakrament. Evangeliju skazujemo najvišjo čast. Po njem govori Jezus, zato se med branjem pri imenu Jezus priklanjamo h knjigi, ne h križu na oltarju. Ko diakon intonira pozdrav, vsi vstanemo. Menihi so odlagali podporne palice, podobne berglam, kakršne imajo še danes v Abesiniji, da jim nadomeščajo klopi. Možje ne smejo imeti pokrivala na glavi. Škofje snamejo mitro, kralji in cesarji odlože krone. Prižgani sveči nas spominjata na živega Kristusa, ki je po svoji besedi navzoč, s kadilom pa mu izkažemo čast in spoštovanje.

Neposredno po evangeliju sledi pridiga. Tako je bilo že v prvi cerkvi, kot poroča sv. Justin in v sinagogi kot vemo iz svetega pisma. Izjeme so redke. (V škofiji Trier po veri, v Franciji in Angliji v poznem srednjem veku po orate fratres in ponekod pred obhajilom). Sobotno branje svetega pisma z razlago je bilo za Jezusa lepa priložnost, da je pred množico povzel besedo in oznanjal božje kraljestvo (Mr 1, 21; Lk 4, 16). Posebno so delali tudi apostoli. (Pavel in Barnaba v Antiohiji pizidski, Apd 13, 15).

Pridiga je bila vedno sestavni del bogoslužja. Edino v času arianizma navadni duhovniki niso smeli pridigati. Tako je bilo v Severni Afriki, Aleksandriji in nekaj časa celo v Rimu in Italiji. Nasprotno pa vemo, da so na vzhodu v 4. stoletju pridigali vsi duhovniki, ki so se udeležili maše, nazadnje pa škof. Proti koncu srednjega veka so pridigo vedno bolj ločili od maše. Ker so jo ljudje začeli zanemarjati, so sinode pogosto naglašale, da zadosti nedeljski zapovedi samo tisti, ki se udeleži pridige in maše. Obnovljeno bogoslužje stavi pridigo spet na pravo mesto. Homilija mora biti vključena v bogo-

službe kot živa beseda Cerkve, kot potrdilo tega, kad smo pri branju poslušali in kar v prazniku obhajamo. »Močno se priporoča kot sestavni del homilija, v kateri se vse cerkveno leto na podlagi svetega besedila razlagajo verske skrivnosti in načela krščanskega življenja« (čl. 52). Pridiga naj bo prežeta s svetopisemskim duhom. »Naša pridiga bo brez koristi za zveličanje duše, če ne bo koreninila v svetem pismu«, je učil sv. Anzelm. Lateranski koncil (1215) naroča, da mora imeti vsaka škofijska cerkev učenega teologa, duhovnika ali laika, ki bo poučeval sveto pismo! Pod teologijo prve cerkve razumemo predvsem biblične vede in do visokega srednjega veka so bili cerkveni učitelji predvsem razlagalci svetega pisma. Pridiga pa še ni svetopisemska, čeprav se odlikuje po natančnih citatih svetag pisma. S tem, da bodi pridiga Kristusova beseda, niso mišljene Kristusove historične besede, ampak govor poveličanega Kristusa. Kristus govori po ustih pridigarja. On je subjekt apostolskega oznanila. »Namesto Kristusa smo poslani, kakor da Bog po nas opominja« (2 Kor 5, 20). Cerkev ne omejuje božje besede samo na sveto pismo, ampak v neizmernem bogatstvu njene moči aktualizira odlomke božje odrešitvene zgodovine tako, da jih mi spet v določenem času realiziramo. Pridiga ni zgolj pouk, ampak prava iniciacija, ker vernike uvaja v skrivnost mašne daritve. Kot taka spada samo med evangelij in darovanje. Je oživljen evangelij in primeren uvod v ofertorij.

Kaj pričakuje besedno bogoslužje od liturgične reforme? Več svetega pisma. Ne daljše odlomke, ampak boljši izbor. Več razlage svetega pisma. Ne svetne modrosti, ampak božje besede. Samo tako bo človeštvo usmerjeno »v božje in božjemu podrejeno, vidno k nevidnemu, dejavnost k premišljevanju, sedanje pa k prihodnjemu mestu, ki ga iščemo« (čl. 2).

dr FRANCE ROZMAN

MAGNIFIKAT

(Prevedeno s njemačkog)

Kršćanskom srcu uvijek je godilo i ono je uvijek osjećalo poseban užitak, kad se skupnom molitvom ili zajedničkom pjesmom obraćalo Gospodinu Bogu. To je činjenica, koju smo i sami svaki put doživjeli, kada smo krenuli na kakvo hodočašće, na kojemu smo svoju molitvu stapali s molitvama tolikih vjernika a svoju pjesmu s pjesmama drugih. Svratimo svoju pozornost na uzvišenu pjesmu koju je ispjevala sama Bl. Dj. Marija.

Kako je nastala ta pjesma i što je ona u sebi? Magnifikat je kruna biblijske ženske poezije, velepjesma Kraljice neba i zemlje. Magnifikat je prva pjesma evanđelja, jutarnji pozdrav Suncu na pomolu N. Zavjeta. Magnifikat je ujedno zadnja pjesma jedne žene u Sv. Pismu, večernji pozdrav suboti St. Zavjeta na zapadu i završni akord Sionske harfe. Ukratko, to je večernja pjesma St. Zavjeta i jutarnja pjesma Evanđelja.

Prvi je put ta pjesma ispjevana na jednom hodočašću. Nazaretska Djevica krene žurno u gore k rodici Elizabeti, da joj bude od pomoći kao starijoj. Od Nazareta ravno prema Judejskim gorama bio je put dugačak od prilike 30 km Ali **to je za Bl. Dj.** *Mariju bio ujedno veliki uspon prema duhovnim visinama. Majka Božja s jedne strane slušala je lagani plač prirode, koja jeca prema otkupljenju i prevodila je u duhu svoga oca Davida jezik stvorova u jezik psalama. Ona je s druge strane slušala i hvalospjeve prirode, koja je pozdravljala sakrivenog Boga u njezinom krilu: »Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje«! Pred očima svete Hodočasnice stero se divan prizor, album najsvježijih prizora biblijske prošlosti. Tabor je kazivao: »Vidio sam Deborin dan«, a zidovi Betulije pričali: Mi smo čuli slavu u Juditin dan«. Kad se žurila mimo Jakovljev zdenac, pred očima joj je iskrsla slika Jakovljevih žena Rahele i Lije. Kod Sihema Rahela je pokopala svoje idole a u Šilo Ana iz Rame ispjevala je svoju pjesmu zahvalnicu, predmarijanski Magnifikat. Desno od karavanske ceste moglo se vidjeti i Gibeonsko stratište, na čijim je vrhuncima uz lešine svojih sedmorice pobijenih pokojnika neustrašivo čuvala stražu odvažna Resfa. Lijevo od ceste vidjela se Rama u kojoj se rodilo Anino dijete — prorok i dušobrižnik cijeloga Izraelskog naroda Samuel. Pogled joj je skoro pao na sveti grad Jeruzalem s njegovim palmama, koje kao da su dovi-*

kivale: »Jeruzaleme, neka mi uz nepce prione moj jezik, ako te ne postavim za vrhunac svoje radosti (ps. 136, 6).

Marija je na koncu svoga hodočašća. I kad je ušla u kuću Elizabetinu i pod utiskom prvog pozdrava zapjevala svoj hvalospjev, sasvim je prirodno da je njezin himan odjek 30-satne molitve s tolikim prizvucima na biblijsku povijest i na literaturu svoga naroda. Bl. Djevica s mnogo većim pravom nego li sirski pjevač Efrem zaslužuje naziv »harfe Duha Svetoga«. U pjesmi Magnifikat kao u trajnom ogledalu odrazuje se Marijin duševni život, on je otsjev krasota božanske Majke.

I

Veliča duša moja Gospodina — I raduje se duh moj u Bogu Spasitelju mojemu (Lk 1, 46-47).

Samo ova prva dva retka sadrže u sebi tri važna motiva: Marijin motiv, motiv cijelog čovječanstva i Božji motiv. Na ulasku u kuću svete rodice Marija je čula pozdravne riječi: »Blagoslovljena Ti među ženama!« U ovim riječima Djevica Marija gleda kako je po prvi put izvana potvrđena tajna utjelovljenja, koju je ona čuvala u dubinama svoje duše. U svjetlu neba još nerođeno dijete Ivan klikće još prije nego li je ugledao svjetlo dana. Dakle za Mariju čas Navještenja nije bio neki fata-morgana ili sotonska utvara. Emanuel je zaista našao stan među ljudima, već pruža znakove života, već dijeli milosti. Sasvim je shvatljivo kako njezina duša poput harfe na početku bogoslužja žubori hvalospjev »Veliča duša moja Gospodina . . .«

Već na početku vidimo i motiv čovječanstva. Bl. Dj. Marija gleda u prvom djeljenju milosti svoga božanskog Djeteta prve klasove bogate žetve budućnosti. Otvorenim očima gleda, kako je zarudila zora novog doba u znaku otkupljenja na brdima Judinim, osluškuje radosni aleluja otkupljenog čovječanstva. I kako su u danima otaca sveti časovi povijesti spasenja bili odjeveni u ruho pjesama, tako je ostao ovjekovječen u svetoj pjesmi i onaj veliki čas, u koji je ljudskom oku iz najbliže blizine bilo dano gledati sliku otkupljenog svijeta. Na taj način Magnifikat, prva pjesma Evanđelja, postaje jutarnjom pjesmom otkupljenog čovječanstva. Kao što je Marijin život, tako je i Marijina pjesma shvatljiva tek u povezanosti sa čitavom istinom otkupljenja. Eva je naučila čovječanstvo tužaljku zmijina prokletstva, a Marija uči radosnu pjesmu o blagoslovu pobjednika nad sotonom.

»Blagoslovljena ti među ženama!«, tako je doviknulo Mariji rodica Elizabeta u svetom zanosu. Marija prihvaća tu pohvalu, ali joj odmah stavlja nov natpis i pravu adresu: »Veliča duša moja Gospodina!« Pohvalu ljudi službenica Gospodnja ne skuplja u svoju žitnicu. Ona sve revno nosi u svetište za oltar Gospodnji. Gospod Bog stoji u središtu njezina života. Prvi Salve Regina Sv. Pisma, prva Marijina pohvala iz usta anđelovih i jedne žene nisu na kraju ništa drugo nego slavljenje Boga i bogoslužje. I opet jedan dokaz da štovanje Majke Božje ne umanjuje štovanje Boga. Marijino štovanje ne znači udaljivanje od temeljca kamena kršćanstva koji je položen u Isusu Kristu. Tko hvali remek djelo iskazuje čast i samom umjetniku.

Druga je značajka Marijina hvalospjeva duboka poniznost. Pjesnikinja Božje milosti pjeva: »Jer je pogledao na poniznost službenice svoje«. Kraljsku milost svoga života, izbor za Majku Emanuela i cijeli bogati ukras daljnih milosti od svoje kolijevke do svoga pokopa, posebno od kolijevke do pokopa svojega Sina, u očima ponizne službenice nije drugo nego »gledanje« Božje s visine, milosni pogled njegova oka, milostinja iz Božje ruke. Pa i kako bi inače mogao pasti izbor za najviše dostojanstvo na nepoznatu Djevicu u zabitnom kutu Galileje, da Božje oko nije potražilo uprav ono što je neznatno i maleno? Božja naklonost, koja se pokazala u izboru njezina oca Davida za pastira cijeloga Izraelskog naroda, u još punijem sjaju izbila je na vidjelo. Uz kralja po Božjoj milosti stoji Marija »milosti puna«. Bl. Dj. od Nazareta dalje u svojem životu nastojala je biti slična slici svoga Sina, koji je uzeo oblik sluge. To je temeljna crta njezina značaja, glavni zvuk njezine pjesme.

»Učinio mi je velike stvari Svesilni« — pjeva dalje Majka Božja. Poniznost u duhu evanđelja nas uči da ne treba veliko nazvati malenim, niti bijelo crnim, niti poricati činjenice. Poniznost je priznanje stvarne veličine i dobrote, ali to ne smije biti u duhu gordog asirskog kralja: »Snagom sam mišice svoje ja to učinio i svojom mudrošću se dovinuo. Ruka je moja uhvatila kao gnijezdo bogatstvo naroda. I nitko nije maknuo krilima ni kljuna otvorio ili se usudio cvrknuti«. (Is. 10, 13—14), kako veli Izaija prorok. Harficistica Magnifikata radi bogatih darova nije zaboravila Darovatelja. Ona Gospodinu pred svim svijetom iskazuje čast, on je pralik sve veličine, praizvor sve dobrote. Iako je najveća i najbogatija, Marija sve blago svojih milosti smatra milostinjom

Božjom. Nota poniznosti čuva dalje svoj zvuk, ne će zamuknuti unatoč svega divnog što će o njoj pjevati ljudi.

Marijinu proročkom oku otvorio se daleki pogled prema svetim bregovima otkupljenog svijeta. Uz pjesmu »Blagoslovljen koji dolazi« idućih pokoljenja ona kao da čuje i riječi »Blagoslovljena ti među ženama!« U proročkom zanosu kliče: »Odsad će me zvati Blaženom svi naraštaji«. Ovu proročku riječ Evanđelja opravdala je povijest Marijina štovanja. Elizabetin pozdrav prodro je u sve narode i svi naraštaji slave »Blagoslovljenu među ženama«. Pa tko bi bio kadar iznijeti u kako su bogatim oblicima učiteljstvo Crkve i znanost vjere, religiozna pobožnost i misaona mistika, literatura i umjetnost u pojedinim odsjecima povijesti potvrdili ovu jedinu Marijinu proročku riječ! Ako je kršćanska umjetnost prema riječima Overbecka harfa, onda je Mađona bila omiljeli psalam na toj harfi. Pjevač Helijanda morao je pozdraviti i Helijandovu (Spasiteljevu) Majku kao »ures žena«. Minnesängeri u »zlatnoj kovačnici spremili su zlatni vijenac pjesama u latinskom, francuskom i njemačkom jeziku. Calderon »cvijetu s Karmela« posvetio je čitave pozorišne komade. Kiparska umjetnost u Marijinim kipovima kao da sili kamen neka pjeva Magnifikat! Slikarska umjetnost nimalo ne zaostaje za kiparskom od Marijinih slika u Katakombama pa do velikog Rafaela i sve do danas neprestano u najljepšim bojama, crtajući lik »sjajne one kojoj ravne nema« po riječima Göteovim. »Gledam te u tisuću slika nježno izraženu, no nijedna te od njih nije kadra ocrtati, kako te je moja duša ugledala« — pjeva mladi romantik Novalis. I kad bismo htjeli odalečiti Gospine slike, morali bismo opljačkati muzeje i zbirke. To je velika slikarska škola sv. Luke, marijanskog evanđeliste.

II

Drugi dio Magnifikata vodi nas od osobnog Marijina života prema sveopćim zakonima moralnoga svjetskog uređaja, od povijesti Marijina života do svjetske povijesti. Božja svemoć s nadmoćnim svojim vodstvom dijeli subdinu svjetske povijesti:

»Djeluje snažno mišicom svojom,
razasipa ohole u mislima srca njihova.

Skida s prijestolja silne vladare
A visoko diže ponizne.
Gladne napunja dobara
A bogataše otpušta prazne«. (Lk. 1, 51-53).

Rođen na granici dvaju svjetova, kao posljednja pjesma St. Zavjeta, i prva pjesma evanđeoske ere na pomolu Magnifikat navješta vječni zakon, koji nadmoćno stoji nad svom promjenom vremena. Svjetska je povijest Božje djelo. »Djeluje snažno mišicom svojom« tj. djeluje božanskom svojom svemoći, jer mišica, ruka, pesnica ili prst u biblijskom slikovitom jeziku znače Božju svemoć. Uspon i rušenje gordih duhova, dolazak i odlazak vladarskih kuća, plima i oseka u posjedovanju dobara, svo svjetsko zbivanje nije nekakva igra slučaja, nego zamršeno klupko ili labirint ljudskih nacrta i djela. Svjetsko je zbivanje Božjim zakonima udešen uređaj, silno Božje djelo. »Djeluje snažno mišicom svojom«. Ljudi ne mogu ravnati i upravljati po svojoj volji, kao da se svjetska povijest odvija neovisno o Božjoj ruci vlastitim kolosjekom, kako to uči materijalizam, ili kao da se Bog u smislu deizma ne brine za svjetsko zbivanje: »Djeluje snažno mišicom svojom«. Ljudi misle da su svojom mišicom silni zidari svjetske povijesti, ali su oni ustvari građevno kamenje u ruci Božjoj. Misle da su čekić ali su u stvari nakovanj. Božjoj vladarskoj volji podložni su kako veliki umovi i mogućnici tako i bogataši zemlje.

Ovako religiozno promatranje Magnifikata rješava teške zvukove svjetskoga zbivanja i harmonije. Ono nad ruševine raznih naroda i pojedinačnog života prizivlje Boga i sveto ime njegovo. Sve što se na svijetu zbiva nije igra neke velike nepoznanice i igranje ljudske volje već je to izravno vodstvo Božje: »Djeluje snažno mišicom svojom«. Magnifikat jasno pobija koliko materijalizam toliko pesimizam, on je vesela vijest o Božjoj providnosti.

Magnifikat ima u vidu posebno tri velevlasti . . . to su gordi duhovi, mogućnici na prijestolju i bogataši. Izgledaju u sebi veliki, ali u omjeru prema Kralju Nebeskom oni su puka nemoć. On razasipa ohole duhove, političku vlast diže s prijestolja, novčanu moć čini bezvrijednom. Gordom duhu Luciferu, ranije vladaru u carstvu duhova i njegovoj sjeni kralju Babilonskom pjeva Izaija: »Kako pade s neba, sjajna zvijezdo danice! Mislio si u sebi: Penjem se na nebo, više zvijezda dižem svoje prijestolje . . . Ali si oboren u podzemni svijet, u najdonji jaz« (Iz. 14, 12—15). Uspon na nebo svršava s padom u pakao. Gospodin razasipa ohole u njihovim zamislima, kao što s tla diže pljevu vihor. Za mogućnike na prijestolju mogla je Bl. Djevica naći primjere u biblijskoj povijesti. Samuelove knjige Sv. Pisma pišu dramatskim načinom sudbinu kralja Saula koji se uporno protivio Božjim nacrtima i napokon Božjom presu-

dom izgubio kraljevstvo i krunu, dok je mali pastir David pomazan i okrunjen za pastira nad cijelim narodom. Tako bismo Samuelovim knjigama, ali i modernijim piscima sveopće svjetske povijesti mogli staviti natpis: Skida s prijestolja silne vladare a visoko diže ponizne. Istina u kraćoj drami Saula i Davida obistinjuje se i u velikoj svjetsko-povijesnoj drami naroda »Babilon i Jeruzalem«. Babilon, slika svjetske moći, silazi s prijestolja da kao ropkinja okreće mlinski kamen, dok se Jeruzalem, nekoć skučena rezidencija Svevišnjeg, diže, oblači sjajne haljine, trese prah sa sebe i penje se na prijestolje (Izaija). Dokaz, da tiha Nazaretska djevica umije duvati u trublje Božjega suda i naviještati prava Božjeg veličanstva i vječne zakone moralnoga svjetskog uređaja! To su metalno tvrdi zvukovi u tonu najozbiljnijih zvukova proroka. Uostalom najrječitiji primjer u potvrdu Magnifikata stoji sama Majka Božja: ponosne i bogate žene Tira i Damaska zaboravljene su i umriješe praznih ruku, dok je skromna i ponizna službenica Gospodnja postavljena na visine i obogaćena blagom milosti.

No to nije konac velebne Kraljice neba i zemlje. Zvukovi trublje o razasutim glavama i oborenim prijestoljima pretvaraju se u hvalospjev Božjoj vjernosti. Za poraznim zvukovima sada dolazi potresna pjesma mira i samilosne vjernosti: gromovi, oluje s raznobojnom dugom. I ovu misao mogla je nadahnuta Pjesnikinja naći u knjigama svoga naroda. Glas Gospodnji koji lomi cedre na Libanonu pretvara se u utješnu riječ blagoslova i mira (ps. 28). I kad bismo Marijinoj pjesmi htjeli staviti pratnju, onda — veli jedan pisac — prvoj strofi »Veliča duša moja Gospoda« najbolje bi odgovarala harfa, drugoj kitici »Skida s prijestolja silne vladare« trublja, a trećoj, tj. pjesmi vjernosti pastirska flauta.

Zauze se za Izraela slugu svojega
sjećajući se milosrđa svojega,

Kao što je obećao ocima našim
Abrahamu i potomstvu njegovu do vijeka

Praocu Izraelskog naroda vječni je Bog u više navrata ponavljao obećanje da će u jednom od njegovih potomaka biti blagoslovljeni svi narodi. To je obećanje Bog potvrdio i Abrahamovu sinu i stavljeno mu je u baštinu. Sada je došao taj čas. Blagoslov naroda Marija i Elizabeta osjetiše u prvom dijeljenju milosti još nerođenom djetetu stare Elizabete Ivanu. Bog je dakle održao riječ. Ljudi su, istina, pokušavali da svo-

jom nevjernošću pomrse Božju kružnicu, i da mjesto blagoslova naroda promiču prokletstvo. No Vječni se usprkos svega »sjeća milosrđa svojega«, nadmoćnom sigurnošću vodi Abrahamov narod iz carstva sjene smrti u svijetlo kraljevstvo izvršenja, »kao što je obećao ocima našim«. Još ranije, kad je narod Izraelski poslije tolikih zgoda i nezgoda razapeo svoje šatore u obećanoj zemlji, napisao je Bogom prosvijetljeni prorok knjigu o Božjoj vjernosti, knjigu Jozuinu s temom (21, 43): »Niti jedna riječ, koju je Gospodin obećao izvršiti, nije ostala neispunjena. Sve se ispunilo«. I psalmist je često navijao svoju harfu, kako bi opjevao Božju vjernost: »Visoko do neba seže milosrđe njegovo i sve do oblaka njegova vjernost« (Ps. 56, 11; 107, 5). Pred Marijinim očima kao što i pred Elizabetinim očima odvija se prostrana slika prošlosti o Božjoj vjernosti, ali i za budućnost ta ista vjernost stoji čvrsta kao što su čvrste Judejske planine. Pa ako Spasitelj i daje sinagogi otpusno pismo i odabire Crkvu za novi i vječni zavjet, nije to izraz nevjernosti prema sinagogi već izraz vjernosti svojoj riječi, jer je ovaj preokret uzet u obzir već u prvom Božjem nacrtu. Istu misao potvrdit će u istoj kući Zaharija Elizabetin muž u svome hvalospjevu, koji nazivlju Magnifikatom muževa: »Gospod je pohodio narod svoj, kao što je obećao svetim prorocima svojim iz davnine« (Lk. 1. 68—69). Ovdje bismo mogli uklopiti ranije retke: »I milosrđe je njegovo do koljena do koljena onima koji ga se boje«.

Kao primjer Božjoj vjernosti može poslužiti najbolje opet sama Majka Božja. Evanđelje spominje ime Marijino prvi put u rodoslovlju Isusovu (Mt. 1, 16), i to kao kraljski izdanak loze, na kojoj je imao sazoriti blagoslovljeni plod Pomazanika. Četiri druge žene, koje se osim Majke Božje spominju u rodoslovlju, bile su svojom osobnom nevrijednošću gotovo obeščastile rod Otkupitelja i sa svoje su strane niz Otkupiteljevih pređa vodile u pogibao da izumre. Ali Svemogući, koji posvuda sebi zadržaje završnu riječ, usprkos svemu vodio je niz Pomazanikovih pređa sve do kćerke Davidove u Nazaretu. Slavodobitna pjesma Božanske vjernosti šušti iz grana rodoslovlja i posebno je Majka Emanuelova među drugim ženama rodoslovlja, poput ljiljana među trnjem, živi hvalospjev Božjoj vjernosti.

Pjesma Magnifikat ispjevana je u Aim Karimu tri sata zapadno od Jeruzalema ispred Elizabetine kuće. S brda Judejskih ova velepjesma Božjoj dobroti, svemogućnosti i vjernosti odjeknula je po svim brdima. Od istoka sunčanog pa do za-

pada marijanski himan moli se s dana na dan u Večernji crkvenog brevira. Dodamo li toj pjesmi Slava Ocu, imamo pjesmu s deset stihova, neku vrst pjesničkog dekaloga, psalma »na harfi s deset struna« (Ps. 32, 2).

Slike ljudske ruke izblijede, značajna slika Kraljice prema Evanđelju sja u vječno svježim bojama. Pjesme ljudskih harfi zamiru, ali pjesma Kraljice ostaje kao duhovna baština s neprolaznim vrednotama.

Kard. M. FAULHABER

LATINSKI, STAROSLAVENSKI ILI HRVATSKI?

Ovo je pitanje, gledom na dijeljenje sakramenata i blagoslovina, reskriptom Državnog tajništva Benedikta XV. od 17. IV 1921. No. 19.626 kod nas definitivno i legalno riješeno u prilog hrvatskog jezika. Na osnovu toga izdan je u Zagrebu 1929. Rimski obrednik u novom hrvatskom prijevodu, odobren dekretom SRC od 19. II 1930. Pripadnici narodnih manjina u Jugoslaviji mogu tražiti da im se sakramenti i blagoslovine dijele na latinskom jeziku, ali inače svi se svećenici u svim biskupijama SFRJ mogu, u smislu rečenoga reskripta, služiti hrvatskim obrednikom. Time su, za cijelo područje gdje se govori hrvatski, okrunjena regionalna nastojanja kroz mnogo stoljeća da se sakramentalno bogoslužje vrši na živom narodnom jeziku. To nastojanje logično proizlazi iz I poslanice sv. Pavla Korinćanima 14, 2-25, iz nastupa sv. braće Konstantina — Ćirila i Metodija i njihove borbe protiv »hereze trojezičnika« i iz stvarnih pastoralnih potreba Kristovih vjernika. Nekim, i najvrsnijim, liturgičarima našega doba (H. Schmidtu SJ i P. Radó OSB) ostala je ova činjenica potpuno nepoznata. Kako to pokazuje liturgijska konstitucija II Vatikanskog sabora, cijeli katolički svijet dobio je danas dijelak onoga što mi u cijelosti imamo već stoljećima. Ne postavlja se, dakle, kod nas pitanje kojim jezikom treba dijeliti sv. sakramente i blagoslovine. Riječ je o sv. misi.

Postavimo li pitanje kojim jezikom valja kod nas služiti sv. misu u ekstremno-ekskluzivnom smislu, tada naš jasan i siguran odgovor glasi: niti samo latinski, niti samo staroslavenski, niti samo hrvatski. Kod nas imademo na području rimskog obreda biskupije u kojima se sv. misa služi latinskim

pada marijanski himan moli se s dana na dan u Večernji crkvenog brevira. Dodamo li toj pjesmi Slava Ocu, imamo pjesmu s deset stihova, neku vrst pjesničkog dekaloga, psalma »na harfi s deset struna« (Ps. 32, 2).

Slike ljudske ruke izblijede, značajna slika Kraljice prema Evanđelju sja u vječno svježim bojama. Pjesme ljudskih harfi zamiru, ali pjesma Kraljice ostaje kao duhovna baština s neprolaznim vrednotama.

Kard. M. FAULHABER

LATINSKI, STAROSLAVENSKI ILI HRVATSKI?

Ovo je pitanje, gledom na dijeljenje sakramenata i blagoslovina, reskriptom Državnog tajništva Benedikta XV. od 17. IV 1921. No. 19.626 kod nas definitivno i legalno riješeno u prilog hrvatskog jezika. Na osnovu toga izdan je u Zagrebu 1929. Rimski obrednik u novom hrvatskom prijevodu, odobren dekretom SRC od 19. II 1930. Pripadnici narodnih manjina u Jugoslaviji mogu tražiti da im se sakramenti i blagoslovine dijele na latinskom jeziku, ali inače svi se svećenici u svim biskupijama SFRJ mogu, u smislu rečenoga reskripta, služiti hrvatskim obrednikom. Time su, za cijelo područje gdje se govori hrvatski, okrunjena regionalna nastojanja kroz mnogo stoljeća da se sakramentalno bogoslužje vrši na živom narodnom jeziku. To nastojanje logično proizlazi iz I poslanice sv. Pavla Korinćanima 14, 2-25, iz nastupa sv. braće Konstantina — Ćirila i Metodija i njihove borbe protiv »hereze trojezičnika« i iz stvarnih pastoralnih potreba Kristovih vjernika. Nekim, i najvrsnijim, liturgičarima našega doba (H. Schmidtu SJ i P. Radó OSB) ostala je ova činjenica potpuno nepoznata. Kako to pokazuje liturgijska konstitucija II Vatikanskog sabora cijeli katolički svijet dobio je danas dijelak onoga što mi u cjelosti imamo već stoljećima. Ne postavlja se, dakle, kod nas pitanje kojim jezikom treba dijeliti sv. sakramente i blagoslovine. Riječ je o sv. misi.

Postavimo li pitanje kojim jezikom valja kod nas služiti sv. misu u ekstremno-ekskluzivnom smislu, tada naš jasan i siguran odgovor glasi: niti samo latinski, niti samo staroslavenski, niti samo hrvatski. Kod nas imademo na području rimskog obreda biskupije u kojima se sv. misa služi latinskim

jezikom (Zagreb, Đakovo, Subotica, Banjaluka, Sarajevo, Mostar, Kotor, Hvar, Dubrovnik). U drugim biskupijama služi se sv. misa staroslavenskim jezikom (Pula, Poreč, Senj i Modruš, Split-Makarska, Krk). Posvuda, gdje Treći red sv. Franje imade svoje samostane i crkve, služi se u njihovim crkvama sv. misa staroslavenskim jezikom. Tako npr. i u samom Zagrebu, u župnoj crkvi sv. Franje Ksaverskog. U svim biskupijama, na čitavom području SFRJ, čita se i pjeva poslanica i evanđelje na hrvatskom jeziku. Prema najnovijem indultu Sv. Stolice vrše se i obredi sv. sedmice u biskupijama uz Jadran na hrvatskom jeziku. U tim se biskupijama, od Poreča do Kotora, kroz stoljeća liturgijsko pjevanje vjernika u misi bilo, a i danas je, na hrvatskom jeziku. Samo u krčkoj biskupiji, — osobito nastojanjem biskupa Mahnića, uz suradnju češkog slaviste prof. Vajsa — i misnik i vjernici u pjevanoj misi služe se staroslavenskim jezikom. I u onim biskupijama, gdje se sv. misa služi latinskim jezikom (osim Hvara i Dubrovnika), pjevaju vjernici, djevojački redovi ili zbor, na hrvatskom jeziku kod pjevane mise. Ali to nisu liturgijski misni tekstovi: ne pjeva se misa, nego pučke pobožne popijevke. One ponešto, možda, parafraziraju Ordinarij mise, a s Proprijem nemaju obično nikakove veze. Običaji su, dakle, vrlo raznoliki, a stanje je, gledano u cjelini, gotovo kaotično.

Kad bismo, tražeći izlaz iz ove situacije, predložili da se posvuda uvede latinska pjevana misa u kojoj se i misnik i vjernici služe samo latinskim jezikom, zaslužili bismo osudu sv. Pavla izrečenu I Kor 14, 11. Misnici bi tada vjernicima koji ne razumiju latinski bili barbari, jer bi se vjernicima u sv. misi obraćali na njima nerazumljivom latinskom jeziku. Ne bi li nas sv. Pavao pitao kako možemo tražiti od vjernikâ da ne samo slušaju ono što im mi u misi govorimo latinskim jezikom, nego da i od vjernika tražimo da oni govore i pjevaju njima nepoznatim i nerazumljivim latinskim jezikom? Ne bi li na našu adresu upravio pitanje: »nonne... insanitis?« (I Kor 14, 23). Ne bismo li se, u tom slučaju, pridružili »herezi trojezičnika« protiv koje su ustala sv. braća? Oni su, nakon duge borbe, uz mnoga pregaranja i žrtve, idejno pobijedili i svladali »herezu trojezičnika« koja je već onda bila idejno zastarjela, a u praksi obilježena ekspanzionističkim imperijalizmom i nacionalnom diskriminacijom. Rim je opetovano dao pravo i sv. braći i nama Hrvatima. Mi smo, jedini, na području rimskog obreda sačuvali, ono što su oni uveli i za što su se borili: živi jezik u misnoj liturgiji. Jezik, što su ga sv. braća uvela u litur-

giju, bio je tada živi slavenski jezik kojim su govorila sv. braća i koji su razumjeli njihovi vjernici u Moravskoj i Panoniji.

LATINSKI

Sve to ne bi bilo potrebno ponavljati nakon impozantnom većinom, tako reći jednoglasno, prihvaćene i sada već zakonito objavljene konstitucije *de sacra liturgia* II Vatikanskog koncila, koja ne samo u sakramentalnim obredima, nego i uopće u liturgiji i posebice u sv. misi otvara vrata živom narodnom jeziku u rimskom obredu. Ipak, jer se i danas još, i u svijetu i kod nas, čuju glasovi da treba ostati kod isključive, ili tako reći isključive primjene latinskog jezika u misi (osim čitanja evanđelja i poslanice) valja da obratimo pažnju na argumente kojima obrazlažu to svoje traženje. Pri tom, dakako, ne dolazi u obzir što netko misli ili želi, nego samo čime obrazlaže svoju misao i svoju želju. Sve to ima samo toliku vrijednost *quantum argumenta probant.*

Ne može se u prilog ekskluzivne latinštine u sv. misi pozivati na zaključak tridentinskog sabora »si quis dixerit . . . lingua tantum vulgari Missam celebrari debere . . . Anathema sit« (D 956). Jer *Tridentinum* nije time ni zauvijek, ni za ono doba, pod prijetnjom izopćenja iz Crkve, zabranio primjenu živog narodnog jezika u služenju mise. U naročitim, vrlo teškim okolnostima, izrečena je samo osuda onog nastojanja koje bi išlo za tim da se misa služi *samo i jedino* na narodnom jeziku, isključivši latinski jezik. U ono doba latinski je, u mnogo većoj mjeri nego danas npr. francuski ili engleski, bio opći diplomatski, naučni, međunarodni i zakonodavni jezik u čitavoj Evropi, pa tako i kod nas sve do 1848. Bio je to jezik »onih gore« u Crkvi i državi. Većina naroda i vjernika nije ni govorila ni razumjela latinski, osim možda koju — tu riječ koja se češće opetovala. Protestanti su, imajući samo bogoslužje riječi, sasvim logično u bogoslužje uveli živi narodni jezik, kojim je govorio narod *(vulgus)*. Taj je jezik, nekako iz visoka i sa stanovitim omalovažavanjem, prozvan *lingua vulgaris*, jezik prostoga puka. U tim je okolnostima, nakon dugotrajne i burne debate, *Tridentinum* zaključio: »non expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua Missa celebraretur« (D 946). I bez obzira na tumačenje riječi »passim«, koje je i danas sporno, sasvim je jasno da se ne radi o nekoj dogmatskoj ili nepromjenljivoj definiciji ili odluci, nego samo o administrativnoj mjeri koja se

tridentinskim ocima, odnosno njihovoj većini, činila prikladnom za tadašnje doba i za ondašnje prilike: »non *expedire* visum est patribus...«. Toj se administrativnoj mjeri bez većih trzavica pokorio tadašnji katolički svijet, već iz razloga jer je time bila podvučena oštra granica između protestantizma i katolicizma. Malo je tko pitao koje će to posljedice imati kod vjernika. Vjernici su imali naprosto biti *missae adstantes* (D 944). Vezala ih je dužnost da nedjeljom i zapovijedanim blagdanom budu *prisutni* kod mise, da *slušaju* misu, kako to i danas još kažu naši katekizmi, pa i can 1248 CIC: »Festis de praecepto diebus Missa audienda est«.

Usporedimo li s time propise i direktive liturgijske konstitucije II Vatikanskog koncila, vidimo već na prvi pogled koliko se toga promijenilo od 1563, pa i od 1917, kad je stupio na snagu današnji crkveni zakonik. Tu nema više govora o jednostavnom prisustvovanju ili slušanju sv. mise sa strane vjernikâ. To je stanovište, kao za naše i buduće doba neprikladno, neoportuno i nepravilno, zaslugom sv. Pija X, Pija XI, Pija XII i II Vatikanskog koncila, prevladano. Liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila govori sustavno o svjesnom, djelatnom i plodnom *sudjelovanju* vjernika u liturgiji (čl. 11) i o punoj, svjesnoj i djelatnoj *suradnji* vjernikâ u liturgijskim obredima (čl. 14). To se djelatno sudjelovanje vjernikâ u liturgiji očituje usklicima, odgovorima, psalmima, antifonama, kanticima, činima, kretnjama, držanjem tijela, kao i svetom šutnjom u stanovitim momentima (čl. 30). Koncil propisuje da se u novoj redakciji liturgijskih knjiga pomno pripazi na to da rubrike označe i onu dionicu u liturgijskoj funkciji koja pripada vjernicima (čl. 31). Naročito naglasuje koncil, nadovezujući na izjave i upute sv. Pija X, Pija XI i Pija XII, da vjernici ne smiju prisustvovati euharistijskom otajstvu sv. mise kao tuđinci ili kao nijemi gledaoci. Oni treba da doličnim shvaćanjem obredâ i molitava svjesno, pobožno i djelotvorno *učestvuju u svetom činu*, da budu poučeni Božjom riječi, da se okrijepe blagovanjem tijela Gospodnjega, da zahvaljuju Bogu i da ne samo rukama svećenika, nego zajedno s njime, prikazuju neokaljanu žrtvu prikazujući sami sebe (čl. 48). U tu svrhu određuje koncil da se misni obred tako preudesi da bude olakšano pobožno i *djelotvorno učešće vjernikâ* u služenju sv. mise (čl. 50).

Budući da je ovo sudjelovanje praktički nemoguće ako se misa u svojoj cijelosti služi latinskim jezikom koji je danas, a vjerojatno i za sva buduća vremena, vjernicima u njihovoj

golemoj većini nepristupačan i nerazumljiv, II Vatikanski koncil odustaje od ekskluzivne primjene latinskog jezika u služenju sv. mise. Premda je u čl. 38 § 1 liturgijska konstitucija postavila načelo da u »latinskim obredima« treba sačuvati latinski jezik, osim ondje, gdje postoji (ili će postojati) posebna povlastica (kao kod nas staroslavenski jezik na jadranskom području), ipak odmah u § 2 priznaje da će nerijetko upotreba narodnog jezika, ne samo u dijeljenju sakramenata, nego i u samoj sv. misi, biti vrlo korisna za vjernike. Stoga u narednim §§, kao i u čl. 40 i 54, daje upute u kojem opsegu i na koji se način ima uvesti živi narodni jezik u liturgiju i posebice u celebraciju sv. mise. Pri tom II Vatikanski koncil ne naziva više, poput Tridentinuma, živi narodni jezik *lingua vulgaris,* nego *lingua vernacula.* To je blaži i za naše doba bolji izraz nego *lingua vulgaris.* Jer ne radi se o nekom vulgarnom dijalektu, nego o književnom jeziku kojim danas govori i piše svaki iole civilizovani narod. Ako, dakle, na području »latinske Crkve« i posebice rimskog obreda latinski jezik i dalje zadržava stanoviti primat, ipak on danas više nije, ni na tom »latinskom« području, ekskluzivni liturgijski jezik. Ni u liturgiji uopće, ni u celebraciji sv. mise. Isticanje ekskluzivnosti latinštine u liturgiji nije više kriterij pravovjerja ni normativ pravog katolicizma ni *regula sentire cum Ecclesia.* To važi za čitavu Crkvu, a osobito za nas Hrvate. Naši Dalmatinci, primorci i otočani nisu zato katolici drugog ili trećeg reda jer nemaju latinsku, nego staroslavensku misu i jer u misi svoju dionicu ne pjevaju latinski, nego staroslavenski ili hrvatski.

Razlozi kojima se potkrepljuje ekskluzivnost ili quasi-ekskluzivnost latinskog jezika u sv. misi danas su potpuno zastarjeli. Donedavna smo ih prihvaćali i iznosili jer je to bila *sententia communis* od koje se bilo teško, pa i pogibeljno odvojiti a da se time ne padne pod sumnju necrkvenog duha. Nije to bio *assensus internus,* unutrašnje uvjerenje, nego vanjsko prihvaćanje, opetovanje onoga što su drugi rekli.

Možda je rijetko tko u naše doba tako jasno, sažeto i precizno iznio razloge koji govore u prilog ekskluzivnosti latinskog jezika u celebraciji mise, kao što je to učinio nadopat benediktovske opatije Beuron Dr. Benedikt Reetz u svojoj studiji »Die Zielsetzungen der liturgischen Erneuerung in der Gegenwart« (u zbirci P. E. v. Severus, Die liturgische Erneuerung, Liturgische Bewegung nach 50 Jahren, Maria Laach 1959). On je to učinio u obliku pitanja, upravljenih svima onima kojima je na

srcu liturgijska obnova. Pročitavši sve to upravio sam mu pismeni odgovor na njegova pitanja koja su bila tako zaoštreno sastavljena, da je bilo očito da nadopat Reetz smatra da se na ova pitanja ne može odgovoriti. Bila su puna ironije i sumnjičenja, sasutih na one koji bi »još uvijek« podržavali nastojanje da se onaj dio misne liturgije koji se odnosi na vjernike obavlja na živom narodnom jeziku. Ja sam mu, ipak, odgovorio. Mirno i stvarno, ne plašeći se problematike koju je on povezao s tim pitanjem. Ne mogu ovdje iznositi ni svih pitanja, ni mojih odgovora, nerijetko oblikovanih u obliku pitanja. Spomenut ću samo neka pitanja nadopata Reetza: »Zar se u doba, kad nestaje svake diskrecije, mora baš sve otkriti? Tko će nam dati pravilan, tačan i dovoljno sakralan prijevod liturgijskog teksta? Ne će li nekomu pasti na pamet da traži i prijevod misnog kanona? Ne će li tada gregorijanski koral biti osuđen da životari samo još u gdjekojem samostanu? Ne zaodijevaju li i primitivni narodi liturgijske funkcije u jezične formule što ih ne razumiju?«. Nadopat Reetz vrlo je uljudno odgovorio na moje pismo moleći me da pričekam koji mjesec dok dospije da mi dade stvaran i meritoran odgovor. Prošle su od onda 4 godine, ali taj je odgovor izostao. Shvatljivo. Sigurno je i sam uvidio da se ovakovim argumentima ne može braniti dalje postojanje ekskluzivne latinštine u liturgiji. Slično važi i za argumente koji su nedavno kod nas izneseni u tom pravcu. Latinski jezik treba da iz važnih razloga ostane službeni upravni i naučni jezik Rimske crkve, premda ni na tom području nije više ekskluzivan. To ne može ni biti kad je riječ o ekumenskim razmjerima. U liturgiji može latinski i u tzv. latinskoj Crkvi zadržati samo djelimičnu, a nipošto ekskluzivno-totalitarnu poziciju.

STAROSLAVENSKI

U vezi sa staroslavenskim bogoslužjem postoje kod nas dva osnovna pitanja koja traže rješenje. Prvo se pitanje odnosi na one biskupije i crkve u kojima se danas bogoslužje vrši staroslavenskim jezikom. Ono glasi: treba li da vjernici u sv. misi sudjeluju na staroslavenskom jeziku, kako se to — osobito od vremena biskupa Mahnića — vrši u krčkoj biskupiji? Ili treba i kod staroslavenskog bogoslužja primijeniti načelo koje se primjenjuje kod latinskog bogoslužja, da ono što spada na

vjernike bude govoreno i pjevano živim narodnim jezikom, kako je to običaj u Splitu i u Zadru. Poštujući veliki ugled biskupa Mahnića smatramo, ipak, da i kod staroslavenskog bogoslužja valja ubuduće primijeniti isto načelo kao i kod latinskog. U pretpostavci, dakako, da staroslavenska redakcija Rimskog misala ostane arhaična, kakova je bila do sada. U tom se slučaju misa služi mrtvim jezikom koji je, doduše, sličan današnjemu živom hrvatskom jeziku, ali je ipak od njega toliko različit, da ga vjernici ne razumiju u potpunosti. I sve će ga manje razumjeti. Staroslavenski nije već čitavo tisućljeće *lingu vernacula*, živi narodni jezik, kojim vjernici mogu i treba da sudjeluju u sv. misi. Bez obzira, dakle, na časnu lokalnu tradiciju, staroslavenski jezik treba da u dionici koja se kod služenja sv. mise odnosi na vjernike, ustupi mjesto živom narodnom jeziku.

To je tačno isti slučaj kao kod obreda svete sedmice i kod dijeljenja sakramenata. Sve se to nekad, u davnoj starini, kad je staroslavenski hrvatske redakcije bio stvarno živi narodni jezik, obavljalo na crkvenoslavenskom jeziku. Kako se živi govoreni i pisani jezik dalje razvijao, tako je sve više prodirao u obrede dijeljenja sakramenata i u onu dionicu sv. mise koja spada na vjernike. Tako je, konačno, došlo do Obrednika i priručnika za aktivno sudjelovanje vjernika u sv. misi na hrvatskom jeziku. Taj je organski razvitak, glede mise, prekinut na Krku. Biskup Mahnić držao se tačno odredbe SRC od 18. XII 1906 (DA 4196/IV) da vjernici u misi koja se služi staroslavenskim jezikom imadu svećeniku odgovarati, i ono što pjevaju pjevati, samo na staroslavenskom jeziku. Prema istom dekretu (III) u crkvama koje uživaju privilegij staroslavenskog bogoslužja pjevana se misa i oficij smio slušati isključivo staroslavenskim jezikom: »exclusive paleoslavico idomate, quacumque seclusa alterius linguae immixtione«. Misnik se smio služiti samo misalom i oficijem štampanim glagolskim pismenima. Za vjernike je mogao biskup izdati priručnike na staroslavenskom jeziku, tiskane latiničkim pismenima, jer vjernici ne znaju čitati glagoljicu.

Kao i čitav ovaj dekret, tako su i ove odredbe dovodile do nemogućih situacija i nisu se mogle u cijelosti provesti. U senjskoj katedrali pjevali su kanonici, još za vrijeme prvog rata, »Rečet«, tj. večernju na velike blagdane, prema pučkim izdanjima sa Krka, štampanima latiničkim pismenima. Ali privatno su morali, uza sve to, moliti vespere i kompletorij iz

latinskog brevijara. Staroslavenske im vespere i kompletorij nisu vrijedile, jer nisu bile štampane glagolskim, nego latiničkim pismenima. Glagolskog, ni uopće staroslavenskog, časoslova nema već stoljećima. Oni rijetki primjerci koji još postoje ne mogu se upotrebljavati jer je sedmični psalterij drugačije raspoređen, a ni kalendar već davno ne odgovara novom kalendaru. Velik dio propisa ovog dekreta, uopće govoreći, nije proveden, jer su propisi bili stvarno neprovedivi.

Novo izdanje staroslavenskog misala, u redakciji prof. Vajsa, tiskano je latiničkim pismenima. Odobreno je po SRC. 9. III 1927. (AAS 1927, 156). Time je Sv. Stolica odustala od zahtjeva da svećenik smije služiti staroslavensku misu samo iz misala štampanog glagolskim pismenima. Vjerojatno već nakon indulta Sv. Oficija 1960. mogu vjernici ne samo u latinskoj, nego i u staroslavenskoj pjevanoj misi, misni Ordinarij pjevati na živom hrvatskom jeziku. Ako je do sada postojala neka sumnja o tomu, nakon odredaba liturgijske konstitucije II Vatikanskog koncila otpada u tom pogledu svaka sumnja.

U gore navedenoj tački IV DA SRC 4196, gdje se propisuje da vjernici imadu u pjevanoj misi svećeniku odgovarati i pjevati samo staroslavenskim jezikom, kaže se: »Ubicumque populus Sacerdoti celebranti respondere solet, aut nonnullas Missae partes canere, id etiam nonnisi linqua paleoslavica in Ecclesiis privilegiatis fieri licebit«. Dekret, kako se vidi, pretpostavlja djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanoj misi pjevanjem *nekih* dijelova mise, koji spadaju na vjernike, ali to uzimlje kao izuzetni običaj, a nipošto kao normu koja proizlazi iz biti liturgije i iz strukture same mise, kako je to fiksirano u liturgijskoj konstituciji II Vatikanskog sabora. Od ovog nas dekreta dijeli šezdesetak godina. To je upravo ono razdoblje u kojem je polaganim razvitkom došlo do izražaja načelo sv. Pija X da vjernici treba, kad prisustvuju misi, mole i pjevaju misu, a ne drugo što. Dosljedna i razumna primjena ovog načela dovodi do toga da se vjernicmia kod »tihe« mise dade u ruke misal na živom narodnom jeziku, kao normalni molitvenik za misnu pobožnost, a za pjevanu misu, osim toga, kantual s prijevodom i napjevima onih dijelova mise koje treba da vjernici pjevaju zajedno i izmjenično s korom.

Bilo je do sada različitih redakcija staroslavenskog misala. Ne bi li novo izdanje, koje će i onako, s više razloga, biti u skoro vrijeme potrebno, moglo biti priređeno u izrazitoj

hrvatskoj redakciji, koja bi bila nadahnuta današnjim hrvatskim književnim jezikom i njemu toliko bliza da bi je i misnik i vjernici bez teškoća razumjeli? Pokojni prepošt senjskog kaptola Josip Šnidaršić, časni starina i oduševljeni stari glagoljaš, imade najveće zasluge što je čitava senjska i modruška biskupija glagoljaška. Često mi se za mog službovanja u Senju tužio kako je teško razumjeti psalme i poslanice sv. Pavla u misnim obrascima. Vremenski i jezično odviše smo daleko odmakli od vremena i jezika kojim su govorili i sastavili liturgiju sv. Ćiril i Metodije, a da bismo mogli bez teškoća pravilno razumjeti staroslavenske misne tekstove.

Izrazita hrvatska redakcija staroslavenskog misala više je stvar klera, biskupa i Sv. Stolice, nego vjernika. Vjernike ne će smetati, bit će im čak draže, ako mjesto »Oče naš iže jesi na nebeseh« misnik pjeva: »Oče naš koji jesi na nebesima«. Ili, u predslovlju, mjesto »i togo radi s anđeli i s arhanđeli«: »i toga radi s anđelima i s arhanđelima . . .«. Zaista je žalosno što nije ni jedan Hrvat — glagoljaš priredio transkribirano izdanje staroslavenskog misala. Bilo bi, vjerojatno, u tom slučaju manje zamjerki tom izdanju. Ali nije tačno ako se kaže ili misli da nismo imali ljudi spremnih za taj posao. Bili su tu glagoljaši Fran Binički, Frančišković, Premuda, Milan Pavelić, Petar Brozičević, da samo njih spomenem. Izbor nije pao ni na jednoga od njih, ni na njihov kolektiv. Mi to možemo žaliti, ali ne smijemo ponovno pasti u istu pogrešku, pa neopravdano sebi samima dati svjedodžbu siromaštva.

Izrazita hrvatska redakcija staroslavenskog misala pridonijela bi, možda, tomu da se pođe ususret želji onih koji bi rado da se misa tako reći u svim našim biskupijama može služiti prema tom misalu, kako je to bilo predviđeno u dodatku ponesrećenog konkordata između Sv. Stolice i stare Jugoslavije. Upotreba dosadašnje redakcije staroslavenskog misala mislim da bi bila tuđa i kleru i vjernicima u našim gornjim krajevima. Jedva da bi što pridonijela aktivnom sudjelovanju vjernika u sv. misi. U doba Tridentinuma branio je tadašnji zadarski nadbiskup, rodom Talijan, glagolicu u svojoj nadbiskupiji time što je naglašavao da je ljudi i onako ne razumiju, kao što ni prosječni Talijan ne razumije latinski. Nerazumljivost je bila tada glavna značajka sakralnog jezika i liturgijskih funkcija uopće. Danas, u smislu liturgijske konstitucije II Vatikanskog koncila, i molitve i čitanja i obred sv. mise, treba da budu

i misniku i vjernicima pristupačni, blizi i razumljivi. Izrazita hrvatska redakcija staroslavenskog misala bila bi, dakle, u duhu liturgijske konstitucije. To slijedi osobito iz čl. 21 i 50.

Pripomenimo, da prema čl. 91 treba u psalteriju, koji sačinjava glavni dio oficija i velik dio misnih obrazaca, provesti priličnu jezičnu reformu i u samom latinskom tekstu. Ne će se, dakle, nikakva načelna teškoća suprotstaviti spomenutoj novoj redakciji glagolskih liturgijskih knjiga. One, uostalom i nisu više »glagolske«, jer misal više nije štampan glagolskim pismenima, nego latiničkim. Dosljedna linija razvitka vodi do hrvatske redakcije staroslavenskog misala i brevijara, kao što je već davno imamo hrvatski obrednik, hrvatski lekcionarij i hrvatsku svetu sedmicu. Sve su se te hrvatske obredne knjige tijekom stoljeća razvile iz staroslavenskih obrednih knjiga. Samo je još misal (i brevijar), kao obredna knjiga kojom se služi misnik, zaostao u tom razvitku i — u različitim redakcijama — zadržao staroslavenski oblik našega jezika. Izrazita hrvatska redakcija staroslavenskog misala omogućila bi da se ispuni želja đakovačkog biskupa Strossmayera, zagrebačkog nadbiskupa Bauera, šibenskog biskupa Banića, apostolskog nuncija kardinala Pellegrinettija, prihvaćena i odobrena od pape Pija XI, da se ne samo ostali obredi, nego i misa u svim našim biskupijama služi na jeziku koji vjernici razumiju.

Ta bi redakcija utjecala i na novo izdanje staroslavenskog brevijara na koji imadu pravo svi svećenici današnjeg staroslavenskog liturgijskog područja kod nas. Tako bi oni dobili opet *svoj* brevijar i ne bi bili primorani da sami, *ex privata*, na svoju ruku, za određene dane sastavljaju staroslavenski oficij, a inače da se služe latinskim brevijarom, silom prilika napuštajući vjekovnu tradiciju prema kojoj su nekad molili časoslov na narodnom jeziku. Doduše u arhaičnoj formi, ali ipak na narodnom jeziku. Različiti su se dijelovi časoslova, psalmi i oficiji, kroz najmanje 500 prošlih godina, pisali i izdavali na hrvatskom jeziku. Ne samo na jadranskom području, nego i u samom Zagrebu. Ipak je časoslov u svojoj cjelini, poput misala, ostao staroslavenski, ne držeći korak s razvitkom jezika. To je i bio najglavniji uzrok zašto se glagolski časoslov već stoljećima ne štampa i ne upotrebljava.

Odgovor, dakle, na drugo pitanje koje se postavlja u vezi sa staroslavenskim bogoslužjem kod nas, glasi: proširenje sta-

roslavenske liturgije i na dosadašnje latinsko liturgijsko područje kod nas ne bi bilo opravdano ni poželjno ni s liturgijskih, ni s jezičnih, ni s pastoralnih gledišta, ukoliko bi jezik misala i brevijara ostao u zastarjeloj redakciji koja je bila dobra pred mnogo stoljeća, ali nije više danas, niti će biti sutra. Pitanje je svrsishodnosti da li da se izrazito hrvatska redakcija staroslavenskog misala (i brevijara) uvede posvuda kod nas, a ne samo u onim biskupijama koje imadu milenijsku tradiciju staroslavenskog bogoslužja. Možda se ne bi svatko mogao potpuno složiti s mišljenjem da o tomu ne treba u svećeničkim krugovima, a pogotovu javno, raspravljati, jer da takove rasprave više škode nego koriste. Korist i šteta takovih rasprava bitno ovisi o načinu kako se te rasprave vode: da li su mirne, stvarne, otmjene, ili žučljive, lične, neukusne; da li su mjerodavni razlozi ili diktati. Posljednju i odlučnu riječ imadu, razumije se, naši biskupi i Sv. Stolica. Ali nije neopravdano misliti da prethodno imadu i valja da imadu riječ i svećenici i vjernici. To je bilo predviđeno u dodatku konkordata Sv. Stolice sa starom Jugoslavijom. To za sva pitanja liturgijske obnove predviđa liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila na određeni način (čl. 25, 40, 3, 45). Pa i sam se koncil, i prije saziva i za vrijeme raspravljanja, služio rezultatima rasprava stručnjaka, klera i vjernika. Kao što papa imade uza se zbor kardinala i kolegij biskupa, tako i biskupi imadu uza se svećenike namjesto apostolskog zbora (sv. Ignacije Ant. Ep. ad Magn. 6, 1, PG 5, 668), poput Božjeg senata i apostolskog zbora (sv. Ign. Ant. Ep. ad Trall. 3, 1, PG 5, 677). Mi smo svećenici dužni papu i biskupa poslušati, ali uz to imademo i pravo, često i dužnost, da kažemo ono što znademo i da skrenemo pažnju na različite momente koje, možda, ni biskup nije uočio. Razumije se, stvarno, s poštivanjem crkvenog autoriteta, bez diktatorskih pretenzija. I ne samo diskretno »u četiri oka«, nego i javno, kad je stvar od općeg interesa i kad to prilike zahtijevaju. Šutnjom, od straha iz računa, ili pod prisilom, nikad se ne može ništa riješiti. Šutnja se obično nalaže, kako to uči povijest i svakidašnja praksa, da se smire strastvenom polemikom uzbuđeni duhovi, ili da se spriječi primjena »audiatur et altera pars«, a osigura ispunjenje vlastitih želja, bez obzira na stvarne razloge: *sic volo, sic iubeo, stet pro ratione voluntas.*

HRVATSKI

Naša su nas razmatranja o latinskom i staroslavenskom bogoslužju kod nas dovela do rezultata da za naše prilike nije prihvatljivo ekstremno rješenje isključive primjene latinskog ili staroslavenskog jezika u služenju sv. mise. Na dosadašnjem području latinske liturgije treba iz liturgijsko-pastoralnih razloga, u smislu direktiva liturgijske konstitucije II Vatikanskog koncila, ono što spada na vjernike, ili se na njih izrijekom odnosi, u misama *cum populo,* biti na hrvatskom jeziku. Ono, što spada isključivo na misnika, a ne odnosi se na vjernike, može ostati latinski. Isto vrijedi, *mutatis mutandis,* i za dosadašnje staroslavensko liturgijsko područje. Uz primjedbu, da je poželjna izrazito hrvatska redakcija dosadašnjeg staroslavenskog teksta čitavog misala (i brevijara). Preostaje još da *in concreto* vidimo što u misalu spada isključivo na misnika (i ministre), a ne odnosi se na vjernike, i u drugu ruku, što spada na vjernike ili se na njih izrijekom odnosi.

Isključivo na misnika spadaju sve one molitve koje misnik izgovara u svoje lično ime, a ne u ime zajednice vjernika. Te su molitve od reda vrlo kasno dodane. Redovito su sastavljene (čitave ili djelimice) u jednini, u prvom licu. To su tzv. pristupne molitve, zapravo misnikova priprava za celebraciju. Zatim molitve prije i poslije čitanja evanđelja, kod prikazivanja kruha i vina, incenzacije oltara, pranja ruku, misnikove molitve neposredno prije pričesti, kod pričesti i iza pričesti, molitva *Placeat tibi sancta Trinitas* i posljednje evanđelje Iv 1, 1-14, kojim se uvodi misnikova zahvala nakon celebracije. Prema gore postavljenom načelu sve to, ali i samo to, može ostati latinski (odnosno staroslavenski) u misama *cum populo,* bile one čitane ili pjevane. U čitanim misama *sine populo* može misnik i sve ostalo moliti latinski, odnosno staroslavenski.

Na vjernike i zbor pjevača koji predvodi pjevanje vjernika, spada Introit kod misnikova ulaza u crkvu, Gradual, Traktus, *Alleluia,* Sekvencija, antifona (s psalmom) kod prikazanja i pričesti. Zatim, uz možebitnu misnikovu ili đakonovu intonaciju, *Kyrie eleison* (ako ostane u današnjem obliku), Slava, Vjerujem, Jaganjče Božji.

Izmjenično s misnikom, odnosno đakonom, mole vjernici molitvu vjernih kad bude uvedena, odgovarajući vjerojatno »Gospodine smiluj se«, »oslobodi nas, Gospodine«, »molimo te,

usliši nas«, ili slično, a kod pojedinih zaziva možda i »moli za nas«. Misnik moli, iza kanona, Oče naš u ime svih vjernika, a oni mu odgovaraju na završetku »Oslobodi nas od zla«.

Misnik se obraća vjernicima pozdravom »Gospodin s vama«. Oni mu odgovaraju »I s duhom tvojim«. Isto ih tako poziva poslije prikazanja »Molite braćo« i oni mu (danas na ministrantova usta) odgovaraju. Prije predslovlja poziva misnik vjernike da uzdignu srca Gospodinu i da mu dadu hvalu. Iza svoje pričesti dijeli im sv. pričest, a na kraju ih blagosilje.

Čitanja u Sv. Pisma već i do sada bila kod nas u pjevanim misama na hrvatskom jeziku. Samo je bilo propisano da se najprije čitaju latinski (staroslavenski). To se ubuduće ne će više prakticirati. Dovoljno će biti, kako je to i logično, samo čitanje na narodnom jeziku. Jer ta su čitanja upravljena vjernicima, a ne zidovima.

Sve tri dnevne molitve u misi, kolekta, tzv. tajna i popričesna, kao i molitva *super populum* u korizmi, izrijekom se odnose na vjernike. Uvijek su sastavljene u množini. Isto tako i predslovlja kojima se uvodi misni kanon.

Sve ovo što smo naveli da spada na vjernike ili da se na njih izrijekom odnosi, ako to i ne mole oni sami, nego misnik, trebalo bi da se vrši na živom narodnom jeziku — ukoliko želimo da vjernici svjesno, s razumijevanjem, pobožno i djelatno sa svećenikom sudjeluju u sv. misi, kako to želi liturgijska konstitucija II Vatikanuma.

Tako je, ili slično, bilo u starom Zagrebu, kako to svjedoči Citara oktokorda i *missa cantata lingua Croatica* za vrijeme sinoda što ga je 1570, nakon svoga povratka s tridentskog koncila, održao biskup Juraj Drašković. Tako je bilo u Bosni, prema svjedočanstvu bosanskih franjevaca i još sačuvanih bogoslužnih knjiga. Tako je i danas u većem dijelu Dalmacije, gdje svjedočanstva sežu sve do 15 i 14 stoljeća. Trećem zadarskom izdanju priručnika za liturgijsko sudjelovanje vjernika u pjevanoj misi, izdanom 1913, trebalo bi slijediti novo izdanje uz dodatak novih misnih obrazaca, u novoj jezičnoj redakciji, prilagođenoj današnjem živom hrvatskom jeziku. Taj je priručnik sastavljen hrvatskim jezikom kojim su kroz prošlih sto godina govorili Dalmatinci prije ujedinjenja koje je uslijedilo

1918, a dijelom govore i danas. Poštujući ove tradicije mislimo, ipak, da novo izdanje treba prilagoditi današnjem hrvatskom književnom jeziku. Svaki naš kraj, svaka biskupija, ima svoje tradicije. Ali kao što se ne možemo u Zagrebu vratiti na kajkavsku Citaru, tako će, vjerujem, i Dalmacija, s pravom ponosna na svoju 600 i 700-godišnju tradiciju, za volju jedinstva žrtvovati zastarjeli regionalno-lokalni jezični karakter ovog priručnika da on može postati, uz potrebitu novu redakciju teksta i notaciju, jedinstveni priručnik ili kantual za sudjelovanje vjernika u pjevanoj misi u svim hrvatskim biskupijama i crkvama.

Mnogi pitaju, šta će biti s našim pučkim pobožnim popijevkama. Ni tu ne treba poći ekstremnim putom. Pučke pobožne popijevke, ukoliko odgovaraju crkvenom duhu, dijelovima sv. mise i liturgijskom danu, mogu se, prema uvedenom običaju, pogotovu isprva, pjevati kod »tihih« misa *cum populo*, kao neka klosterneuburška *Betsingmesse*, izmjenično sa svetim čitanjima i misnikovim glasnim molitvama na hrvatskom jeziku. Dionica vjernika kod takovih čitanih misa, koje naumice zovemo »tihima«, sastojala bi se u pjevanju pučkih popijevaka koje parafraziraju misni Ordinarij i Proprij. I kod pjevanih misa mogla bi se umetnuti koja, ta pučka popijevka, ali samo nakon otpjevanog čitavog misnog Ordinarija i Proprija, kako to propisuju liturgijski propisi i kako to predviđa čl. 118 liturgijske konstitucije. U tom će pravcu biti potrebna ozbiljna i korjenita reorijentacija našega klera, crkvenih glazbenika i pjevačkih zborova. Bilo bi u osnovi nepravilno *via facti* zadržavati, uvoditi ili htjeti »legalizovati« pjevanje pučkih pobožnih popijevaka u pjevanoj misi *mjesto liturgijskog teksta*. Sudjelovanje vjernika u pjevanoj misi ne sastoji se, u smislu zaključaka II Vatikanskog koncila, u tomu da vjernici pod misom budu zabavljeni pjevanjem pjevačkog zbora ili zaposleni pjevanjem pučkih popijevaka. To nije liturgijska, nego pučka pobožnost koja, možda, ide uporedo s misnom liturgijom, ali nije njezin sastavni dio. Misnik i vjernici treba da idu *istim* tračnicama, a ne da jedni idu drumom, drugi šumom. Pjevanu i svečanu misu, i uopće svaku misu *cum populo*, ne služi *samo* misnik »u ime« vjernika, uz propisanu asistenciju, nego *zajedno* s prisutnim vjernicima koji u sv. misi djelatno sudjeluju usklicima, odgovorima, psalmima, antifonama, pjesmama, činima i kretnjama, a za vrijeme konsekracije svetom šutnjom (čl. 30 liturgijske konstitucije).

U tom je pravcu očita velika razlika gledišta s kojeg je polazio Tridentinski crkveni sabor pred 400 godina i II Vatikanski koji se sada održava. *Tridentinum* priznaje da sv. misa sadrži veliku *pouku* za vjerni puk, pa određuje da dušobrižnici nedjeljom i blagdanom kod sv. mise rastumače vjernicima nešto što se čita u misi, osobito značaj sv. žrtvene tajne (D 946). Sasvim je drugačiji stav zauzeo II Vatikanski koncil. U čl. 33 veli liturgijska konstitucija: »premda je liturgija u prvom redu štovanje Božanskog veličanstva, *ipak ona sadrži i mnogo pouke za vjerni puk*«. U odnosu prema vjernicima za *Tridentinum* je sv. misa pouka, a za *Vaticanum II* aktivno sudjelovanje vjernika sa svećenikom pjevanjem, molitvom i činima. Stoga je razumljiv i različit stav, odnosno napredak, II Vatikanskog koncila glede liturgijskog jezika prema stavu *Tridentinuma*. Drugi Vatikanski koncil zauzeo je u tomu načelno i bitno isti stav s kojega su polazila sv. braća Ćiril i Metodije pred 1100 godina. Nisu oni uveli slavensku liturgiju zato jer bi smatrali da sv. misa sadrži pouku za vjernike. Didaktičnu funkciju ima homilija, kateheza, propovijed, a sv. misa ima, i gledom na vjernike, u svojoj cjelini, sasvim drugačiju funkciju. Premda nije bio liturgičar, i premda je relativno malo govorio o liturgiji, pokojni profesor Grivec od prvog je početka pravilno isticao da je motiv zašto su sv. braća uvela slavensko bogoslužze kod Slavena bilo Konstatinovo uvjerenje o »pradjedovskom dostojanstvu« svih naroda koji su pred Bogom ravnopravni i koji treba da vrše bogoslužje vlastitim jezikom. Kod uvođenja slavenskog jezika u bogoslužje vodila je sv. braću liturgijska, a ne didaktička misao.

Ta je misao, nakon dugotrajnog zamračenja i mnogih peripetija, morala jednom doći do izražaja i u cijeloj crkvi. Neposredno pred izbijanje drugog svjetskog rata posjetio sam u Steyeru profesora Mihaela Blümlhubera, skulptora malih, ali prekrasnih umjetnina, izrađenih nožem i dlijetom, u kromovu čeliku. Osobito su me se dojmila dva njegova rada: »Evanđelje« i »Budućnost čovječanstva«. Oba rada izriču, na različit način, istu misao i viziju: mir među ljudima. Budućnost čovječanstva sastoji se u Kristovu križu, a može i mora se postići time da se dade svakomu njegovo. Blümlhuberovo »Evanđelje« samo je pravokutna čelična ploča koja je u sredini morala raspucati, jer je morala popustiti pritisku odozdo, otkale se kroz čeličnu ploču na svijetlo dana probilo pomno izrađeno cvijeće. Unutrašnja snaga ovoga krhkoga cvijeća bila je jača od krute sile naoko neprobojnog čelika.

Naši su pjesnici rekli da smo mi Hrvati golubinje ćudi. Ipak smo, uza svu tu »golubinju ćud«, svojom upornošću sve do sada j e d i n i na području rimskog obreda zadržali divnu baštinu sv. braće: narodni, ž i v i narodni jezik u liturgiji. Na tridentskom koncilu branio je tadašnji zagrebački biskup i tadašnji zadarski nadbiskup (premda Talijan) djelimičnu primjenu narodnog jezika u misi. Danas se misao i zahvat sv. braće uvođenjem narodnog jezika u liturgiju općenito smatra opravdanom i providencijalnom. To je pokazala i liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila. Na neke važne formulacije u toj konstituciji bitno je utjecao energični istup nekih naših biskupa, upravo u pitanju liturgijskog jezika. Okupimo se dakle svi, pa zajedno s našim biskupima poradimo oko toga da se propisi i direktive liturgijske konstitucije, osobito što se tiče liturgijskog jezika, kod nas tako primijene da u budućnosti Hrvati mogu, u shvatljivoj simbiozi s latinskim i staroslavenskim na čitavom svom području, u onom dijelu misne liturgije, koji spada na vjernike i koji se na njih izrijekom odnosi, i misno bogoslužje vršiti na živom hrvatskom jeziku. To bi, u ovom pitanju, trebala da bude *prima lex.* Tome treba podložiti sve ostalo. Budemo li složni, nema sumnje da će Sv. Stolica udovoljiti ovoj želji hrvatskih katolika, svećenika i biskupa:

Quae dedit princeps, dabit ipsa semper
Roma salutem.

Dr DRAGUTIN KNIEWALD

UPOTREBA ZVONA U LITURGIJI

U prvom ovogodišnjem broju »Službe Božje« netko je upravio upit uredništvu **o zvonjenju:** što o tom kažu liturgijski zakoni, ili, ako ne kažu ništa, što je prikladno i pravilno. Na taj upit uredništvo je ukratko odgovorilo. Uzimljem tu prigodu, da malko opširnije progovorim o upotrebi zvona u liturgiji. Ona, ako i nisu bitno potrebna za vršenje službe Božje, svakako su veoma korisna. Zato ih i ima svaka kršćanska crkva. Crkva bez zvonika i bez zvona jest kao turska džamija ili židovska sinagoga ili budistička pagoda. — Prije svega:

Naši su pjesnici rekli da smo mi Hrvati golubinje ćudi. Ipak smo, uza svu tu »golubinju ćud«, svojom upornošću sve do sada j e d i n i na području rimskog obreda zadržali divnu baštinu sv. braće: narodni, ž i v i narodni jezik u liturgiji. Na tridentskom koncilu branio je tadašnji zagrebački biskup i tadašnji zadarski nadbiskup (premda Talijan) djelimičnu primjenu narodnog jezika u misi. Danas se misao i zahvat sv. braće uvođenjem narodnog jezika u liturgiju općenito smatra opravdanom i providencijalnom. To je pokazala i liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila. Na neke važne formulacije u toj konstituciji bitno je utjecao energični istup nekih naših biskupa, upravo u pitanju liturgijskog jezika. Okupimo se dakle svi, pa zajedno s našim biskupima poradimo oko toga da se propisi i direktive liturgijske konstitucije, osobito što se tiče liturgijskog jezika, kod nas tako primijene da u budućnosti Hrvati mogu, u shvatljivoj simbiozi s latinskim i staroslavenskim na čitavom svom području, u onom dijelu misne liturgije, koji spada na vjernike i koji se na njih izrijekom odnosi, i misno bogoslužje vršiti na živom hrvatskom jeziku. To bi, u ovom pitanju, trebala da bude *prima lex*. Tome treba podložiti sve ostalo. Budemo li složni, nema sumnje da će Sv. Stolica udovoljiti ovoj želji hrvatskih katolika, svećenika i biskupa:

Quae dedit princeps, dabit ipsa semper
Roma salutem.

Dr DRAGUTIN KNIEWALD

UPOTREBA ZVONA U LITURGIJI

U prvom ovogodišnjem broju »Službe Božje« netko je upravio upit uredništvu **o zvonjenju:** što o tom kažu liturgijski zakoni, ili, ako ne kažu ništa, što je prikladno i pravilno. Na taj upit uredništvo je ukratko odgovorilo. Uzimljem tu prigodu, da malko opširnije progovorim o upotrebi zvona u liturgiji. Ona, ako i nisu bitno potrebna za vršenje službe Božje, svakako su veoma korisna. Zato ih i ima svaka kršćanska crkva. Crkva bez zvonika i bez zvona jest kao turska džamija ili židovska sinagoga ili budistička pagoda. — Prije svega:

I. NEKOLIKO KRATKIH POVIJESNIH CRTICA

A) U Starom zavjetu

U bogoslužju Staroga zavjeta zvona se nisu upotrebljavala. Spominju se samo mali zlatni zvončići, koji su po odredbi Božjoj morali biti prišiveni na rub svečanog ruha, koji je Veliki svećenik oblačio, kad je vršio službu Božju. Svrha je tih zvončića bila, da udahne u narodu poštovanje prema velikom svećeniku i uopće prema službi Božjoj, te da ih upozori na početak i svršetak iste službe: »Da se čuje zvonjenje kad god on (veliki sveć.) ulazi u svetište pred Gospoda ili kad izlazi«: (Izl. 28, 35.) U tom smislu čitamo u Crkvenjaku (45, 10) u hvalospjevu Aronu: »Opasao ga je Gospod mnogim zlatnim zvončićima unaokolo, da zvone uz korake njegove i da glas njihov ozvanja u svetištu, sinovima naroda njegova na opomenu«.

Drugdje u St. zavjetu nema spomena zvona. Mjesto zvona Hebrejci su upotrebljavali **trublje.** Blagdani su se naviještali trubljenjem u trublje, duže ili kraće, prema veličini blagdana, a isto tako trubljenjem u trublje pozivalo se na službu Božju.

Te su trublje bile trostruke: 1. **Keren,** što Vulgata prevodi **cornu.** To je bila muzička sprava napravljena od roga ovnećeg ili volujskoga ili od koje kovine u obliku roga. — 2. **Šofar,** Vulg. *tuba.* To je bila muzička sprava slična rogu, napravljena od srebra ili koje druge plemenite kovine, a ne rijetko i od ovnećeg ili volujskog roga. U Svetom Pismu St. z. često se neizmjence upotrebljava šofar i keren. Uz zvuk šofara Gospod je proglasio sa Siona staroga zavjetni zakon, i na njegov zvuk padoše zidine Jeriha, nakon što ga Izraelci obiđoše sedam puta trubeći u trublje. U šofar kao i u keren trubilo se uoči blagdana i svaki prvi dan u mjesecu, koji je Izraelcima bio mali blagdan, ono što naš narod zove »susvetica«.[1])

Znamenit je naziv **Keren-Jobel** i **Šofar-Jobel = jubilejski rog** i **jubilejska trublja,** o kojima je govor knjizi Levitskoj gl. 25 i u Jozuinoj gl. 6. Jobel znači jaki, svečani zvuk. Jubilejski rog i jubilejska trublja, dakle, znače: jako, otegnuto, svečano trubljenje, mi bismo rekli svečano »slaviti u zvona«. Tako se trubilo po svoj izraelskoj zemlji na početku svake pedesete godine. Odatle se ta godina zvala **šenat-hajobel** =

---

[1]) Zato psalmista pjeva u ps. 80: »*Buccinate in neomenia tuba* Trubite u trublju o mlađom mjesecu«.

jubilejska godina. Taj naziv ostao je i u kršćanskoj Crkvi, i u svim modernim jezicima, te i mi Hrvati zovemo stanoviti broj godina (50, 100) jubilejom. Tako za svećenika kažemo da slavi srebrni misnički jubilej (25. god. Mlade Mise), ili zlatni (50. god.) ili dijamantni (60. god.). Ta riječ, dakle, hebrejskog je izvora, a znači trublje koje su svečano trubile na početku izraelske pedesete jubilejske godine.

3. Još se spominje u Sv. Pismu St. z. jedna vrst trublje, koja se upotrebljava u bogoslužju U ps. 97. pozivlje psalmista »Psallite Domino. . . **in tubis ductilibus et voce tubae corneae«** »Tuba ductilis« zove se u izvorniku **hazozerah**, a »tuba cornea« već poznati »šofar«. Prva je dakle ona koja se pravila od rastegljive kovine, zato Vulg. prevodi »ductilis«,[2]) a druga je — kako sam prije već kazao — od pravoga naravnog roga ovnećega ili volujskoga. Hazozera bila je isključivo svećeničko i levitsko glazbalo, (dočim su se običnim rogom i šofarom služili i svjetovnjaci), naređena od samoga Boga za sazivanje pupa na vjerske skupštine (Broj 10).[3])

B) U Novom zavjetu

Ni u Novome zavjetu ispočetka nijesu se zvona upotrebljavala u bogoslužju. Za njih se uopće i nije znalo. A i da se znalo, prva tri vijeka, za vrijeme rimskog progonstva, ne bi se bila smjela upotrebljavati javno. Da se pozove vjernike na službu Božju slali su se posebni »cursores = teklići« koji su od kuće do kuće kršćana javljali sat bogoslužja. A redovno svake nedjelje svećenici su pod sv. Misom javljali sakupljenim vjernicima blagdane i službe Božje kroz nastajnu sedmicu, kako se to i danas po našim crkvama čini.

Kad je proglašena sloboda kršćanske vjere, nisu još bila poznata zvona, pa se na službu Božju pozivalo, kao u Starom zavjetu, trubljenjem u trube ili udaranjem u bubanj; ili su se u tu svrhu upotrebljavale škrebetaljke ili drvena klepetala. Ostatak toga običaja sačuvao se do danas u crkvi u Svetoj sedmici, kad radi žalosti zbog smrti Gospodnje zvona šute.[4])

---

[2]) Bile su obično napravljene od srebra (v. Num. 10, 2). Zato sam ja u svom djelu »Psalam Davidovi«, hazasera preveo sa »*srebrna trublja*«.

[3]) V. P. Vlašić: Psalmi Davidovi, sv. I. str. 31 i 32 (Dubrovnik 1923).

Tko je pronašao zvona i kada, ne može se sa stalnošću ustanoviti. Isto se tako ne može sa stalnošću kazati, kad su se zvona počela upotrebljavati u službi Božjoj i gdje se to najprije počelo. Najvjerojatnije je, da su se zvona počela upotrebljavati u crkvama u šestom stoljeću i to u zapadnoj Evropi, u Francuskoj i u Italiji. Nekoji pripisuju papi Sebinijanu, koji je vladao Crkvom od god. 604—606, da je on uveo zvona za crkvenu uporabu. Toliko je izvjesno, da je crkvena uporaba zvona bila već u 7. i 8. vijeku općenita. U doba Karla Velikoga bila su već u običaju. Za ta najstarija zvona nije trebalo graditi zvonike jer su bila malena i lagana, pa su stajala na tornjiću na crkvenim vratima ili na zidu crkve. Pravi zvonici, odijeljeni od crkve, počeli su se graditi u 14. vijeku.[5])

II CRKVENI PROPISI O ZVONJENJU

1. Zvonjenje malim zvoncem u crkvi

Sadašnji crkveni propisi o zvonjenju u crkvi sadrže se u misalu, ritualu i ceremonijalu. Ti su propisi slijedeći:

1 Prije nego svećenik izađe izađe iz sakristije da služi sv. Misu ili obavi koju javnu funkciju, neka ministrant, gdje je običaj, dade zvoncem znak, da počimlje služba Božja.

2. Na »Gloriju« Velikog četvrtka i Velike subote ima se zvoniti svim malim zvoncima u crkvi za sve vrijeme dok cele-

---

[4]) Neka mi ovdje bude dopuštena jedna digresija. Kao mladi svećenik u Dubrovniku bio sam pozvan od jednog župnika da propovijedam na blagdan Zaštitnika njegove župe. Ujutro oko 9 sati začujem u blizini crkve veliku buku i bacanje kamenja. Pomislio sam u prvi mah, da je nastala »buna u puku«. Ali me župnik sa smiješkom na ustima umiri govoreći: »To zvone djeca prvi put za župnu sv. Misu«. — »Pa to je zvonjava?« upitah ja začuđeno. — »Jest«, odgovori župnik. »Nemamo na zvoniku zvona, odnjela ih je vlada za lijevanje topova (bilo je to za vrijeme prvog svjetskog rata), pa da nekako dadem znak narodu, kad će biti sv. Misa ili koja druga pobožnost, objesio sam o jedno stablo kraj crkve dvije prazne petrolejske kante, i rekao djeci, da tri puta prije sv. Mise udaraju u kante štapima ili kamenjem, da ljudi čuju i dođu u crkvu. A djeca veselo prihvatila i još veselije »zvone« na Misu, dok ne razbiju kante. Ali tad ću nabaviti druge, jer kanta od petroleja ima, a zvona nema, pa se valja snaći kako se može.«

[5]) V. Schuch-Polz: Pastirsko Bogoslovlje, s njemačkog preveli Gjanić i Strižić. Zagreb 1917. str. 288. — Fr. Ušeničnik: Katolička Liturgika. Ljubljana 1933. str. 58.

brans ne završi cio hvalospjev. Na pjevanim ili pučkim Misama u nedjelje i blagdane može se također, gdje je običaj, zvoniti na Gloriju, ali kraće.

3. Prema ceremonijalu ministrant treba da ukratko na »Sanctus« zazvoni zvoncem tri puta a na Posvećenje 7 puta, i to prvi put »paulo ante consecrationem«, praktično na »Hanc igitur«, drugi put, kad svećenik prvi put poklekne poslije pretvorbe kruha, treći put kad podiže sv. Hostiju, četvrti put kad drugi put poklekne. Peti put, kad svećenik poklekne poslije pretvorbe vina, šesti put kad podiže Kalež, a sedmi put kad se drugi put pokloni sv. Krvi. Ali — to ceremonijal izrijekom spominje — može se na Podizanje u dva navrata bez prikida »continuate sed modeste« — jedanput od prvog do drugog poklona sv. Hostiji, a drugi put presv. Krvi. U starim ceremonijalima i misalima nije bilo naznačeno što sad novi »Codex rubricarum« od 26. IV 1960. ističe: da to zvonjenje prije Posvećenja upozoruje organistu, da prestane svirati, u smislu instrukcije Pija XII »De musica sarca« br. 27.

4. Također u starom ceremonijalu nije bilo propisano, da se zvoni na Pričesti pod Misom, dok se po novoj odredbi Sv. Kongregacije Obreda ima dati prije Pričesti znak zvoncem. Ova je novost shvatljiva. Prije se prije Pričesti i pod Misom kao i izvan Mise molio »Ispovijed«, sad po novim odredbama moljenje Ispovijedi prije Pričesti pod Misom otpada, pa da vjernici, koji se kane pričestiti, znadu hoće li svećenik pričešćivati, dade se znak zvoncem. Taj zvuk zvona prije Pričesti istodobno upozoruje organistu — kako prije Posvećenja — da prestane svirati, kad svećenik započne govoriti »Evo Jaganjac Božji«. Tako nove rubrike. Kad se dijeli sv. Pričest izvan Mise može se također zvoncem dati znak.

5. Na svršetku **Blagoslova sa Presvetim** ceremonijal propisuje da se dade znak zvoncem, kad svećenik blagoslivlja ostensorijem ili piksidom »ut populus distans de momento benedictionis admoneatur«. Cermonijal ne spominje da se zazvoni i kad se otvara svetohranište za blagoslov, ali gdje je običaj zvoniti može se slobodno nastaviti, jer nije protiv ceremonijala, nego u duhu istog.

6. Kad se javno dijeli sv. Poputbina umirućemu, ritual propisuje, da svećenika prati netko koji će putem od crkve do kuće bolesnika »neprestano zvoniti u zvonce«, da upozori vjer-

nike na prolazak Svetotajstva. To zvonjenje otpada, kad se Poputbina dijeli privatno, kako to u naše doba biva po gradovima a negdje i po selima.

Kad se ne smije zvoniti

Ono, što je gore rečeno o zvonjenju pod Sv. Misom vrijedi u glavnom za sve Mise, tihe ili pjevane, pa i one, koje se govore u privatnim oratorijima i u skrovitom mjestu.[6])

Ali postoje neke zabrane Sr. Kongragacije Obreda, naznačene i u ceremonijalu, kad se ne smije pod Misom zvoniti. A ti su slučaji slijedeći:

1. Svakome je poznato da se ne smije zvoniti od »Glorije« Velikoga četvrtka do »Glorije« Velike subote, pa to ne bi ni trebalo spominjati.

2. Kad se Misa govori na oltaru pred kojim je kor, ne smije se pod Misom zvoniti, ako se u to vrijeme u koru moli oficij. Isto je tako strogo zabranjeno — »omnino prohibetur« zvoniti pod Misom, za vrijeme, kad se u crkvi obavlja koja javna pobožnost ili zadušnice ili procesija.

3. Kad je u crkvi javno izloženo Svetotajstvo ne smije se zvoniti pod Misom, pa ni pjevanoj, pa ni onoj expositionis ili repositionis ni u nedjelje ni na blagdane. Ali se može dati znak zvoncem, kad svećenik izlazi iz sakristije da služi sv. Misu.

4. Kad se u crkvi govori zajedno više sv. Misa, »conveniens est« da se samo pod jednom Misom zvoni, i to pod glavnom ili koja je prva započela.

5. Sv. Kongregacija obreda dekretom od 10. IX 1898. zabranila je da se u crkvi upotrebljavaju mjesto zvonca tako zvani cimbal — srebrna ili od druge kovine ploča, koju se objesi o jedan štap, pa se po njoj udara gvozdenom ili drvenom šipkom.

2. Zvonjenje velikim zvonima na zvoniku

Ni u misalu ni u ceremonijalu ne spominje se zvonjava velikih zvona sa zvonika osim u gloriji Vel. četvrtka i subote.

---

6) Sv. Kongragacija Obreda, 18. VI 1885.

Ondje su samo propisi za mala zvonca u crkvi. U ritualu ima već nekojih propisa, koji se odnose na zvonjenje u zvoniku. Tako se u Naslovu V, gl. VIII br. 4 propisuje, da se prema mjesnom običaju dade znak zvonom, da je netko preminuo, »da se oni koji čuju pomole Bogu za njegovu dušu.« Isto tako, kad se ima obaviti sprovod kojeg mrtvaca, »neka se da određeni znak zvonom, **po običaju kako to biva u mjestu«.**

U ritualu ima nekoliko naznačenih obreda prigodom raznih ophoda, a, začudo, propis da se zvoni stoji samo prije ophoda »kad se odgodi zlo vrijeme«. Tu u rubrici stoji: »Zazvone zvona i zazove se u crkvu one koji mogu doći.«

No odatle nipošto ne slijedi, da se prije drugih ophoda ili drugih crkvenih funkciza ne zvoni: to se **predpostavlja,** jer je prvotna svrha zvonjenja u velika zvona, da se **pozove narod na službu Božju** i da se uzveliča služba Božja. Tu svrhu zvona ističe na prvom mjestu ona molitva, koja se moli na blagoslovu ili posveti zvona: »Podaj, molimo, da Duh Sveti po službi neznatnog sluge Tvoga, posveti ovo zvono, pripravljeno za Tvoju sv. Crkvu, da njegovo udaranje **i zvonjava poziva vjernike k sv. Crkvi i k višnjoj nagradi. Kad njegovi zvuci zazuje u ušima naroda, neka u ovom raste perdana vjera«.** Iz toga jasno slijedi, da se zvoni prije bilo koje službe Božje.

Iz toga također jasno slijedi, da je posvema u duhu Crkve, da blagdani unaprijed naviještaju zvonjavom (ili slavljenjem zvona) bilo na vigiliju blagdana, kako se to negdje uobičava, bilo koji dan prije. Na pr. Dubrovniku na vigiliju velikih blagdana zvone sva zvona sviju gradskih crkava u 11, 11 i po i u 12 sati te uvečer na Zdravu Mariju. A po našim otocima slavi se nekoliko dana prije velikih blagdana ujutro, na podne i uvečer, kad zvoni »Anđeo Gospodnji.« I to zvonjenje ili slavljenje podiže duše vjerenika i nekako ih pripravlja na dotični veliki blagdan. A to svakako treba zadržati prema običaju dotičnog mjesta.

Samo dakako i tu bi trebalo malko reforme, vazda sporazumno sa tako zvanim crkvenim ocima, starješinama bratovština i drugim uglednijim pobožnim vjernicima da ne nastane »buna u puku«, jer je naš narod (a tako su i drugi) veoma konservativan i ljubomorno čuva stare običaje. Sad bi, u doba vatikanskog koncila, bilo lakše učiniti koju reformu, na pr. u ovom smjeru:

1. U mjestima, gdje su na zvoniku više od tri zvona, neka se ne zvoni u sva zvona svake nedjelje i svakog pa i manjeg blagdana (susvetice) nego samo na velike crkvene blagdane. Ako je pet zvona neka se svih pet zvona zvoni ili slavi samo na najveće blagdane (Božić, Uskrs, Duhovi Bogojavljenje, Uzašašće, Tijelovo Svi Sveti, Velika Gospa, Zaštitnik mjesta, Osmina Božića (Nova god. i koja svečana izvanredna prigoda); na ostale blagdane »primae classis« dosta bi bilo zvoniti u 4 zvona, a u obične nedjelje i manje blagdane samo u tri. Tako bi u očima puka većma odskočila važnost kojeg blagdana, a to Crkva i želi. Zato je ona u novim rubrikama[7]) istakla razliku između pojedinih blagdana u kalendaru, stavivši na prvo mjesto tri najveće i glavne svetkovine, koje se slave »cum octava« a to su **Božić, Uskrs i Duhovi.** Onda na drugom mjestu velike blagdane Gospodnje (Bogojavljenje, Uzašašće, Tijelovo itd.) na trećem mjestu dva Gospina zapovijedna blagdana Velika Gospa i Bezgrešno Začeće, a onda ostale svetkovine Gospe i Svetaca.[8])

2. To bi trebalo imati pred očima i u pogledu **»slavljenja« pred pojedine blagdane;** da se ne slavi pred svaki i mali blagdan punih osam dana, kako to negdje prakticiraju. Gdje je običaj slavljenja neka svakako ostane pred Božić i Duhove osam dana prije, pred druge velike blagdane dosta bi bilo slaviti tri dana prije, ili, ako se baš hoće, pet dana, a pred manje blagdane samo dan prije. To bi bilo u duhu liturgije, u kojoj Crkva čini razliku između većih i manjih blagdana. Tako na pr. na blagdane 1 classis sav je »offic. div. festivum« a na dane 2 cl. »semifestivum«.

●

Neka mi ovdje bude dopušteno učiniti jednu primjedbu vrijednom i poštovanom uredniku »Službe Božje«.

U odgovoru na onaj upit o zvonjenju kazao je na kraju ovo: »Osobito nije skladno slaviti osam dana prije blagdana u vrijeme adventa i korizme«. — Što se tiče korizme »concedo«, ali što se tiče adventa »nego«.

Istina je da je i advent u liturgiji neke vrsti pokorničkog vremena, ali je adventska liturgijska pokora puno blaža od korizmene: to je u neku ruku vesela pokora, veselo očekivanje dolaska Spasiteljeva. U tom su smislu sastavljeni svi molitve-

---

[7]) Rubricae Breviarii et Missalis Romani, 1960, p. 25.

ni obrasci u smislu i brevijaru. Svi ti obrasci odišu radošću zbog bliskog blagdana Porođenja Kristova. Često se čitaju poklici slični ovom: »Jerusalem, gaude gaudio magno. quia veniet tibi Salvator. alleluja«. — »Exulta satis, filia Sion,: jubila, filia Jerusalem, quia Salvator tuus veniet«. — »Canite tuba in Sion, quia prope est dies Domini, ecce veniet ad salvandum nos, alleluja« itd.[8]) Sasvim je, dakle, u duhu Crkve, da se tom veselom očekivanju i radosnom »trubljenju u sionsku trublju« pridruži svečano slavljenje zvona pred Božić, gdje je to običaj. Sigurno bi veoma nepovoljno, da ne rečem i skandalozno djelovalo na pobožni puk, ondje gdje je običaj slaviti pred blagdane, kad se ne bi slavilo pred Božić, tobože zbog pokorničkog adventskog vremena. Uostalom nema protiv toga nikakve crkvene zabrane.

Još jedan kratki odgovor na pitanja:

Kad se ima zvoniti na zvoniku za vrijeme službe Božje?

O tom ne postoji nikakav precizni propis bilo u ceremonijalu, bilo u rtiualu. Sadašnji Crkveni zakonik, kan. 1155 kaže samo općenito: »Dolično je, da svaka crkva ima zvona, kojima će se vjernici pozivati na službu Božju i druge vjerske čine, a zabranjeno je upotrebljavati ih u čisto svjetovne svrhe, osim u nuždi i po dozvoli ordinarija. ili iz zakonitog običaja«. — Međutim, imajući u vidu svrhu zvona, posebno istaknutu u ceremonijalu i ritualu, te riješenje Sv. Kongregacije Obreda od 25. X 1922, možemo punim pravom zaključiti:[9])

Kad god na svečane dane za vrijeme sv. Mise zvoni u crkvi malo zvonce, dolično je da mu se pridruže i velika zvona sa zvonika, a to je na Sanctus i na Podizanje, (te na Gloriju,

---

[8]) I sam post Badnjega dana nazivlju moralisti »jejunium gaudiosum« i dopuštaju da se može »Ratione solemnitatis et laetitiae« na drugom obroku dvaput više hrane uzeti, nego druge postne dane. Tako sv. Alfonso i dr. v. Noldin: Summa Teologae Moralis, Oeniponte 1941 (27 ed.) vol. III, p. 624.

[9]) Bio je upravljen Sv. Kongregaciji Obreda upit: Da li se ima zvoniti malim zvoncem u crkvi, na Sanctus i na Podizanje, kako je propisano za tihe Mise, također i na pjevanim, svečanim i pontifikalnim Misama, i ako o tom rubrike šute. Sv. Kongr. Obr. dne 25. X odgovorila je »Affirmative«, s obrazloženjem, da to zvonjenje na tihim i pjevanim Misama ima istu svrhu, i da je to već uobičajeno V. Enchridion Canonicum seu S. Sedis Responsiones. Romae, 1954, p. 161.

gdje je običaj). Ceremonijal ističe, da je svrha tom zvonjenju malim zvoncem, da se upozori vjernike u crkvi na te svete čine, a ta svrha je i velikih zvona na zvoniku: da upozori one vjernike u mjestu, koji nisu u crkvi, na te svete čine. To isto znači i za zvonjenje, kad se daje blagoslov sa Presvetim, kad se vodi procesija, kad se pjeva »Tebe Boga hvalimo« ili na Vesperama »Magnificat« i u sličnim prigodama. Osim te prve svrhe ima to zvonjenje i drugu svrhu, da dade čast Bogu,[10]) i uzveličaju službu Božju. Tako se kod nas i do sada prakticiralo, pa nek se prakticira i unaprijed, jer i Crkva poštuje dobre običaje, ako se ne protive izričitim rubrikama; a ovi se ne protive. —

Koliko se puta ima zvoniti na bilo koju službu Božju, to Crkva ostavlja običaju pojedinog mjesta, kada se to razabire iz rubrike o zvonjeju pri smrti i sprovodu vjernika.

Zvonjenje blagotvorno utječe na dušu čovjeka, pa i onoga, koji nije baš tankoćutnog osjećaja. Glasoviti danski književnik Joergensen, klatario se sa sumnjivim društvom božićne noći ulicama nekoga grada na sjeveru. Ali kad je začuo zvuk božićnih zvona, koja su zvali na Ponoćku, nije se mogao oteti njihovom zvuku, pa je i on otišao ucrkvu, gdje je bio početak njegova obraćanja.

Göteov Faust, razočaran u životu, bio je već približio usnama bočicu otrova, da ga ispije, ali u taj čas začuje veselu zvonjavu uskrsnih zvona, i čaša otrova ispade mu iz ruku na tle i razbi se, a on se osvijesti i klikne: »Opet me imaš, zemljo Božja!«

Poznat je onaj krasni opis u Manzonijevim »I Promessi sposi« kako se onaj ljuti vuk »Innominato« obratio u tiho jagnje kad je čuo svečano zvonjenje zvona pri dolasku svetog kardinala nadbiskupa Federika Bormeo.

Nisu to jedini slučaji. Događa se nešto slično i u naše vrijeme. Zato neka zvone zvona na blagdane, »da njihovi zvuci zazuje u ušima naroda, neka u ovom raste predana vjera«.

o. PETAR VLAŠIĆ

---

[10]) Zato i ima na nekim zvonima natpis: »Deum laudo«.

ŽUPSKE SESTRE

Izvanredni slučajevi

Mislimo, da smo se, što se tiče problema župskih sestara, dotakli uglavnom svega važnijega. A sve to, na svoj način, »mutatis mutandis«, vrijedi i za sestre po drugim duhovnim kućama, zavodima i institutima: u kurijama i svećeničkim domovima, u sjemeništima, u crkvenim uredima, u samostanima. Samo, za samostane to sigurno nitko ne će smatrati idealom: gdje red ima dovoljno braće lajika, treba bezuvjetno isključiti žensku, i sestarsku, poslugu, pa makar ona bila ekonomičnija i otmjenija od muške.

Situacija je inače u komunitetima u koječemu lakša i jednostavnija nego na župama, ali u koječemu i teža i komplikovanija.

Lakše je, obično, u takvim kućama osigurati sestrama odličan smještaj i neki klauzurni uređaj. Dadne im se jedno krilo zgrade i poseban ulaz; naprave se pregrade u kući. Lakše je regulirati i pravne, poslovne, materijalne odnose. Lakše je providjeti i sestarskim duhovnim potrebama: dati im ispovjednika, urediti, što je potrebno, za pouke i rekolekcije. Lakše je provesti i separaciju. Treba samo dosljedno insistirati, da sa sestrama ima posla jedino starješina, rektor, ekonom, — a i on samo preko predstojnice, — nitko drugi.

I kontinuitet u takvim kućama rijetko kada će doći u pitanje: ugovore tada sklapaju i odluke o aranžmanima donose, uglavnom, više crkvene ili redovničke instancije, pa ne će lako doći do samovoljnih gesta ni do kriza, pri svakoj osobnoj promjeni u svećeničkom statusu na terenu.

Ali zato je u zavodima teže izbjeći jednostranost sestarskoga djelokruga i dati sestrama i neku perspektivu direktnog pomoćnog apostolskog rada. Redovito su sestre u komunitetima više izolirane nego u župskim dvorovima. Moraju i biti, osobito u sjemeništima i samostanima. Treba paziti, da svoje kućaničke poslove, po sobama i odajama, obavljaju samo u vrijeme, kad u njima nema pitomaca i redovnika, a i to jedino, kad je prijeka potreba, i periodički: postelje valja da sami đaci i redovnici sebi spremaju i uređuju. Separacija sestara i alumna treba da bude što potpunija i stroža, osobito gdje se radi, i s jedne i s druge strane, o mlađem svijetu. Izolacija je sestara tu neizbježiva. Parirati joj valja na drugi način: razvijanjem ljubavi prema idealima instituta, kojemu sestre služe. U sjemeni-

štima, na primjer, sviješću, da i one imaju aktivna udjela u praktičnom rješavanju toliko za Crkvu važnoga problema podizanja i formiranja dobrih svećeničkih svanja, pa prema tome i u stvaranju preduvjeta za napredak i razmah Kraljevstva Božjega i slave Božje, odnosno spasavanja duša. A drugdje barem duhovnim vezanjem za crkveni i liturgijski život, koji se prislanja uz taj institut, crkvu ili, barem, grad.

Otvorena pitanja

Iza svega, što smo ovdje rekli, i odviše je jasno, da ovaj problem ima i svoja još otvorena pitanja. Jedno prije svega. Treba mu dati auktoritativan okvir. Treba ono, što smo rekli, kodificirati. Stvorena je, »via facti«, jedna nova forma u crkvenom životu, delikatna i puna problema, svaki dan aktualnija i akutnija; mora joj Crkva dati barem glavne i opće smjernice. Po našemu mišljenju prilike su za to zrele. Problematika je uočena. Valja joj naći soluciju. Najbolje: interdijecezansku. Jednim pravilnikom, što bi ga izdao Episkopat; na osnovu elaborata posebne komisije, koja bi materiju još jednom temeljito proučila, pribravši prije mišljenja, prijedloge i dokumentaciju sa terena: od Ordinarijata, svećenika, koji kod sebe, drže sestre, redovničkih družbi, ženskih i muških, sjemenišnih uprava. U pojedinosti ne bi, valjda, trebalo, barem zasad previše ulaziti, — u tom pogledu bolje je pričekati na dalju evoluciju i nova iskustva, — ali bi zato trebalo jasno i nedvoumno postaviti načelne principe, norme, kaucije. I trebalo bi stvar, u kakvoj god formi, učiniti oficioznom i službenom, — barem polusIužbenom, — pa je staviti pod kompetenciju i nadzor viših crkvenih vlasti. One bi morale, nakon preliminarnog ispitivanja uvjeta i okolnosti, odobravati svaki novi slučaj dovođenja sestara na župu, u zavod, u samostan, predstaviti i preporučiti sestre vjernicima ili komunitetu pri dolasku, — možda i uz malu svečanost, — voditi evidenciju i statistike s toga područja, stajati u kontaktu sa ženskim redovničkim družbama, koje se u tom angažuju, periodički vizitirati sestre na takvim pozicijama, brinuti im se za ispovjednike i duhovnike, te za neke, makar skupne, rekolekcje po zgodnijim centrima, a eventualno i za duhovne vježbe. Problem je, po svemu značenju i posljedicama, očito prerastao okvire čisto privatne inicijative!

A možda bi se to moglo učiniti i na široj bazi: općim reguliranjem novih aktivnosti ženskih redova i družbi u našim

stranama. Jer ima na tom području još koješta otvoreno. Trebalo bi, na primjer, konačno likvidirati i problem eksklaustriranih sestara, u civilnim službama: zapravo njegove ostatke, jer su družbe, zadnjih godina, mnogo takvih sestara već ili pokupile u samostane ili sekularizirale. A po našemu mišljenju valjalo bi jedamput izvesti na čistac i danas već dosta proširenu praksu, da u svijetu, privatno, stanuju, u civilnim službama i u civilnom odijelu, ne samo starije sestre, koje su protiv svoje volje morale ostaviti samostan, nego i nove, mlade, sestre, koje izlaze iz novicijata. A to je, u najmanju ruku, stvar, koja nigdje nije predviđena kanonima i posve je tuđa tradiciji i konstitucijama zatvorenih, samostanskih, redovničkih družbi, a svakako i stvar vrlo delikatna i problematična, pa bi valjalo prema njoj zauzeti stanovište, odnosno ishoditi o njoj mjerodavan pravorijek i odluku Crkve. Ne može nitko na svoju ruku zatvorene redovničke družbe pretvarati u, faktične, sekularne institute, koji imaju posve drugu svrhu, sistem, odgoj.

Rekapitulacija

Ako treba rekapitulirati glavnu misao iz ovih članaka, mi ćemo to učiniti tako, da još jednom naglasimo ono, na što smo u njima još od početka aludirali: centralnu ideju »župskih sestara«.

Nije ona u tome, da župnicima osigura usluge u domaćinstvu i da skine s njih brigu za župsku ekonomiju, — to je posve sekundaran, sporedan momenat; — ona je u tomu, da ustanovu ženskog redovništva što više proširi, u sve naše krajeve, i da njom, još više indirektno, molitvom i posvećenjem, nego direktno, pomoćnim apostolatom, oplodi, intenzivira, profini i produbi kršćanski vjerski život i našu svećeničku pastoralnu praksu.

To valja prije svega osigurati. Sestre moraju na župama živjeti sveto i pobožno, i moraju svoju vjeru i pobožnost prenositi na masu vjernika: i dobrim primjerom, i vanjskom aktivnošću, u službi apostolatu i milosrđu.

A to opet traži i svoje asketske, organizacijske i tehničke preduvjete. Preduvjete osobne i realne. Gdje njih nema, nema mjesta ni sestrama »Utquid terram occupant?« (Luk. 13. 7.).

Dobro je duša, interes je duhovne pastve u župi, i u ovoj stvari, najviše zakon, »suprema lex«. Prednosti, koje od toga imaju župnik i sestre, prvotno su duhovne naravi; nijesu osobne ni zemaljske. U osobnom pogledu nameću im samo nove žrtve.

Župnik se, dovede li na župu sestre, mora pomiriti s tim, da mu valja biti još bolji nego prije: da sestrama svijetli dobrim primjerom, a ne da ih sablažnjuje svojom mlakošću; da još više pazi na red i čuva rezidenciju; da se odrekne koječega u svojoj kućnoj komociji i osobnoj neovisnosti. A sestre izlaze na župu, ne da se oslobode discipline, askeze i rada, nego da sve to vrše još s puno više odgovornosti, i za sebe, i za druge, i u puno težim okolnostima: uz dodatak apostolata i u njegovu znaku.

Ako župnik nije spreman, da u tom, idealnom, smislu primi »župske sestre«, ako nema nikakva razumijevanja za raison redovničkog života, onda niti treba da ih traži, niti treba, da mu ih tko šalje. Redovnička starješinstva tereti s te strane velika odgovornost pred Bogom. Ali je zato i njihovo diskreciono pravo, da o tom odlučuju i da prije odmjere sve okolnosti.

A od sestara valja slati na župe samo one najbolje i najprokušanije. Nije svatko za to. »Župske sestre« valja da budu elita družbe ili reda. Štogod im manjka od vanjske, formalne, discipline, valja da nadoknade onom nutarnjom, dragovoljnom.

I još nešto! I svećenike i sestre valja za to odgajati. Valja ih unaprijed upozoravati i na probleme, i na poteškoće, i na pogibli, i na obveze. Sestre u novicijatu, ali i kasnije, valja i iškolovati i osposobiti ja tu vrst apostolata. I posebnim predavanjima i tečajevima! Skupnim: za članice raznih družbi. Uvijek će biti u svakom kraju sestara raznih denominacija po župama. To je najprirodnije, ali i najbolje. Sili družbe na širinu, na kooperaciju i koncentraciju, na izmjenu iskustava, ali i na zdravu emulaciju. I dolje na terenu. I u pitanjima duhovnog odgoja i života. Gdje je samo jedan red ili družba, uvijek je opasnost, da se zaleži i okameni. Bogoslove opet valja, u doba studija, sustavno upoznavati sa raznim vidovima ovoga problema i kazivati im, što će im, budu li na župi sa sestrama, biti dužnost i na što će morati da posebno paze.

Da svršimo! Ideja je »župskih sestara«, — prije svega u okolnostima, kakve su naše, — mi ponovo ističemo, dobra i pozitivna, pa i providencijalna. Ali je valja i dobro primijeniti.

Ako se za početak ne može sve učiniti, mora se, odmah, učniti barem ono bitno. Bez toga neka se nikomu ne daju sestre! I, gdje toga nema, neka se odmah povuku! I, — tendirati se mora prema idealu. I u moralno-pastoralnom, i u organizacionotehničkom pogledu!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

GOVOR ZA MLADU MISU

Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja imala je ove godine 13 mladomisnika. Jedan od njih je naš suradnik o. Ignacije Vugdelija. Donosimo govor što je izrečen na Mladoj Misi njegova kolege o. J. Zrnčića, 5. IV. o. g. u Udovčiću kod Sinja (op. ur.).

Dragi vjernici,

Prije dvadeset i pet godina, kao mladi svećenik, probijao sam se kroz ledenu noć i snježnu vijavicu prema ovoj vašoj crkvi da vam javim božićnu radost. Bio je to prvi moj svećenički Božić. One svete Noći plamtjela su od ganuća vaša srca i srca vaših starijih. Dok smo zajedno pjevali slavu Bogu na visini, jedno sitno dijete od osam mjeseci snivalo je u vašemu selu rajski san. Mnoštvo anđela kružilo je nevidljivo nad nama i ovim Božjim hramom, a jednome je bila dužnost da posebno bdije nad tim čedom, jer se je oko Gospodnje zaustavilo na njemu. To dijete bio je današnji mladomisnik.

Tko bi tada bio rekao, da ću vam se ponovno vratiti tek za 25 godina — nakon teških, sudbonosnih svjetskih zbivanja i ratnih katastrofa — da vam opet javim jednu veliku radost: I danas nam se Bog objavio, imamo opet među nama Isusa! Ali ne u liku novorođenčeta, nego uskrsloga, u osobi mladoga levite, koji danas prvi put pokazuje svoju vrhnunaravnu moć, što spaja nebo sa zemljom: doziva Boga na oltar, izmiruje stvorenje sa Stvoriteljem.

Danas je ovo mjesto ispunjeno posebnom prisutnošću Božjom. Ovaj mali brežuljak predstavlja nam divno brdo Preobraženja. Ponio vas je ovamo sveti zanos. Ovom župom rano jutros prostrujalo je veliko duhovno raspoloženje. Davno već ne vidješe oči vaše na ovome mjestu ovakva slavlja; odavna vaša srca nisu bila razdragana kao danas. S vama se veseli Božja priroda izmorena od zime, suše, svakog nevremena i ratnih pustošenja. Ova osamljena, iako malena, crkva sve vas danas prima u majčinski zagrljaj; zove vas da se smirite u njenom krilu svi vi, koji ste napuštali svoj dom u mučnoj nezisvjesnosti za budućnost. Danas treba da izčeznu iz sjećanja sve teškoće te kliknete: »Ovo je dan koji nam učini Gospodin, radujmo se i veselimo u njemu!« Svi ste danas sretni, jer vaš sin prikazuje Svevišnjemu Žrtvu Njegova Sina: žrtvu hvale i zahvale, žrtvu pomirenja i zadovoljštine; žrtvu Bogu, koji je čuvao i vodio njega, njegovu obitelj, vaše selo i čitavu divnu Gospinu sinjsku krajinu u dane straha, neizvjesnosti i općeg stradanja.

***

Dok se vi sada — preneseni u nadnaravni doživljaj velikog otajstva vjere — divite mladomisniku, koji u vama budi ponos i povjerenje, možda se netko čudi njegovu koraku u današnje doba. Kako to da se naš mladomisnik — mlad, zdrav, sposoban — nije opredijelio za koje civilno zvanje? Tamo je mogao u svojoj obitelji uživati lijepi komforni stan s frižiderom, televizorom, a naskoro vjerojatno došlo bi i auto. Ljudi danas neobično cijene sposobne liječnike, inženjere, pravnike, agronome - stručnjake na svim podru-

čjima ljudske djelatnosti, sva visoko kvalificirana zvanja. Mogao je i on, relativno dosta lako, postići jedan zvučni tutul. A zašto nije to učinio? Za današnje vrijeme on je jedno čudo. Jer, biti u svijetu, slušati njegove dozive izvana i osjećati ih iznutra, a ne biti ni slabić ni neosjetljiv, pa ipak sebi uskratiti zemaljske časti, uživanja, potomstvo — da, to vam je, braćo, pravo čudo, jedan veliki dokaz! Ima neka viša moć i sila od vidljive svjetske; ima neke veće dobro od prolaznog zemaljskoga; postoje ideali koji oduvijek osvajaju izabrana ljudska bića. Inače, bez izravnog Božjeg poziva, neprotumačiv je život ovoga mladića.

Ali, ni danas nije on sam. Osim njegovih 12 kolega, na tisuće i tisuće mladih ljudi posvećuju se Bogu i bližnjemu u redovničkom i svećeničkom staležu. U samoj Americi samostani kontemplativnih redova nikad nisu bili tako puni kao danas. Uz mladiće, koji se u svom proljetnom zanosu oduševljavaju za vječne ideale, javljaju se i zreli, iskusni ljudi, koji znaju što je svijet i život. Među njima su neka lica zapažena i u svjetskoj javnosti. Da spomenem samo industrijalca Amerikanca, milijardera Garvan-a Cavanagh-a, koga su radi bogatstva prozvali »kralj šešira«. Sve je ostavio, pošao u Rim da studira teologiju i pred kratko vrijeme (18. III 1961), u 53. godini života, zaređen je za svećenika. »Vrijeme je — rekao je on — da nešto dobro i korisno učinim u životu, jer sve je do sada bilo samo gubitak vremena.« Drugim riječima kao da veli:

Nije sreća ni u karijeri ni u novcu. Za to su vam dokaz najviše razvijene zemlje. Kod njih su najčešća samoubojstva. »Kad prođete kroz grad, kaže jedan romanopisac, redovno ne ćete čuti bogatašicu da pjeva, nego njenu sluškinju, koja je stoput siromašnija od nje.« Sreću stvara duševno zadovoljstvo, mirna savjest, izvršena dužnost. To je uvjet prave i trajne radosti. Moralni zakon, duboko usađen u ljudsku narav, mjerilo je po kom se ima odvijati život na zemlji, da čovjek postigne svoj konačni cilj. Zato je Isus Krist rekao onome mladiću iz Evanđelja: »Ako hoćeš da uđeš u život, vrši zapovijedi (Mt 19, 17).« To vrijedi za sve ljude.

***

Osim ovoga općeg uvjeta za blagoslovljen zemaljski život i sretnu vječnost, postoji još jedan viši poziv ljudskoj naravi, upravljen izabranoj četi ljudi, da budu duhovne vođe svoje braće. Kako je do toga došlo? Sin Božji postao je čovjek da zadovolji vječnoj Pravdi za grijehe svijeta. Svojom otkupiteljskom Žrtvom uspostavio je prvotni red, srušen grijehom praroditelja, i povratio čovjeku izgubljenu milost. Po tome je Isus Krist jedini Posrednik između Boga i Ljudi, Stvoritelja i stvorenja. On je prvi, jedini, veliki Svećenik. Ali prije svoga odlaska o ovog svijeta izabrao je ljude, koji će u Njegovoj Crkvi nastaviti djelo posredništva kroz vjekove. Zato je ustanovio sakramenat Reda. Po ovom sakramentu redjenik prima u dušu neizbrisivi znak, kojim se kao svećenik i kao žrtva izjednačuje s Kristom. Milost svećeništva uranja čovjeka u sami život Kristov, da s Njime i po Njemu vodi ljude njihovu vječnom spasu. Kako to znamo?

Večer prije svoje muke i smrti Isus je dao apostolima i njihovim nasljednicima vlast nad svojim tijelom i krvlju; da posvećuju Euharistiju i da je dijele; da je prikazuju kao žrtvu Novoga Zavjeta: »Ovo činite na moju uspomenu.« (Lk. 22, 19; i Kor 24-36)

Iza uskrsnuća, kako ste čuli u današnjem evanđelju, rekao im je: »Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe bit će im oprošteni, a kojima zadržite bit će im zadržani...« (Iv 22-23) »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite, dakle, i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga; učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovjedio. I, evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta« (Mt 28, 18-20)

Tako svećenik: Krštavanjem stvara sinove Božje, baštinike neba, braću Isusovu, nove članove Crkve.

Ako ste u krizmi primili puninu Duha Svetoga da se pobjedonosno borite za dobro, i to je od milosti kršćanskog svećeništva.

U sv. Hostiji imate stvarno i trajno pod prilikama kruha prisutna Isusa Krista; u pričesti On je hrana vašoj duši. Jedamput se je Isus žrtvovao krvavim načinom na križu, u sv. Misi to isto obnavlja svećenik na nekrvni način.

Ako ste sagriješili, izgubili krsnu nevinost, zaslužili vječnu smrt, tko će vas spasiti? Svećenik. Jedini on ima vlast opraštanja grijeha. Ništa su u tom pogledu svi velikani svijeta; ne mogu ni anđeli ni sveci. To može samo svećenik.

Kad smrti gledate u lice, tko će vas utješiti, ojačati? Uliti vam u dušu vedrinu i nadu? Opet svećenik. Blago bolesniku, koga je svećenik ukrijepio Božjim tajnama. Dvaput jao bolesniku pripuštenu samom sebi, svojoj nevolji, rasulu svoga bića.

Ako Vam se u cvijetu mladosti ljubav smiješi i hoćete da je posvetite, da je zaštitite proti nestalnosti i slabosti naravi; ako želite obitelj blagoslovljenu od Boga, kome ćete se obratiti? Još uvijek svećeniku. On je službenik izabranih milosti i blagoslova nebeskih nad zaručnicima i njihovom mladom obitelji.

Svećenik je, dakle, dijelitelj sakramenata Kristovih, »oruđe u rukama Božanskog Otkupitelja (Pijo XI). On ne radi u svoje ime. Njegova se osoba gubi, Krist djeluje preko njega. Ta uloga najjasnije se pokazuje u sakramentu ispovijedi i žrtvi sv. Mise. Svećenik ne kaže: »Neka ti Gospodin oprosti«, nego: »Ja te odriješujem«; i ne govori: »Ovo je tijelo i krv Isusova«, nego posuđuje sama sveta usta Gospodinova te jasno izgovara: »Ovo je tijelo moje... Ovo je krv moja...«

Svećenik je predstavnik svoga naroda kod Boga, a pred narodom predstavlja osobu Isusa Krista. On je opći brat, on duguje sebe svima jednako, jer hoće sve da izmiri u Kristu Isusu. S pravom je za njega rečeno, da je »vertikala do neba i horizontala sve do krajnjih granica svijeta.«

***

Šta bi bila kršćanska zajednica bez svećenika? Strašno je to i pomisliti. Sveti Arški Župnik govorio je: »Ostavite deset godina jednu župu bez svećenika; nakon deset godina počet će se klanjati životinjama...« Dužnost je svećenika da formira druge; da im dade način mišljenja, molitve, rada, osjećaja. Treba da govori i da sluša; svjetlo je i sol; čovjek nauke, riječi, ukusa, takta, finoće i odvažnosti. Ljudi su danas prezasićeni, umorni od dugih i dosadnih govora. Na njegove sami dolaze. Znači da ga rado slušaju. Svakako, najjači je govor sam svećenički život.

Velika je misija svećenika i u današnje doba. Očekujući »nebeski Jeruzalem« čovječanstvo ima i svoje vremenito određenje. Ono nastoji »posjedovati zemlju«, ali ne samo zemlju, nego — kako čujete i vidite — čak i svemir. Svećenik opominje, da je sve zemaljsko samo stepenica prema vječnosti. On će pratiti s pozornom simpatijom razvoj tehnike i čovječjeg znanja, ali se nikad ne će složiti s tim, da svijet postane mravinjak, nad čijom bi vječnom sudbinom vladala svemogućnost tehnike (Suhard). Nažalost, uza sve materijalne uspjehe, još nema sporazuma među narodima, nema mira ni sreće. Štoviše, takva je situacija da bi užasno atomsko razaranje svaki čas moglo uništiti čitav svijet. Svećenikov je zadatak u današnje izobličeno doba, da govori ljudima o općem bratstvu po zajedničkom očinstvu Božjem. Dok se to ne ostvari, svijet će i dalje ostati svijet bez radosti i bez nade.

Prošla su vremena, kad se je vjerovalo, da će napredak i znanost ubrzo stvoriti raj zemaljski. Isti oni, koji su se predali tom idealu, priznaju, da je to stračno daleko i da nas još duge godine žalosti dijele od te buduće sreće. Ovoj tupoj nestalnosti svećenik pokazuje znak istine i sigurnosti. Između propagande u zraku, na platnu i štampi, što toliko omamljuje taj izmoreni i izvarani svijet, njegov glas — ozbiljan i neustrašiv — odjekuje u savjesti ljudi: Svijet je bez Krista mrtav, civilizacija i napredak su nerazumljivi! To je važna poruka za moderni svijet.

Na to svijet ne može ostati indiferentan. Svećenik tim postaje kamen kušnje za ljudsku savjest. Opaki mu nikad ne će oprostiti, jer on podsjeća na Onoga, za koga su mislili da su Ga zauvijek uklonili. Makar neki svećenika smatrali zastarjelim, ostatkom prošlosti, on mladenačkim poletom stalno kroči svijetom s Evanđeljem u rukama, koje je jače od vremena i od najvećeg izuma, jer je vječno. I danas u 20. stoljeću Biblija je najčitanija knjiga, prevedena je na sve jezike. Činjenica je da se nikad nije toliko pisalo i raspravljalo o religiji kao danas. Zgodno veli jedan pisac: »Čovjek te sretne na ulici i moli žigicu. Govori s njim i za desetak minuta, pitat će te za Boga« (Duhamel). Problem Boga opsjeda i današnji svijet ili u formi poklona i molitve, ili u mržnji i psosti.

Tako je i sa svećenikom. Otkad je Kristovo lice orisano kao onoga, koji je »postavljen na propast i na uskrsnuće mnogih i kao znak kome će se protiviti« — od tada ista sudbina i svećenika prati. Nikoga na svijetu više od njega ne ljube i ne mrze; nitko nije imao više privilegija, ali isto tako nitko kao on nije bio lišen najosnovnijih prava. To je zato, što svećenik stalno upozoruje na sudbonosnu vezu između sadašnjosti i vječnosti.

***

Da ne bi tko pomislio da svećenik i Crkva preziru i proklinju svijet, znanost i napredak, sjetimo se, što svećenik znači i u vremenitom pogledu. On je tješitelj u nevolji; savjetnik u teškoćama i nesigurnosti; donosi mir i slogu obitelji; on spašava moral pojedinca i zajednice.

Tko je civilizirao barbare i divljake? Svećenik. Tko je branio prava potlačenih? Svećenik. Knjiga misionara je slavna knjiga puna svećeničkih zasluga, s kojom se ne može usporediti nijedno drugo zvanje.

Na polju znanosti i umjetnosti bezbrojne su zasluge svećenika i redovnika. Nema grane znanosti u stara vremena ni u novije doba, gdje se među učenjacima, izumiteljima ne spominju i svećenička imena.

Prve škole, bolnice, sirotišta i druge karitativne ustanove nikle su uz samostane, katedrale, župske stanove. Prve universe osnovala je Crkva. Pola Evrope, može se reći, iskrčili su i obradili redovnici. Sve do početka prošloga stoljeća svećenik je gotovo jedini poučavao djecu radnika i seljaka. Daljnje nabrajanje odvelo bi nas predaleko.

Crkva, dakle, nije mračnjačka, kler nije neprijatelj naroda, svećenik nije neki »drveni neženja«, nego otac duša po očinstvu koje — makar da nije tjelesno — nije zato manje istinito. U svojoj duši svećenik nosi teret i odgovornost sviju, u njegovu srcu je radost i žalost sviju: »Tko je bolestan, a ja da ne bolujem? Tko trpi sablazan, a ja da ne gorim?« uzdiše sv. Pavao (2 Kor 2, 29)

Svećeničko zvanje poziv je najveće i najplemenitije ljubavi, zvanje ljudski i božanski punog života. Svećenik je drugi Krist, savršenstvo ljudske naravi.

***

Ovo je, braćo, ideal mladomisnika; ovo je njegov danas ostvareni cilj. Kao dječak osjetio je tajanstveni zvuk glasa Božjega, koji ga je zvao, koji je zahvatio tog mladog izabranika, koji je udesio sve prilike tako, da ga je izdaleka vodio od kuće do franjevačkog sjemeništa; zatim, korak po korak — makar uz poteškoće — ali sigurno i ustrajno, u neprekidnom uspinjanju, na oltar, da se ovdje preobrazi u Krista. I evo vi ga sada gledate bogata idealima i sretna sa svojim zvanjem, kako čezne da naviješta Evanđelje Kristovo.

Promatrajući današnji svijet i njegove probleme mladi svećenik spontano osjeti pojačani puls i neku drhtavicu pred velikom odgovornosti i teškim zadatkom. Stoga, dragi vjernici, ustalasane duše vaše, popraćene skromnim šapatom molitve, neka se sada sliju sve u jednu ovdje pred žrtvom Mlade Mise, te u skrušenosti i sabranosti molite za svoga dragog mladomisnika, za njegovu ustrajnost u svetoj službi, da nikad ne izbjegne božanskoj ljubavi. U današnjoj poganskoj atmosferi ne će on imati svjetskih privilegija; pratit će ga češće puta mržnja i ismjehivanje, a posebno indiferentnost modernoga društva.

Poljubite mu posvećene ruke, koje još mirišu svetim uljem. Od sada one će se dizati da vas blagoslove i odrješuju, da vas prate u životnoj radosti i boli, da prose za vas pomoć Božju, a odvraćaju pravedni Gospodinov gnjev; da spremaju vaše perminule na vječni pokoj.

Zahvalite Bogu na tolikom daru i molite neka Gospodin nagradi sve, koji su pomogli, da njegove ruke postanu i ruke Isusove, posebno roditelje, koji su — bez straha da će ostati sami — darovali sina Bogu.

***

Sretni roditelji!

Dozvolite da taknem najosjetljivije niti vašega srca. Osjećam da svaka od njih intenzivno radi. Njihov međusobni sklad izraz je hvale Gospodinu Bogu u ovom svečanom času. Vaša sreća dosegla

je svoj vrhunac na ovoj zemlji. Ni u kakvoj drugoj kombinaciji s vašim sinom ne biste doživjeli ovakvu svečanost i nesebičnu naklonost našega dobrog svijeta, koji se tiska oko mladomisnika poput mnoštva, što je pratilo Isusa te ponavlja riječi one žene: »Blažena utroba koja te je nosila . . .!« (Lk 11, 27)

Tako vam je s dragim Bogom. On se ne da nadvisiti u velikodušnosti. Vi ste njemu darovali svoje najdraže dijete, baš onda kad je izgledalo da će vama u životu najviše trebati. To je vaš Duško, koji je inače nosio ime trećeg evanđeliste. Ne želim povrijediti vaš roditeljski osjećaj prema ostaloj djeci, ali ističem da su riječi »duša« i »srce« izrazi za najdraže, za najmilije. — Gospodin je primio vaš dar, posvetio ga i pretvorio u Sina svoga. Plod vaše ljubavi danas je na oltaru kao Jaganjac Božji. Za uzvrat niste mogli očekivati nešto više, neko veće čudo nije se moglo dogoditi.

Darovali ste ga Crkvi i franjevačkom Redu. I Crkva i Red danas vam odaju svoje priznanje. Ubrojeni ste među roditelje 70--orice živih svećenika iz našeg Sinja i okolice. Pripadate divnoj četi koja na poseban način ovdje na zemlji ili već u vječnosti slavi presv. Trojstvo. Vaša živa vjera sja kroz tminu suvremenog bezvjerja. Vaša požrtvovna ljubav, koja je prošla kroz teška iskušenja, danas je okrunjena. U vašoj suzi radosnici odrazuje se lik mladomisnika, njegov razvoj od kolijevke do oltara. Tamo je propupao, ovdje procvao. Sjećate li se s kojim ste ga veseljem prvi put pred 25 godina primili u svoj naručaj? One sitne ručice danas drže Spasitelja i Suca ljudi, Tvorca svemira. Ono tijelo sad se prikazuje s Kristovim kao žrtva pomirnica za spas svijeta.

Malo prije vi ste njega blagoslovili, malo kasnije on će blagosloviti vas. Između vas i njega stoji sami Bog. Vi ste sina dali Bogu, sin će sada vama dati Boga. O divna izmjeno, prizore dostojan više neba nego zemlje! Tu je vaša veličina, izvor sreće za svu vječnost. Čestitamo vam i radujemo se s vama!

***

Mladomisniče, jaganjče, pastiru!

Nebo i zemlja u svečanoj šutnji motre ovaj uzvišeni prizor.

Danas na Bijelu Nedjelju, odjeven bijelim ruhom, ovijen bijelim oblakom tamjanskoga kada — prvi put podižeš bijelu Hostiju kao Žrtvu.

Sve je spremno za prikazanje žrtvenih darova. Kruh i vino plodovi su ove zemlje koja je i tebe dala. Kruh je tijelo zemlje, vino je krv njezina. Prinos je to ovoga vjernog mnoštva, što te okružuje i moli, da sa žrtvenim darovima staviš na pliticu i u kalež pred prijestolje Svevišnjega njihove trudove i znoj, brige i patnje, molitve i čežnje. Neka sve što im je Providnost dala za uzdržanje zemaljskog života, preko tvoje Žrtve i tvoga blagoslova, bude jamstvo njihova vječnog spasa!

U najintimnijem sjedinjenju s Kristom moli za sve nas, za svetu Crkvu i čitav svijet; posebno za svoje roditelje, brata i sestre, bližu i daljnju rodbinu, prijatelje i znance. Sjeti se i onih vjernih duša čiji posmrtni ostaci počivaju dolje u groblju. Njihove kosti uzigrat će danas od radosti. A mi ushićeni kao apostoli kod Preobraženja priznajemo: Dobro nam je ovdje s tobom biti.

Ali znamo da trebaš sići s Tabora i popeti se s Kristom na Kalvariju. Nisi samo svećenik, ti si i Jaganjac-Žrtva. Impresija, kojom je Krist zadivio svijet, prošla je preko križa (Iv 12, 32). Po ranama Krist je nas otkupio. Jedino izranjen svećenik može primijeniti plodove otkupljenja. Pšenično zrno prije nego bude dostojno oltara treba da prođe kroz mlin, a grožđe kroz tijesak.

Ti si i pastir. Nema pravoga pastira bez patnje. Krist je postigao najveća obraćenja, kad je bio shrvan od umora i boli. Ljudi danas ne traže Boga preko reda u svemiru, nego preko nereda u sebi, preko svog nutarnjeg razočaranja, očaja, sumnja. Ima i danas mnogo sumnjivih, nevjernih Toma. Tek kad im se pokažu ranjene ruke, razderano, probođeno svećeničko srce, može se u njima probuditi vjera.

Nauči od Majke Marije da se nikad ne popneš na Kalvariju-oltar bez srca probođena jednim mačem. Nije bila svećenik, ali, držeći Isusa u Betlemu i na Kalvariji u krilu, mogla je reći: Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja. S Njom zajedno izgovaraš iste riječi. Bit ćeš sretan i slavan, ako Gospodin bude vidio na tvojim rukama znakove svoje Muke. Tada ćeš čuti proročke riječi: »Gle na ruke sam te svoje zapisao« (Iz 49, 16). Stoga, razapni se »na hrapavom drvu čovječanstva«, pa ćeš uskrsnuti i činiti, da i drugi uskrsnu.

A sad ustani »kao danica među oblacima, kao pun mjesec na blagdanima, kao ružin cvijet u proljeće, kao ljiljan poljski (Sir 50, 6 i 8) i prinesi Novozavjetnu Žrtvu. Uza te je vijenac braće franjevaca, koji na tvoj milozvučni glas skladno odgovaraju. Sinovi su ovog istog kraja, predvođeni mladim revnim župnikom, upozoruju vjernike neka padnu na koljena pred Gospodinom, koji će do koji čas biti u tvojim rukama. A sav ovaj vjerni narod hvali Boga za ovu milost, časti tebe za odvažnost i u tvojoj Žrtvi gleda svoj spas.

Fra STANKO ROMAC

UZ NOVI HRVATSKI »RIMSKI MISAL«

Da odmah razbijemo svaku sumnju i nagađanje, navedimo podnaslov tog Misala, a glasi: za hrvatski narod Gradišća. Zaista se svi veselimo da je gradišćanskim Hrvatima (u Austriji) uspjelo g. 1962. u Beču tiskati i izdati čitav Rimski misal u njihovu narječju. Od velike je to važnosti za njihov liturgijski i uopće vjerski život, a i lijepa afirmacija njihove nacionalne svijesti. Bez sumnje je izdanje omogućila nedavno osnovana posebna biskupija za Burgenland, a uvodnu je riječ Misalu i napisao prvi njezin biskup Štefan László, koji je »s bratskom ljubavlju« poklonio prošle jeseni na Saboru po jedan primjerak našim biskupima. Kod nas će se dakle taj

Ali znamo da trebaš sići s Tabora i popeti se s Kristom na Kalvariju. Nisi samo svećenik, ti si i Jaganjac-Žrtva. Impresija, kojom je Krist zadivio svijet, prošla je preko križa (Iv 12, 32). Po ranama Krist je nas otkupio. Jedino izranjen svećenik može primijeniti plodove otkupljenja. Pšenično zrno prije nego bude dostojno oltara treba da prođe kroz mlin, a grožđe kroz tijesak.

Ti si i pastir. Nema pravoga pastira bez patnje. Krist je postigao najveća obraćenja, kad je bio shrvan od umora i boli. Ljudi danas ne traže Boga preko reda u svemiru, nego preko nereda u sebi, preko svog nutarnjeg razočaranja, očaja, sumnja. Ima i danas mnogo sumnjivih, nevjernih Toma. Tek kad im se pokažu ranjene ruke, razderano, probodeno svećeničko srce, može se u njima probuditi vjera.

Nauči od Majke Marije da se nikad ne popneš na Kalvariju--oltar bez srca probodena jednim mačem. Nije bila svećenik, ali, držeći Isusa u Betlemu i na Kalvariji u krilu, mogla je reći: Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja. S Njom zajedno izgovaraš iste riječi. Bit ćeš sretan i slavan, ako Gospodin bude vidio na tvojim rukama znakove svoje Muke. Tada ćeš čuti proročke riječi: »Gle na ruke sam te svoje zapisao« (Iz 49, 16). Stoga, razapni se »na hrapavom drvu čovječanstva«, pa ćeš uskrsnuti i činiti, da i drugi uskrsnu.

A sad ustani »kao danica među oblacima, kao pun mjesec na blagdanima, kao ružin cvijet u proljeće, kao ljiljan poljski (Sir 50, 6 i 8) i prinesi Novozavjetnu Žrtvu. Uza te je vijenac braće franjevaca, koji na tvoj milozvučni glas skladno odgovaraju. Sinovi su ovog istog kraja, predvođeni mladim revnim župnikom, upozoruju vjernike neka padnu na koljena pred Gospodinom, koji će do koji čas biti u tvojim rukama. A sav ovaj vjerni narod hvali Boga za ovu milost, časti tebe za odvažnost i u tvojoj Žrtvi gleda svoj spas.

Fra STANKO ROMAC

UZ NOVI HRVATSKI »RIMSKI MISAL«

Da odmah razbijemo svaku sumnju i nagađanje, navedimo podnaslov tog Misala, a glasi: za hrvatski narod Gradišća. Zaista se svi veselimo da je gradišćanskim Hrvatima (u Austriji) uspjelo g. 1962. u Beču tiskati i izdati čitav Rimski misal u njihovu narječju. Od velike je to važnosti za njihov liturgijski i uopće vjerski život, a i lijepa afirmacija njihove nacionalne svijesti. Bez sumnje je izdanje omogućila nedavno osnovana posebna biskupija za Burgenland, a uvodnu je riječ Misalu i napisao prvi njezin biskup Štefan László, koji je »s bratskom ljubavlju« poklonio prošle jeseni na Saboru po jedan primjerak našim biskupima. Kod nas će se dakle taj

Misal malo upotrebljavati, ali hvala Bogu i vrijednim ljudima, što će se na našem starinskom jeziku još negdje liturgijski moliti i pjevati kod Mise.

Prijevod je »po nalogu crikvene prepostavnosti« priredio Msgr. Martin Meršić sa suradnicima: S. Horvath, dr A. Blazović OSB, M. Ferčak, G. Horvath, I. Horvath, dr K. Horvath i J. Mikišić. Na početku je običajan Uvod: Sveta maša, Povijest svete maše, Zgrada sv. maše, Crikveni časi, Crikveno ljeto. Nedilja, Kvatreni dani, Svetki svetcov, Crikvene prateži (ruha), Crikvene farbe (boje), Liturgične posude i spravi, Jezik sv. maše i crikvenih obredov, Tajni jezik liturgičnih činov i znakov. Slijedi Red i čin svete maše: Priprava i predmaša, Aldovna maša, Prefacije, Sancuts, Kanon, Aldovna gošćina; Molitve po tihoj sv. maši. Zatim prema najnovijem izdanju latinskog Misala: Maše nedilj i svetkov u redu crikvenoga ljeta, Sveci i neki svetki Gospodinovi i Majke Božje, Skupne maše svecov, Votivne maše, Različne molitve, Za pokojne, Maše za neka mjesta (ali samo one koje se mise u biskupiji Železna: Marija Celjanska, Florijan, Ivan Nepomuk, Rita, Ladislav, Donat, Rok, Rozalija, Demetar, Emerik (Mirko) i Leonard). U kratkom je dodatku na koncu Zborna sv. maša (str. 954—71), u kojoj ima i nekoliko vrlo jednostavnih napjeva za misne tekstove koji se »jače« (pjevaju). Vrijedni su kratki uvodi u pojedina doba i blagdane, dobrim dijelom priređeni prema raznim izdanjima austrijske »Zajednice za proučavanje sv. Mise«. Nećemo navoditi jezične posebnosti prijevoda, ali se uz stare hrvatske riječi i razmjerno ne premnoge germanizme opaža upliv prijevoda Misala u staroj domovini kao i prijevoda himana o. M. Pavelića (osim kod Posljednice za mrtve koja je jamačno donesena onako kako je narod pjeva od davnine). Papir tisak i uvez su na savremenoj visini, pa je i na tome čestitati našoj vrijednoj gradišćanskoj braći. o. M. K.

LITURGIČNI SEMINAR V LJUBLJANI

Konstitucija vatikanskega cerkvenoga zbora o svetem bogoslužju naroča, da je treba duhovnikom, »tako škofijskim kakor redovničkim, ki že delujejo v Gospodovem vinogradu, z vsem primernimi sredstvi pomagati, da bodo vedno polneje

Misal malo upotrebljavati, ali hvala Bogu i vrijednim ljudima, što će se na našem starinskom jeziku još negdje liturgijski moliti i pjevati kod Mise.

Prijevod je »po nalogu crikvene prepostavnosti« priredio Msgr. Martin Meršić sa suradnicima; Š. Horvath, dr A. Blazović OSB, M. Ferčak, G. Horvath, I. Horvath, dr K. Horvath i J. Mikišić. Na početku je običajan Uvod: Sveta maša, Povijest svete maše, Zgrada sv. maše, Crikveni časi, Crikveno ljeto. Nedilja, Kvatreni dani, Svetki svetcov, Crikvene prateži (ruha), Crikvene farbe (boje), Liturgične posude i spravi, Jezik sv. maše i crikvenih obredov, Tajni jezik liturgičnih činov i znakov. Slijedi Red i čin svete maše: Priprava i predmaša, Aldovna maša, Prefacije, Sancuts, Kanon, Aldovna gošćina; Molitve po tihoj sv. maši. Zatim prema najnovijem izdanju latinskog Misala: Maše nedilj i svetkov u redu crikvenoga ljeta, Sveci i neki svetki Gospodinovi i Majke Božje, Skupne maše svecov, Votivne maše, Različne molitve, Za pokojne, Maše za neka mjesta (ali samo one koje se mise u biskupiji Železna: Marija Celjanska, Florijan, Ivan Nepomuk, Rita, Ladislav, Donat, Rok, Rozalija, Demetar, Emerik (Mirko) i Leonard). U kratkom je dodatku na koncu Zborna sv. maša (str 954—71), u kojoj ima i nekoliko vrlo jednostavnih napjeva za misne tekstove koji se »jače« (pjevaju). Vrijedni su kratki uvodi u pojedina doba i blagdane, dobrim dijelom priređeni prema raznim izdanjima austrijske »Zajednice za proučavanje sv. Mise«. Nećemo navoditi jezične posebnosti prijevoda, ali se uz stare hrvatske riječi i razmjerno ne premnoge germanizme opaža upliv prijevoda Misala u staroj domovini kao i prijevoda himana o. M. Pavelića (osim kod Posljednice za mrtve koja je jamačno donesena onako kako je narod pjeva od davnine). Papir tisak i uvez su na savremenoj visini, pa je i na tome čestitati našoj vrijednoj gradišćanskoj braći. o. M. K.

LITURGIČNI SEMINAR V LJUBLJANI

Konstitucija vatikanskega cerkvenoga zbora o svetem bogoslužju naroča, da je treba duhovnikom, »tako škofijskim kakor redovničkim, ki že delujejo v Gospodovem vinogradu, z vsem primernimi sredstvi pomagati, da bodo vedno polneje

razumeli, kar v svetih opravilih izvršujejo, da bodo liturgično živeli in to posredovali sebi zaupanim vernikom« (čl. 18). V smislu tega naročila je bil v bogoslovnem semenišču v Ljubljani trodnevni liturgični seminar za duhovnike ljubljanske nadškofije. Sodelovanje vernikov pri svetem bogoslužju bo »dejavno in polno« samo, »če bodo prej dušni pastirji sami prežeti z liturgičnim duhom« (čl. 14). Kdo naj bo prvi nositelj liturgične obnove, če ne duhovnik — liturg? Tega se škofijsko vodstvo dobro zaveda, zato je že pred letom dni, še pred naročilom Konstitucije, organiziralo liturgični seminar, katerega pa zaradi smrti nadškofa Antona Vovka ni bilo v napovedanem času. Po izidu Konstitucije pa je postala potreba po seminarju še bolj pereča. Škofijsko vodstvo je izrabilo prvo priliko, ko so bili duhovniki bolj prosti dušnopastirskih dolžnosti in organiziralo liturgični seminar. Najbolj primeren čas je bil teden po veliki noči, ko je bogoslovno semenišče prazno, duhovniki pa ta čas še najlaže zapustijo župnije in se posvetijo študiju liturgične obnove.

Liturgični seminar je bil namenjen vsem duhovnikom nadškofije, čeprav so bili nanj v prvi vrsti povabljeni dekani. Le — ti so izbrali v svojih dekanijah še dva duhovnika, da sta se skupaj z dekanom udeleževala seminarja in bosta kasneje v pomoč dekanu pri pospeševanju liturgične obnove v dekaniji. Udeleženci seminarja naj bi postali nosilci in pospeševatelji liturgične obnove v dekaniji.

Seminar je zbudil zanimanje tudi med duhovniki goriške apostolske administrature, precej duhovnikov, s kapitularnim vikarjem Simčičem na čelu, se ga je tudi udeležilo; navzoči so bili tudi zastopniki mariborskega škofijskega liturgičnega sveta. Tako so bile po duhovnikih zastopane vse slovenske škofije in s tem je bila izražena želja po tesnem sodelovanju: Predlagali so, naj bi se ustanovil medškofijski liturgični svet, kakor ga priporoča Konstitucija v členu 45, ki bi koordiniral delo liturgične obnove, da bi bilo povsod enotno. Vse navzoče je prešinil sveži duh, ki veje iz Konstitucije, vsem je bilo kmalu jasno, da je bogoslužje res »prvi in nujni vir, iz katerega naj verniki črpajo pristno krščanskega duha« (čl. 14). Spontano se je porodila želja, da bi postal liturgični seminar stalna institucija v škofiji, iz katere bi duhovniki črpali svežih pobud za dušnopastirsko delo med verniki.

Ker se je veliko duhovnikov ljubljanske nadškofije udeležilo letošnjega liturgičnega tečaja v Zagrebu, na katerem so

škofje, udeleženci vatikanskega koncila, razlagali vsebino liturgične Konstitucije, zato seminar v Ljubljani ni imel namena pojasnjevati Konstitucijo kot tako, ampak se je omejil na ožji predmet; obravnaval je nedeljsko mašo pod vidikom liturgične obnove. Praznovanje nedelje in z njim združena udeležba pri evharistični daritvi je temeljna zahteva krščanstva in zares pristen izraz še žive vere v ljudeh. Vse naše apostolsko prizadevanje mora zato biti usmjereno v to, »da bi se vsi, ki po veri in krstu postanejo otroci božji, zbrali skupaj, da bi v Cerkvi hvalili Boga, se udeleževali daritve in uživali Gospodovo večerjo« (čl. 10.).

Predavanj je bilo sedem. Pod različnimi vidiki so obravnavala vprašanje, kako poživeti nedeljsko mašo in jo čimbolj približati ljudstvu. Verniki naj ne bodo več nemi gledalci, ampak naj pri maši dejavno sodelujejo in z duhovnikom sodarujejo. Maša naj ne bo več samo zadeva duhovnika in ministrantov, ampak vseh vernikov! Vernikom je treba prebuditi zavest, da so pri sv. krstu prejeli splošno duhovstvo, postali so »izvoljen rod, kraljevo duhovstvo, svet narod, pridobljeno ljudstvo« (1 Pet 2, 9), zato smejo z duhovnikom pri maši sodarovati. V evharistično daritev mora biti včlenjena njihova osebna daritev. Šele potem, ko bo maša postala del osebne daritve, bodo odhajali iz cerkve duhovno prerojeni. Naužili se bodo božjega kruha ob poslušanju božje besede in ob udeležbi evharistične gostije. V tem si bodo pridobili dovolj moči za krščansko življenje čez teden.

Maša je skupna zadeva duhovnikov in vernikov, zato ima vsak udeleženec pri njen svojo vlogo. »Tudi strežniki, bralci, razlagalci in člani pevskega zbora, opravljajo pravo liturgično službo« (čl. 29), zato so bila predavanja razdeljena tako, da so zajela vse tiste elemente, ki skupaj tvorijo nedeljsko mašo. Mimo duhovnika, ki opravlja prvo funkcijo pri maši, so predavanja obravnavala tudi delež ministrantov, pevcov in ljudstva pri maši. Zadnji dve predavanji sta bili bolj praktični. Obravnavali sta drugotne, pa tudi važne činitelje nedeljske maše, kot so: oprema cerkve, oltarja, paramenti in ustrezno sociološko oblikovanje maše.

Uvodno predavanje je s teološke strani osvetlilo vsebino nedelje in utemeljilo smisel nedeljskega počitka. Referent je razvijal globoke misli o teologiji nedelje, ki so prevzele navzoče. Nedelja je spomin Kristovega vstajenja in prihoda Sv. Duha. Kristusovo vstajenje je zmagoslovni zaključak odrešilne

kalvarijske daritve. Kristus je šel preko trpljenja in smrti k Očetu v poveličano življenje, tako je tudi nas prevedel preko greha k novemu življenju. Nedeljski počitek ima smisel samo, če se kristjan v prostosti od dela zaveda svojega odrešenja. Milosti in sadov odrešenja postanemo deležni le, če nedeljo res posvetimo, ne pa s tem, če samo delo odložimo. Nedeljski počitek skupaj z nedeljsko mašo je tisto sredstvo, po katerem dosegnemo najvišji smoter, svojo naravno in nadnaravno izpopolnitev, pravi papež Janez XXIII. v okrožnici Mati in učiteljica.

Vodnik pri posvečevanju nedelje je duhovnik — liturg. Zato je naslednji referat našteval njegove dolžnosti in naglasil da mora biti duhovnik sam prežet z liturgičnim duhom in bogoslužje opravljati tako, da bo z njim vernike dvigal od vidnega k nevidnim. Bogoslužje mora duhovnik opravljati natančno po predpisih, zbrano, pobožno in lepo. Brez svetosti je duhovniško delo brezplodno. Duhovnik nastopa pri nedeljski maši v dveh funkcijah: kot oznanjevalec božje besede in kot svečenik, ko v Kristusovi osebi spremeni kruh in vino. Bogoslužje božje besede mora biti prežeto s svetopisemskim duhom, ne samo tako, »da bo bolj na široko odpiralo zaklade svetega pisma« (čl. 51), ampak mora biti pridigar sam presunjen z božjo besedo in to presunjenost prenašati na ljudi. Govor mora biti zalit z milostjo in nadnaravno »maziljen« po Sv. Duhu. Samo božja beseda, ki je »meč Duha« (Ef 6, 17) bo vžgala srca in rodila sadove.

Zelo tehtno je bilo predavanje o sodelovanju vernikov pri maši. Ljudi je treba pridobiti za dejavno sodelovanje pri maši in ne čakati na prenovljeni mašni obred. Pastirovati moramo današnjim vernikom. Tudi današnji verniki morajo živjeti iz maše, kako pa naj živijo iz maše, če je ne poznajo in ne vedo, kaj se na oltarju događa? Mašo moramo približati ljudem tako, da bodo spet prevzeli v njej tisto vlogo, katero je imelo ljudstvo pri maši prvih krščanskih časov, pa jo je kasneje zabrisal zgodovinski razvoj, vlogo ljudstva pa prevzel ministrant ali pevski zbor. Kljub živi potrebi po sodelovanju vernokov pri maši, je referent modro naglasil, da ne smemo vernikom v cerkvi samo diktirati, kaj naj molijo, ampak jih moramo pridobiti za pravo notranje sodelovanje. Sodelovanje vernikov je tudi že v tem, da razumejo poučne dele maše: Berilo in evangelij, prošnje in speve, in se tako duhovniku res v duhu pridružijo v sveti daritvi. V tem je dobilo dovoljenje o uporabi

domačega jezika pri maši neprecenljivo vrednost in soglasna želja navzočnih jebila, da bi bil čimprej ves poučni del maše v narodnem jeziku.

Petje pri maši je bila tema petega referata, pri čemer je bilo poudarjeno, da glasba ne sme biti dekla liturgije, pač pa njen enakovredni činitelj. Ob misli, da bi bila vsa maša v narodnem jeziku, smo se zresnili, kaj potem z bogatim glasbenim zakladom, ki je vsebovan v latinskem jeziku? V narodni jezik ga ne moremo prestaviti tako kakor prestavljamo libreto, ker smo vezani na predpisano liturgično besedilo. Skladatelji bi morali zlagati nove skladbe. Kje pa naj dobimo umetnike — skladatelje, ki bi vse to mogli, pa tudi glasba ne bi bila več univerzalna, ampak omejana samo na en narod.. Potreben je še temeljit preudarek. Za zdaj naj bi se gojilo ljudsko petje, da bi pri mašah, kjer sodelujejo verniki pela vsa cerkev; pevski zbori pa naj bi peli pri petih in slovesnih mašah.

Iz razgovora sodelujočih se je videlo, kako potreben je bil liturgični seminar. Vprašanj in predlogov je bilo toliko, da vsi priglašeni niso prišli do besede, ker je bil čas za razgovor preveč skopo odmerjen. Seminar je nedvomno dobro uspel. Predavatelji so se potrudili in z izbranimi besedami povedali to, kar zahteva praktično delo med verniki in narekuje duh liturgične obnove. Predavanja so bila dobro premišljena, pastoralno modra in prežeta z duhom, ki veje iz Konstitucije o svetem bogoslužju. Tako obsežno in naporno delo koncilskih očetov že poganja prve sadove. Seminar je bil po besedah nadškofa Jožefa Pogačnika podoben ognjišču, od katerem so navzoči prižgali ogenj in ga v sebi ponesli v svoje župnije, da bodo z njim ogreli in za božjo stvar pridobili tudi njim izročene vernike.

Dr FRANCE ROZMAN

»BENEDIKTINCI U HRVATSKOJ«

(REFLEKSIJE UZ JEDNU KNJIGU)

Dopao mi je ruku, pred mjesec dana, dva, I. svezak, za naše današnje prilike monumentalnoga, djela profesora splitske bogoslovije Dr Ivana Ostojića: »Benediktinci u Hrvatskoj« (Mirjana Jerković, Split, Lovretska 9.- 2.500 Din.).

Već pri listanju te omašne knjige ostao sam duboko impresioniran. I bogatom kulturno - historijskom dokumentacijom, što

domačega jezika pri maši neprecenljivo vrednost in soglasna želja navzočnih jebila, da bi bil čimprej ves poučni del maše v narodnem jeziku.

Petje pri maši je bila tema petega referata, pri čemer je bilo poudarjeno, da glasba ne sme biti dekla liturgije, pač pa njen enakovredni činitelj. Ob misli, da bi bila vsa maša v narodnem jeziku, smo se zresnili, kaj potem z bogatim glasbenim zakladom, ki je vsebovan v latinskem jeziku? V narodni jezik ga ne moremo prestaviti tako kakor prestavljamo libreto, ker smo vezani na predpisano liturgično besedilo. Skladatelji bi morali zlagati nove skladbe. Kje pa naj dobimo umetnike — skladatelje, ki bi vse to mogli, pa tudi glasba ne bi bila več univerzalna, ampak omejana samo na en narod.. Potreben je še temeljit preudarek. Za zdaj naj bi se gojilo ljudsko petje, da bi pri mašah, kjer sodelujejo verniki pela vsa cerkev; pevski zbori pa naj bi peli pri petih in slovesnih mašah.

Iz razgovora sodelujočih se je videlo, kako potreben je bil liturgični seminar. Vprašanj in predlogov je bilo toliko, da vsi priglašeni niso prišli do besede, ker je bil čas za razgovor preveč skopo odmerjen. Seminar je nedvomno dobro uspel. Predavatelji so se potrudili in z izbranimi besedami povedali to, kar zahteva praktično delo med verniki in narekuje duh liturgične obnove. Predavanja so bila dobro premišljena, pastoralno modra in prežeta z duhom, ki veje iz Konstitucije o svetem bogoslužju. Tako obsežno in naporno delo koncilskih očetov že poganja prve sadove. Seminar je bil po besedah nadškofa Jožefa Pogačnika podoben ognjišču, od katerem so navzoči prižgali ogenj in ga v sebi ponesli v svoje župnije, da bodo z njim ogreli in za božjo stvar pridobili tudi njim izročene vernike.

Dr FRANCE ROZMAN

»BENEDIKTINCI U HRVATSKOJ«

(REFLEKSIJE UZ JEDNU KNJIGU)

Dopao mi je ruku, pred mjesec dana, dva, I. svezak, za naše današnje prilike monumentalnoga, djela profesora splitske bogoslovije Dr Ivana Ostojića: »Benediktinci u Hrvatskoj« (Mirjana Jerković, Split, Lovretska 9.- 2.500 Din.).

Već pri listanju te omašne knjige ostao sam duboko impresioniran. I bogatom kulturno - historijskom dokumentacijom, što

je u njoj, znalački, sabrana i obrađena, i sjajnim ilustracijama mnogih muzejskih i arhitektonskih spomenika iz benediktinske epohe sa našega narodnoga teritorija.

Na čovjeka, lajika u tom predmetu, djeluje ta knjiga naprosto kao otkriće: iz historijskog mraka izranja u njoj pred nas, na svijetlo dana, jedan, iako ne posve nepoznat, ali svakako dosada dovoljno i neuočen, i neuvažen, i neproučen, a presudan i bitan, faktor naše hrvatske prošlosti. Prošlosti ne samo crkvene, nego i profane, i političke. A što je to sve locirano, uglavnom, samo u Dalmaciji i po Hrvatskom Primorju, to je opet problem za sebe: još neispitan, a bogat kombinacijama, i zagonetkama, i sumnjama. Ratne bure i pustošenja, turska invazija, jozefinizam, a možda pomalo, i organizacijske slabosti reda, koji je kroz stoljeća proživljavalo krizu prilagođivanja novim prilikama i plaćao danak svom, autonomističkom i decentraliziranom, abacijalnom uređenju, igrale su pritom, izgleda, glavnu ulogu. Bilo je u našoj historiografiji hipoteza (Dr. Jaroslav Šidak, Dr. fra Leo Petrović), pa su i bosansko bogumilstvo vezale uz tragične peripetije te evolucije, a u specifičnim okolnostima glagoljaštva i tisućljetnoga rivalstva između kršćanskog zapada i kršćanskog istoka, baš na granici njihovih interesiranih sfera, koja je, vjekovima, išla upravo kroz naše krajeve.

Međutim, povijest je povijest. Ona uvijek više pripada prošlosti nego sadašnjosti: izaziva više sentimente, nego što djelotvorno utiče na aktualni razvoj događaja u sadašnjosti i budućnosti.

Samo, meni se je učinilo, dok sam u rukama držao tu knjigu, da to ne vrijedi, u potpunosti, za ovaj slučaj. Čitava ta naša benediktinska historija izaziva i jednu posve savremenu asocijaciju na neke, i danas aktualne, probleme našega crkveno - vjerskog života.

Jedan dio negdašnjeg benediktinskog djelovanja u našim stranama možemo, sigurno, danas mirno pregorjeti. Onaj pastoralni, teološki, pa, dijelom, i kulturni. Benediktince su kod nas na tom poslu, tokom vjekova, zamijenili drugi redovi: možda pokretniji i vitalniji po svojim organizaciskim shemama i svome, više centraliziranom, uređenju; s jačim internacionalnim oslonom u svojim centralama. Ispunili su, s uspjehom, prazninu iza njih.

Nije nimalo vjerojatno, da će se, u budućnosti, situacija s te strane mnogo promijeniti. O masovnom se oživljavanju benediktinskog reda u hrvatskim zemljama danas očito više ne radi. Nema možda ni potrebe.

Ali, zar se čovjeku, koji je svijestan, što benediktinski red i danas znači za katoličku Crkvu, — po svoj ulozi u liturgijskom životu, u sakralnoj umjetnosti, u tradicionalnoj crkvenoj glazbi, onoj koralnoj, — odmah sama od sebe i spontano, ne nameće misao, da baš ta polja, sva, kod nas zjaju prazninom i upravo nametljivo traže svoj, kompetentni, forum i svoje organizaciono središte? U tom pogledu nije benediktinaca kod nas, dosada, još nitko ni naslijedio ni zamijenio. Ni od drugih redova. Ni od onih abacijalnih: u koliko je još bilo od njih, do pred rat. ostalo nešto derelikata. Obnova na tim područjima — a danas je ona, i sa najautoritativnije strane u Crkvi, na II. vatikanskom saboru, ne samo inaugurirana, nego i oficiozno proklamirana i naređena, — bezuvje-

tno i traži i pretpostavlja profesionalne praktičare. Nijesu dosta teoretske komisije i odbori. Nije dosta samo naglašivati liturgijske novine na tečajevima i u publikacijama; valja te novine i provoditi. Valja stvarati njihova praktična žarišta.

Gdje i kako? Ja ne vidim za to druge mogućnosti, osim u velikim samostanskim zajednicama, koje bi se, specifično, posvetile kultu, njezi, razvitku liturgije. Katedrale i stolni kaptoli s te strane pomalo umiru: i u koliko, kaptoli, budu, poslije koncila, institutivno dalje postojali, sve će ih više okupirati pastoralno -administrativni problemi dijeceze; kor i obredi sve manje. A župe uopće ne dolaze ni u obzir: nemaju za to ni fizičkih mogućnosti. Njihova liturgijska praksa ostajat će uvijek u granicama elementarnosti i primitivizma.

Nije li, baš u tome i rasion oživljavanju benediktinskog reda u našim zemljama? Ne će, sigurno, nikada više biti stotinu benediktinskih samostana od Istre do Boke Kotorske. kao negda. Nije to ni potrebno. Ali kako bi bilo lijepo, da u svakoj našoj pokrajini bude barem jedan, veliki, benediktinsko - beuronski samostan: u kojem bi se obredi vršili s punim sjajem i decentnošću; gdje bi se proučavali svi revelantni problemi i liturgije i crkvene umjetnosti (i glazbe); kamo bi svećenici i vjernici dolazili na liturgijska hodočašća i tečaje; odakle bi se širio autentični liturgijski duh širom naših krajeva?

Pokušaj u tom smislu činjeni su bili još pred drugi svjetski rat. Stvorene su bile i prve stanice, prve jezgre, budućih monaških samostana.Postoje i danas. Ali sve je to još i odviše skromno; sve je to još u rudimentima.

A nitko ne može reći, da za to nemamo materijalnih i tehničkih preduvjeta. Starih, napuštenih, pa i historijskih, pa i monumentalnih, »opatija« i »kloštara« ima, kolikogod hoćeš. I velebnih »katedrala« i koreva, koje su još odavna, praktično, postale »res nullius«. Često na najljepšim točkama, na najidealnijim, najromatičnijim, najidiličnijim, položajima.

Sve je u problemu zvanja.

Odiozno je, sigurno, druge silom slati i trpati u samostane, dok ti ostaješ u svojoj kući. To nitko ne čini. Ali, zar je bilo nerealno bilo neopravdano očekivati od tolikih liturgijskih entuzijasta u našemu mlademu svećenstvu i po bogoslovijama, da svoj liturgijski entuzijazam apliciraju i na jedan način, koji se danas našemu katolicizmu nameće kao kategorički imperativ? Da nam, konkretno, između sebe podignu i podgoje idealiste, koji će nam danas sutra — i uz eventualne plemenite lične žrtve, — omogućiti da se jedna tako — osobito danas — potrebna institucija pomladi? Institucija se tako realnim izgledima i sa toliko sjajnim tradicijama. I nacionalnima!

Zvanje nije nikada u Crkvi bilo sentimenat: ono je uvijek bilo idealizam, dobra volja, uočavanje potreba i — poziv Crkve. A zar Crkva i danas ne zove, radnike i poslenike (Mat. 9, 37. 38..; Luk. 10., 2.)? Na sve Božje njive, koje su već bijele i zrele za žetvu (Iv. 4., 35.)? I na njive praktičnog liturgizma?

Quem mittam, et quis ibit nobis?« (Iz. 6, 8.).

Č. Č.

IZBIRA MAŠNEGA OBRAZCA

Sv. Cerkev, varuhinja in razlagalka božje besede, želi svojo službo opravljati vedno bolje. »Da bi vernikom bolj bogato pripravljena miza božje besede«, določa liturgična konstitucija v členu 51, »naj se bolj na široko odpro zakladi svetoga pisma tako, da bodo v določenem številu let ljudem prebrani odličnejši deli svetoga pisma«. Ozadje tega člena je večkrat javno izražena želja, naj se z bodočo reformo preuredijo nedeljski odlomki sv. pisma pri maši tako, da se ne bodo ponavljali vsako nedeljo isti; toliko drugih, prav tako lepih odlomkov, pa ljudem ostane skritih in neznanih.

Prav je, če se duhovniki ob tej želji Cerkve še pred reformo vprašamo, kako smo doslej ob dnevnih, ko je izbira mašnega obrazca prepuščena duhovniku, postregli ljudem z boljšo izbiro odlomkov svetega pisma. Letošnji direktorij (str. 84) pove, da je v letu 1964. liturgičnih dni 4. razreda (ferij in Marijinih sobot) kar sedemdeset, tolikokrat imamo torej prosto izbiro mašnega obrazca.

Kot nagib za izbiro maše po želji (votivne maše) določa cerkvena oblast v štev. 388 novih rubrik (Direktorij, str. XXI) »pameten vzrok, to je: potreba, korist ali pobožnost duhovnika ali vernikov«. Že samo želja, da bi ljudje slišali tudi manj znan odlomek božje besede, je zadosten vzrok za to izbiro. Kot votivno mašo smemo vzeti ne samo tiste obrazce, ki se tako imenujejo v misalu, ampak tudi večino prazniških in svetniških maš (posebno tiste, ki to leto odpadejo zaradi nedelje, postnega časa in podobnih vzrokov).

Razen votivnih maš smemo izbrati tudi prazniško mašo po želji v čast tistim svetnikom ali skrivnostim, ki so našteti v martirologiju tistega dne. (Svetniki, katere celotna Cerkev ne praznuje, pa so ljudem znani iz koledarjev, so povečini vsi v martirologiju). Za te maše daje navodilo direktorij na str. XIII/2.

Manj je možnosti za izbiro med različnimi godovi tretjega razreda, ki bi jih praznovali istega dne in bi zato imeli pravico maševati to ali ono mašo (Direktorij, str. XIII/1).

Omenim naj še novo določbo, po kateri sme mašnik prosto izbirati tudi med tistimi mašami, ki so v misalu zadaj v skupini maš dovoljenih posameznim krajem (missae pro aliquibus locis). Smemo jih vzeti kot prazniške ali kot votivne maše (Direktorij, str. 22). Med temi mašami je v novi izdaji misale (1962) veliko lepih mašnih obrazcev (doslej znanih le v nekaternih škofijah ali redovih) tudi za take svetnike, ki imajo svoj mašni obrazec med svetniškimi godovi, pa so tam berila vzeta po večini iz skupnih svetniških maš. Taki svetniki so: sv. Ambrož, Frančišek Saleški, Benedikt, Anton Padovanski, Vincencij Pavelski, Lavrencij iz Brindisija, Janez Vianney, Bernard, Avguštin, Terezija Velika, Karel Boromejski, Janez od Križa. Skoraj vse mašne obrazce v tej skupini je mogoče vzeti tudi kot votivne maše. Slovenski prevod misala iz leta 1961. žal, te skupine maš nima prevedenih in bodo morale škofijske liturgične komisije oskrbeti uradni prevod v bodočem velikem lekcionarju.

To izbiranje utegne biti za koga igračkanje (kar seveda lahko postane), če nas pri tem ne vodi v začetku omenjena »želja« po večjem stiku z božjo besedo, katero žal tudi duhovniki često slabo poznamo. Cerkvi bomo hvaležni, da nam pušča tudi pri izbiranju mašnega obrazca svobodo in zato tega »talenta« ne bomo zakopali kot leni služabnik v Jezusovi priliki.

Marijan ŠMOLIK

PODRUŽNICE BREZ KORISTI

Slovenija slovi daleč po svetu, ker je tako bogato posejana z majhnimi, ljubkimi, belimi cerkvicami. Povečini so pozidane na najlepših krajih naše domovine. Mimo te idile so podružnice za župnika često hud problem vzdrževanja, zlasti v materialnem pogledu. Marsikatera od njih ne bi nikoli stala, če bi v času zidave nanje gledali z današnjimi očmi. Po drugi strani pa bi bili verniki prikrajšani za številne duhovne dobrote, katere so prejemali prav pri podružnih cerkvah ob cerkvenih shodih, praznovanjih, procesijah itd.

Pri zidavi nove cerkve je danes odločilen pogoj, »da nova cerkev ne bo povzročala že obstoječim škode« (kan. 1162 § 3). Kanon tudi pove, da je mišljena tista škoda, katere »ne bi otehtala večja duhovna korist vernikov«. Precej površno bi presojali to določilo, če bi mislili samo na večjo duhovno korist vernikov, ko pa kanon čisto jasno govori o »večji koristi duhovnih vernikov«. Mišljeni so duhovni verniki, ki po božjem razsvetljenju »presojajo vse, a njih same ne presoja nihče« (1 Kor 2, 15). Tako kanon sam nakazuje sodbo o koristi podružnih cerkva.

Kdaj podružna cerkev nima več pomena za župnijo? Cerkveno pravo navaja dva pogoja: 1. če se kaka cerkev nikakor ne more več uporabljati za božjo službo; 2. če ni nobenega vira, da bi se cerkev mogla popraviti (prim. kan. 1187). Prvi pogoj se bo le redko uresničil, o drugem pa sploh ne govorimo.

Res je, da imajo nekatere župnije pretirano visoko število nenačrtno posejanih podružnih cerkva na svojem ozemlju. Za to ali ono podružnico bi res mogli reči, da je odveč, če bi jih presojali samo po dušnopastirskih koristih. Za posamezne od njih pa ljudje gmotno tako skrbe, da bi jih bilo res škoda opustiti. Če pa upoštevamo navodila liturgične konstitucije II. vatikanskog cerkvenega zbora, bomo še bolj znali vrednotiti skrit zaklad v podružnic. Ko so odpadli nekateri pomembnejši, dnevi je tudi pri vernapej. Nikakor ni potrdila status quo v cerkvenem življenju. V njej se skriva velika dinamika in prav to je za nas opomin, da iščemo novih možnosti duhovnega oskrbovanja vernikov.

Po naših podružnicah se je v času, ko ni manjkalo duhovnikov, precej maševalo. Verniki so radi prihajali k maši na podružnico in to ne samo v prošnjih procesijah ali za godove svetnikov, ki so jih pri podružnicah posebej obhajali in za patrocinij teh cer-

To izbiranje utegne biti za koga igračkanje (kar seveda lahko postane), če nas pri tem ne vodi v začetku omenjena »žeja« po večjem stiku z božjo besedo, katero žal tudi duhovniki često slabo poznamo. Cerkvi bomo hvaležni, da nam pušča tudi pri izbiranju mašnega obrazca svobodo in zato tega »talenta« ne bomo zakopali kot leni služabnik v Jezusovi priliki.

Marijan ŠMOLIK

PODRUŽNICE BREZ KORISTI

Slovenija slovi daleč po svetu, ker je tako bogato posejana z majhnimi, ljubkimi, belimi cerkvicami. Povečini so pozidane na najlepših krajih naše domovine. Mimo te idile so podružnice za župnika često hud problem vzdrževanja, zlasti v materialnem pogledu. Marsikatera od njih ne bi nikoli stala, če bi v času zidave nanje gledali z današnjimi očmi. Po drugi strani pa bi bili verniki prikrajšani za številne duhovne dobrote, katere so prejemali prav pri podružnih cerkvah ob cerkvenih shodih, praznovanjih, procesijah itd.

Pri zidavi nove cerkve je danes odločilen pogoj, »da nova cerkev ne bo povzročala že obstoječim škode« (kan.1162 § 3). Kanon tudi pove, da je mišljena tista škoda, katere »ne bi otehtala večja duhovna korist vernikov«. Precej površno bi presojali to določilo, če bi mislili samo na večjo duhovno korist vernikov, ko pa kanon čisto jasno govori o »večji koristi duhovnih vernikov«. Mišljeni so duhovni verniki, ki po božjem razsvetljenju »presojajo vse, a njih same ne presoja nihče« (1 Kor 2, 15). Tako kanon sam nakazuje sodbo o koristi podružnih cerkva.

Kdaj podružna cerkev nima več pomena za župnijo? Cerkveno pravo navaja dva pogoja: 1. če se kaka cerkev nikakor ne more več uporabljati za božjo službo; 2. če ni nobenega vira, da bi se cerkev mogla popraviti (prim. kan. 1187). Prvi pogoj se bo le redko uresničil, o drugem pa sploh ne govorimo.

Res je, da imajo nekatere župnije pretirano visoko število nenačrtno posejanih podružnih cerkva na svojem ozemlju. Za to ali ono podružnico bi res mogli reči, da je odveč, če bi jih presojali samo po dušnopastirskih koristih. Za posamezne od njih pa ljudje gmotno tako skrbe, da bi jih bilo res škoda opustiti. Če pa upoštevamo navodila liturgične konstitucije II. vatikanskog cerkvenega zbora, bomo še bolj znali vrednotiti skrit zaklad v podružnic. Ko so odpadli nekateri pomembnejši, dnevi je tudi pri vernaprej. Nikakor ni potrdila status quo v cerkvenem življenju. V njej se skriva velika dinamika in prav to je za nas opomin, da iščemo novih možnosti duhovnega oskrbovanja vernikov.

Po naših podružnicah se je v času, ko ni manjkalo duhovnikov, precej maševalo. Verniki so radi prihajali k maši na podružnico in to ne samo v prošnjih procesijah ali za godove svetnikov, ki so jih pri podružnicah posebej obhajali in za patrocinij teh cer-

kva, ampak tudi takrat, ko je bila pri podružnici maša zgolj iz pobožnosti ali na željo posameznih vernikov. Že takrat je Cerkev imela tako navado za koristno in je naročala, naj se v cerkvah, kjer se večkrat mašuje postavi tudi spovednica.

Nenadoma pa je prišla sprememba. Število duhovnikov se je močno zmanjšalo in zato ni bilo več mogoče oskrbovati podružnic. Ko so odpadli nekateri pomembnejši dnevni, je tudi pri vernikih začelo upadati navdušenje za maše pri podružnicah. Področje duhovnikovega dela se je zožilo na ožji krog vernikov pri župnijski cerkvi. Sociološka podoba župnij se je spremenila. Ljudje so se odseljevali drugam, tisti pa, ki so še ostali doma tudi niso mogli tako lahko z doma kot nekoč, ko jih je bilo veliko pri hiši. Obisk pri maši je bil čedalje slabši. Župnije pa, ki so številno narastle, so pridobile navadno »izkoreninjence«, ki se v novem okolju niso več prav znašli in se Cerkvi brž odtujili.

Medtem ko doživljamo čase, ki so v socialnem pogledu silno nemirni, ker hočejo biti pravičnejši od prejšnjih, doživljamo duhovniki neko anomalijo, ker pozabljamo na poklicno dolžnost in poslanstvo. Preglejmo po vrsti vse kanone, ki govore o župnikih, vikarjih namestnikih in rektorjih cerkva in se bomo gotovo zamislili pri kanonu 464 § 1, ki pravi: »Župnik je po službeni dolžnosti dolžan izvrševati dušno pastirstvo pri vseh svojih župljanih, ki niso zakonito izvzeti«.

Ali vršimo dušnopastirsko dolžnost »pri vseh svojih župljanih«, če pa skozi cel teden mašujemo samo pri župnijski cerkvi? So primeri, ko tej zahtevi zadostimo, čeprav mašujemo samo pri župnijski cerkvi, zlasti tam, kjer so ljudje strnjeno naseljeni okoli župnijske cerkve kot v mestih ali v kraju, kjer ni podružnic. Pastoralna modrost nam bo povedala, kako naj postopamo v svoji župniji. Če obisk nedeljske službe božje v župnijski cerkvi stalno upada, potem bo gotovo maševanje pri podružnici saj enkrat med tednom, mnogo dobrega doprineslo tamošnjim vernikom.

Odveč bi bilo naglašati koristnost liturgičnih obredov za duhovno življenje vernikov, zlasti sv. maše, ki ima osrednjo vlogo v življenju Cerkve. »Nobenega dejanja ni v Cerkvi, ki bi se po svoji učinkovitosti mogla primerjati z liturgičnim obhajanjem. V njem se človek posvečuje in vrši celotno javno bogočastje (7). V liturgiji sami doživljamo izrazito krščansko pričakovanje Zveličarja Gospoda našega Jezusa Kristusa, dokler se ne prikaže On, ki je naše življenje, da se bomo tudi mi z njim prikazali v slavi« (8).

Kako važna je torej liturgija, zlasti sveta daritev, za krščansko življenje vernikov! Zato naj se dušni pastirji »goreče in potrpežljivo trudijo . . . ter svojo čredo, ne le z besedo, ampak tudi z zgledom vodijo« (čl. 19), da jo bodo pridobili za božje življenje, ki veje iz svetih skrivnosti. Vernikom radi govorimo, kako velika je sveta daritev; premalo pa smo jim živ zgled. Zakaj jim ne bi z zgledom pokazali, kaj je in kaj nam pomeni sveta daritev? Pojdimo mednje s sveto daritvijo! Prav zaradi pomanjkljivega zgleda smo večkrat v dobro obiskani cerkvi na nedeljo skoraj »glas vpijočega v puščavi«, ko govorimo v prazno, čeprav še tako številnim vernikom, na delavnik pa smo v isti cerkvi skoraj osamljeni. Dostikrat bi v podružni cerkvi doživeli večjo udeležbo pri ma-

ši. S svojim prihodom mednje, bi jim odpirali studenec milosti, potreben njihovim dušam. Bodimo socialnejši do tistih, ki imajo daleč v župnijsko cerkev! Oni se ob nedeljah žrtvujejo, mi pa jim med tednom omogočimo udeležbo pri maši. Vsem, ki so blizu župnijske cerkve povejmo, naj »v ljubezni« tudi drugim privoščijo sv. mašo med tednom. Zakaj nas ta pobožni, a prav zato nič manj nekrščanski egoizem zadržuje od tega koraka? Nekateri »dobri« verniki nimajo nobenega razumevanja za duhovne potrebe drugih. Če jim mi ne bomo pokazali pot in v dejanju dokazali, da nas je skrb za vse, potem se še dolgo ne bodo dokopali do dejavne ljubezni do bližnjega.

Konstitucija nima nikoli izključno v mislih nedeljsko mašo. Mi bi tisto, kar naj se pri daritvi opravi »concurrente populo«, mogli doseči tudi na delavnike. Pri podružnicah se nudi prilika za to. Mladini bo s tem odprta pot do zakamentalnega življenja. Starejši se bodo lahko okrepčali s kruhom življenja. Ljudi povabimo, da bo vsaj iz vsake hiše po en zastopnik v cerkvi, tako se občestvena zavest ne bo budila samo ob nedeljah, ampak tudi pri maši čez teden. Dušni pastir bo s svojim obiskom in skrbjo za izročeno mu čredo gradil most med seboj in verniki in tako poglabljal občestveno zavest. Ali ni tudi Gospod hodil od kraja do kraja? Ali ni imel tudi drugih, katerim je moral oznaniti resnico o božjem kraljestvu, pa čeprav so ga skušali od tega odvrniti? Nihče ne bo dvomil, da ne bi večkratno maševanje na podružnicah, pa četudi je en sam duhovnik v župniji, primoglo, da bi se krepila zavest farnega občestva.

V naši skrbi za vernike pri podružnicah se skriva zavest, da je maša nepogrešljiv vir krščanskega življenja. Ko pridemo k podružnici pokažemo ljubezen in skrb za tiste ostarele vernike, ki z največjo požrtvovalnostjo pridejo ob nedeljah v župnijsko cerkev. Na podružnico jim bomo prinesli duhovno tolažbo na stara leta, preko njih pa bo marsikdo našel spet pot nazaj v Cerkev, ki je bil doslej zunaj. Z maševanjem po podružnicah bomo dokazali, da znamo ceniti požrtvovalnost oddaljenejših vernikov, ko ob nedeljah, kljub težavam, prihajajo v farno cerkev. Verniki znajo ceniti našo požrtvovalnost in celo prosijo, da v tem vztrajali. Toliko bolj se bodo čutili dolžni, da ob nedeljah zanesljivo pridejo k fari. S tem bodo budili vest tudi tistim, ki so se pomehkužili.

Seveda vsaka podružnica ne bo za to enako primerna. Odločilna bo lega podružnice in naseljenost okoli nje. Pri vsem tem je potreben red. Na določene dneve mora biti maša pri fari (ob sobotah, pred prazniki) in spet na določene dneve pri podružnicah. Ko enkrat začnemo s takim prizadevanjem za prenovitev župnije, se moramo ozirati tudi na to, da bo delo nadaljeval tudi naslednik. Ne smemo mu zapustiti preteških obaveznosti, zato bomo zlasti v maju, oktobru in adventu maševali samo v župnijski cerkvi.

Za uspeh pa je potrebno dvoje: novih pobud za prenovitev župnije ne smemo frontalno odbiti in vztrajati samo pri svojem in začetega dela ne opustiti, čeprav cerkev ne bo takoj polna. Socialna pravičnost do vernikov nam nalaga to dolžnost, dodajmo še nepopustljivo voljo in uspeh ne bo izostal.

Rafael LEŠNIK

NAŠI POGREBI

Odkar je II. vatikanski cerkveni zbor izglasoval Konstitucijo o svetem bogoslužju, mora cerkvena oblast znova premisliti vse dosedanje liturgične predpise, duhovniki pa se vprašati, kako opravljamo bogoslužne obrede, ne le mašo in zakramente, ampak tudi zakramentale. Pri tem ne sme odločati črka novih predpisov, ampak duh, ki preveva načela liturgične konstitucije. Med njimi je posebno važno načelo praktične oziroma pastoralne usmerjenosti vsega prizadevanja za obnovo liturgije. Pogoj za uspešno pastoracijo, kateri, naj primore obnovljeno bogoslužje, je duh prilagoditve, saj bi ostal sodobni svet brez tega v škodljivi odaljenosti, kakor je bil večkrat do sedaj.

Pastoralno skrb so koncilski očetje poudarili že v prvem členu konstitucije, ko pravijo, da hoče cerkveni zbor pomnožiti krščansko življenje med verniki; pospešiti vse, »kar bi mogli prispevati k edinosti vseh, ki verujejo v Kristusa; in okrepiti, kar bi pomagalo, da bi bili vsi poklicani v naročje Cerkve«. Liturgija je za take namene izredno pripravna. Ko vrši svoje poslanstvo, že »drugim razodeva Kristusovo skrivnost« (čl. 2) in kaže na Cerkev kot »znamenej, dvignjeno med narodi« (Iz 11, 12).

Koncilski očetje želijo, da se liturgija »bolj prilagodi potrebam našega časa« (čl. 1), sicer ne bo nudila tistih duhovnih koristi, ki jih ljudje pričakujejo od nje. Koncil je prilagoditev obredov današnjemu času tako izrazito naglasil, da to velja kot posebna značilnost liturgične kostitucije (prim .čl. 34, 36, 37, 38, 40 itd.). Duh prilagoditve ne zahteva le prilagoditev ljudem določenega časa in kraja, njihovim izročilom in navedam; celo inicijacijam v misijonskih pokrajinah, kolikor je to moguče (čl. 65), ampak zahteva tudi prilagoditev človeku kot takemu, njegovim opravičenim težnjem in pričakovanju. Tako je treba pojmovati vsa navodila konstitucije o spodbudnem, svetem in natančnem in iz globoke vere izvirajočem izvrševanju vseh bogoslužnih opravil v zavesti, da je vsako liturgično opravilo vzvišeno dejanje, ker je to dejanje Kristusa in Cerkve (prim. čl. 7). Samo če bomo tako opravljali liturgične obrede, bomo množili vero v ljudeh in vabili v Cerkev tudi tiste, ki sedaj stoje zunaj. »Čeprav sveto bogoslužje predvsem časti božje veličanstvo, ima vendar veliko vzgojno moč za verno ljudstvo. V bogoslužju namreč Bog govori svojemu ljudstvu; Kristus še vedno oznanje blagovest« (čl. 33). Da bo liturgija v resnici to postala, »naj vsi obredi blestijo v plemeniti preprostosti, naj bodo kratki in jasni ... naj bodo prilagojeni sposobnosti vernikov« (čl. 34). Liturgija, ki se noče ozirati na človeka, bo ostalo brez blagoslovljenih sadov; liturgija, ki hoče biti le sebi namen, je obsojena na neuspeh. V meso in kri nam mora preiti pastoralna misel liturgične konstitucije, ki se glasi: »Apostolsko prizadevanje je namreč usmerjeno v to, da bi se vsi, ki po veri in krstu postanejo božji otroci, zbrali skupa, da bi v Crekvi hvalili Boga se udeleževali daritve in uživali Gospodovo večerjo« (čl. 10).

S stališča praktične oziroma pastoralne apologetike, bi rad opozoril na to, kako majhen obred kot je krščanski pogreb, lahko ljudi pridobi za vero ali odvrne od nje. Majhen je ta obred in

vendar tudi ta posvečuje življenske okoliščine. Čeprav nimamo še novega obreda, v katerem bo bolj poudarjem vstajenski moment, v njem bo manj žalovanja in več krščanskega upanja, vendar ne prezirajmo sedanji obred kot nekaj manj važnega in postranskega. Ljudi je treba dobro seznati s sedanjim pogrebnim obredom, da bodo mogli pri njem pobožno in dejavno sodelovati. Zdi se, da ljudi močno moti neskladje med besedilom obrednih molitev in resničnostjo. V besedilu pravimo, da je duša odšla danes s tega sveta, v resnici je odšla že pred 48 urami; da šele danes stopa pred sodbo, v resnici pa je že sojena itd. Ker liturgična konstitucija dovoljuje, da smemo obrede sproti razlagati, smemo ljudem v cerkvi ali tik pred »Ne stopaj k sodbi, Gospod . . .« razložiti to kar pravi Franc Ušeničnik v Pastoralnem bogoslovju pri pogrebih. Za lažje umevanje obredov je treba pomniti, da je bil v starih časih »dies obitus« in »dies depositionis« isti dan. Paziti moramo tud na dramatičen značaj, ki se kaže v liturgiji za mrtve, zlasti v oficiju. Predstavljati si moramo, kakor da nastopajo mrtvi pred nami. V njihovem imenu govori kor in prosi usmiljenja ter v pretresljivih besedah izraža njihova čudstva strahu in groze. Mrlič je v cerkvi, če ne pa postavijo vsaj mrtvaški simbol, tumbo. Tako razložen tekst poslej ne bi motil več.

Sicer pa preglejmo pogrebni obred od začetka do konca in pri posameznih predpisih pomislimo, kaj bi ljudi moglo odbijati ali privlačiti. Ne gre več za teorijo, ampak za razmišljanje o rečeh, ki jih je treba v duhu liturgične konstitucije takoj uveljaviti kot naroča papež Pavel VI.: »Hočemo, naj se določbe konstitucije, ki jih je že sedaj mogoče izpolniti, brez obotavaljanja izvajajo, da ne bodo srca vernikov še dalje pogrešala tistih milostnih sadov, ki jin odtod pričakujemo«.

»Župnik, oblečen v superpelicij in črno štolo . . .« Razume se da mora imeti tudi talar ali vsaj precinktorij in kolar. Pogosto je prav duhovnikova obleka tisto, kar odbija ljudi. Talar je zamazan, kolar porumenel, biret slab, roket pomečkan, štola v znamenju razpadanja. Res duhovniki uporabljajo za pogrebe slabšo obleko, ker so bolj kot v cerkvi ispostavljeni vremenskim neprilikam, toda ljudi s svojo oblekokljub temu ne smejo odbijati. Pokojnikovi sorodniki in mnogi drugi pridejo morda samo pri pogrebu v stik z dukovnikom in odneso slab vtis o duhovniku, če ga vidijo zamazanega. Za domače pa je pogreb nekaj edinstvenega in so po pravici užaljeni, če duhovnik s slabo obleko omalovažuje pokojnikovo smrt. Žalostnih trenutkov ne sme motiti grda obleka duhovnika in strežnikov. Tudi križ, kropilček, kadilnica in nosila ne smejo biti zamazani in ostareli. Še bolj pa je grdo, če duhovnik dela razliko med bogatimi in revnimi, med preprostimi in izobraženimi. (V pariški nadškofiji in ponekod drugod so že odpravljeni razredi pri pogrebih!).

»Nato se uredi sprevod . . .« Sprevod je že to, ko gre duhovnik s strežniki k hiši umrlega. Večkrat to ni urejen sprevod; vse gre preveč po domače. Ljudje to opazujejo iz hiš. Če smo v duhovniški obleki moramo tako hoditi, kot se sposobi liturgu. Isto velja za strežnike, o katerih pravi konstitucija, »naj svoje opra-

vilo vršijo s tisto iskreno pobožnostjo in urejenostjo, ki taki službi pristoja in kakor božje ljudstvo od njih po pravici zahteva« (čl. 29). Posebno moramo paziti na urejen sprevod od hiše umrlega do cerkve obziroma na pokopališče. Strežniki naj gredo po dva in dva v primerni razdalji, za njimi duhovnik, če pa je duhovnikov več, naj razporejeno stopajo za strežniki. Ljudje bodo to opazili in bodo tudi sami lepše šli v sprevodu.

»Župnik truplo pokropi ...« To naredi pred hišo, v cerkvi in na pokopališču. Nato ga pokadi s kadilom. Pri pogrebnem obredu so to edine akcije, zato še bolj zbujajo pozornost. Kako jih bo duhovnik izvršil? Kako se bodo pri tem obnašali strežniki? Vse ima lahko globok smisel ali pa je samo mahanje brez duha pobožnosti. Ljudje to opazujejo in zato ni čudno, če pride včasih do tako usodnih sklepov v njihovih dušah.

»Nato župnik brez petja govori ... zdaj prične peti ...« Nič nam ne pomaga, če imamo obrede v domačem jeziku, če pa besede izgovarjamo tako, da jih nihče ne razume. Varovati se moramo rutine. Pokopavamo večkrat, zato je pogreb za nas nekaj vsakdanjega, za sorodnike pa je pogreb nekaj pretresljivega, zato moramo vse opraviti lepo, s sočutjem in dostojanstvom. Molimo počasi, razločno in na glas, da bodo slišali tudi tisti, ki stoje daleč od krste. Kdor ne zna peti, je bolje, da molitve počasi recitira. Svojci so veseli vsake oblike spoštovanja, ki jo iskažemo rajnemu. Lepo bi bilo, če bi vsakemu povedali nekaj besed v slovo. V vsakem človeku je nekaj dobrega, poudarili bi to, opustili pa vse, kar je bilo slabo, kajti »de mortuis nil nisi bene«. Če pa ne govorimo, pa vsaj z lepo opravljenim obredom in s spoštljivo, razločno in glasno molitvijo pokažimo, kako Cerkev spoštuje rajnega in vse, ki jokajo za njim. Če bodo ljudje domov grede duhovnika hvalili, kako lepo je pokopaval, si bodo tudi taki zaželeli cerkven pogreb, ki so imeli poprej že drugačen načrt.

»Mašnik s služitelji se pripravi za slovesno mašo za rajnega ...« Ker so dovoljene maše tudi popolne in to celo z binacijo, če je župnik sam brez kaplana, bo vedno več pogrebov z mašo. Takrat gredo v cerkev tudi taki, ki morda niti ob nedeljah ne hodijo k maši. Zanje je to lepa prilika, da spoznajo mašni obred, zato bi bilo res grdo, če mašnik ne bi pazil na to, da bi bila žalna slovesnost kar najlepša in vzpodbudna. Če se bodo strežniki slabo obnašali in bo duhovnik nemaren liturg, bo bogoslužje bolj odbijalo kot privlačilo. Zato storimo vse, da po naši krivdi ne bo nihče odšel iz cerkve in Cerkve!

Čeprav bi duhovnik pogrebni obred zelo spodbudno opravil, pa bi se pri plačilu pokazal preveč skopega in trdosrčnega, si ne bi pridobil vernikov. Na več načinov lahko duhovnik pokaže tako trdosrčnost: če zahteva štolnino že vnaprej, če ne razume težkega socialnega položaja preostalih članov družine, če noče v ničemer popustiti, četudi bi smel (prim. ZLŠ, čl. 558), da samo zaradi dobička preskrbi nekatere dodatke (več strežnikov, več luči v cerkvi), če vse dela očitno samo zaradi denarja, ne pa iz duhovniške dolžnosti in ljubezni.

Naši verniki najbrž še dolgo ne bodo tako popolni, da bi se ob pogrebu veselili, da je eden njihovih že pri Bogu; veseli pa bodo, če bomo mi storili vse tako vestno in lepo, da bodo že v obredu slutili versko tolažbo. To pa z majhno žrtvijo zmoremo vsi.

Vilko FAJDIGA

VIJESTI

Institut za anglikansku teologiju. U opatiji sv. Matije u Trier-u (Njemačka) otvara se institut za anglikansku teologiju. Nedavno je tu opatiju posjetilo nekoliko predstavnika anglikanske Crkve, među njima i tajnik canterburyjskog nadbiskupa (Der christliche Sonntag. 1964, 23, 178).

Sekretarijat za povezanost. Grčka pravoslavna Crkva osnovala je sekretarijat kojem je svrha podržavanje veza s drugim kršćanskim Crkvama. Takav sekretarijat ustanovila je prošle godine i ruska pravoslavna Crkva (Ibid. 21, 163).

Nadbiskup Ramsey o ekumenizmu. Prigodom sastanka koji je raspravljao o crkvenom radu kroz zadnjih pet godina izjavio je canterburyski nadbiskup dr A. Ramsey da »ne postoji ni jedan dio svijeta koga ne bi zahvatio pokret nastojanja oko jedinstva« (Ibid. 164).

»Ekumenska služba braći«. U benediktinskoj opatiji Niederaltaich (Njemačka) postoji institut »Ekumenska služba braći«. Taj je institut pokrenuo akciju »Agape« (Ljubav) koja bi imala izgraditi ekumensko omladinsko središte u blizini Atene (Ibid. 20, 154).

Interkonfesionalni laički apostolat. U gradu Acomb (Engleska) složi su se anglikanci, metodisti, baptisti, kvekeri i katolici da provedu jedan osobiti način zajedničkog apostolata. Vrlo interesantna pojedinost te akcaje bila je da su odabrali 60 mladih ljudi koji su dvojica po dvojica (nikad obojica iste konfesije) stupili u direkni kontakt s većinom kršćana toga područja. Kroz mjesec dana posjetili su oko 25.000 ljudi. Redovito su posjetili ljude u stanu i s njima se kratko, ljubezno i neprisiljeno zadržali. Ni s kim nisu diskutirali. Poslije tih pojedinačnih susreta bilo je nekoliko zajedničkih sastanaka. Ta je akcija imala veliki uspjeh (Ibid.).

Sekretarijat za nekršćanske religije. Preko sv. Mise na blagdan Duhova držao je Sv. Otac homiliju o biti i općenitosti Crkve.

Kršćanstva nema bez zajednice. Sklonost prema zajednici je poticaj Duha Svetoga koji srca ujedinjuje, zagrijava, potiče na djelovanje, daje im svoju snagu i svoju radost.

G. Michenneau

Na kraju homilije najavio je da se osniva sekretarijat za nekršćanske religije i da će predsjednik toga sekretarijata biti kardinal P. Marella (Kirchenz. für das B. Aachen 1964, 22, 4).

Mješoviti brakovi. U ekumenskom institutu opatije Niederaltaich održani su od 30. travnja do 30. travnja do 3. svibnja o. g. prvi put dani sabranosti za mješovite bračne parove. Po redu se držala katolička i protestantska služba Božja kog koje su svi zajedno sudjelovali i zajednički molili. Susrete su predvodili katolički župnik Dr K. Heyer i protestanski pastor G. Henseleit koji su razjašnjavali ulogu koju mogu odigrati mješoviti brakovi u sadašnjem času ekumenskog nastojanja. Ekumenski institut namjerava angažirati što veći broj katoličkih i protestantskih duhovnika koji bi vodili slične dane sabranosti za mješovite parove (Katholisches Sonntagsblatt 1964, 20, 2; The Tablet 1964, 563).

»Mir na zemlji«. Protestantska zajednica u Taizé-u proslavila je svečanom službom Božjom godišnjicu objavljenja enciklike Ivana XXIII »Mir na zemlji«. Od sada će veliko zvono samostanske crkve u Taizé-u nositi ime »Mir na zemlji« (Der Sonntag 1964, 19, 24).

Vino za Mise. Predsjednik Indonezije Sukarno nabavio je misionarima nadbiskupije Djakarta vino za Mise iz Španjolske kao priznanje za njihove zasluge na prosvjetnom i socijalnom polju (Kirchenz. für das B. Hildesheim 1964, 23, 2).

Istinitost Evanđelja. Papinska biblijska komisija izdala je po po odredbi Sv. Oca 21. travnja o. g. Uputu o povijesnoj istinitosti Evanđelja. Ta Uputa sadrži upozorenje egzegetima, profesorima sv. Pisma, propovijednicima i vođama biblijskih grupa na koji način, na temelju tradicije i uz pomoć suvremenih sredstava istraživanja, treba tumačiti Evanđelje (Osservatore Romano, 14. V 1964).

Sv. Klement Ohridski. Odlukom SZO upisan je u popis svetaca (martirologij) učenik sv. braće Ćirila i Metodija sv. Klement Ohridski.

Papinska komisija za publicistiku. Sv. Otac Pavao VI imenovao je 7. travnja o. g. komisiju kojoj je svrha da se brine kako će se u praksu provesti koncilski dekret o štampi, radiju, filmu i televiziji. Komisiju sačinjavaju stručnjaci iz cijelog svijeta, među njima i neki laici (Der christliche Sonntag 1964, 18, 138).

Smisao za zajednicu. Gradišćanski biskup Msgr Laszlo, prigodom jednog sastanka katoličkih muževa, skrenuo je pažnju na činjenicu da crkvena zajednica danas često izgleda kao skupina ljudi koji se gotovo isključivo brinu za svoje lično spasenje, pa je istaknuo da spada na bit Crkve da je misionarska. Svi bi kršćani trebali sudjelovati u brizi Crkve za sve ljude (Der christliche Sonntag 1964, 21, 162).

Novi način propovijedanja. U njemačkom gradu Essenu započet će naskoro rasvijetljenim natpisima na trgu iznositi pobudne misli u vezi s blagdanima i svetim vremenima (Kirchenzeitung für das B. Aachen 1964, 22, 4).